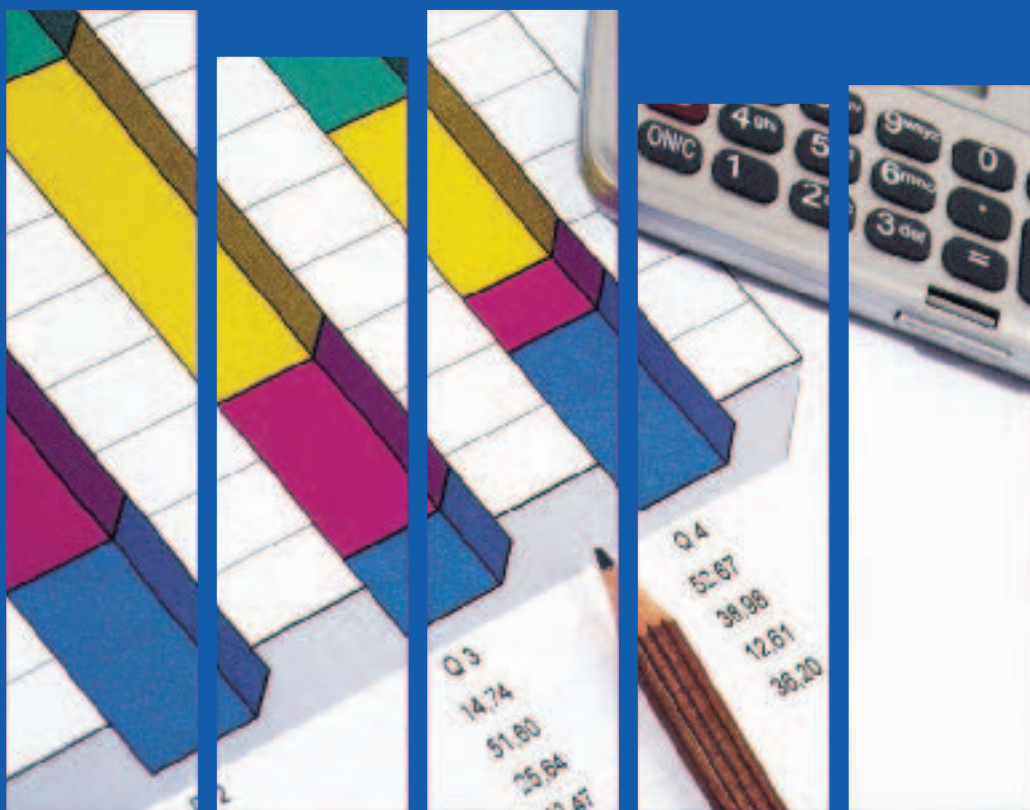
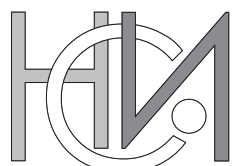

СТАТИСТИКА STATISTICS

3/2015

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
REPUBLIC OF BULGARIA

НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE

135 ГОДИНИ БЪЛГАРСКА СТАТИСТИКА
135 YEARS BULGARIAN STATISTICS

СТАТИСТИКА

STATISTICS

3/2015

СОФИЯ, 2015
SOFIA, 2015

135 ГОДИНИ БЪЛГАРСКА СТАТИСТИКА 135 YEARS BULGARIAN STATISTICS 135 ГОДИНИ БЪЛГАРСКА СТАТИСТИКА 135 YEARS

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Главен редактор: д-р Богдан Богданов

Заместник главен редактор: проф. д-р Васил Цанов

Членове:

Проф. д-р Йордан Христосков, проф. д.с.н. Светлана Съйкова, проф. д-р Поля Ангелова,
проф. Димитър Аркадиев, доц. д-р Калоян Харалампиев, доц. д-р Любомир Иванов,
доц. д-р Екатерина Тошева, доц. д-р Александър Цветков, д-р Любен Томев,
д-р Елка Атанасова, д-р Александър Найденов, Стефан Цонев, Деян Славов, Георги Ангелов

Преводач на руски език: Жаклина Цветкова

Преводач на английски език: Камен Караджов

Отговорен редактор: Лидия Александрова

Стилов редактор: Мила Трифонова

Адрес на редакцията:

София, 1038, ул. „П. Волов” № 2, ет. V

e-mail: bbogdanov@nsi.bg

EDITORIAL TEAM

Chief Editor: Dr. Bogdan Bogdanov

Deputy editor: Prof. Dr. Vasil Tsanov

Members:

Prof. Dr. Jordan Hristoskov, Prof. Dr. Sc. Svetlana Saykova, Prof. Dr. Polyana Angelova,
Prof. Dimitar Arkadiev, Assoc. Prof. Kaloyan Haralampiev, Assoc. Prof. Lyubomir Ivanov
Assoc. Prof. Catherine Tosheva, Assoc. Prof. Alexander Tsvetkov, Dr. Lyuben Tomov,
Dr. Elka Atanasova, Dr. Alexander Naidenov, Stefan Tsonev, Deyan Slavov, Georgi Angelov

Russian Translation: Jaklina Tzvetkova

English Translation: Kamen Karadjov

Editor: Lidia Aleksandrova

Style editor: Mila Trifonova

Editorial address:

2, P. Volov St., Sofia 1038, Bulgaria

Vth floor

e-mail: bbogdanov@nsi.bg

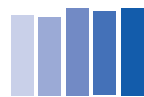

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
135 ГОДИНИ БЪЛГАРСКА СТАТИСТИКА	
Богдан Богданов	9
СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И АНАЛИЗИ	
Светлана Съйкова	23
Петя Иванова	49
Стефан Цонев	71
Жейна Барболова	81
Ива Тодорова Вихър Георгиев	97
ИНФОРМАЦИИ, РЕЦЕНЗИИ, КОНСУЛТАЦИИ	
Милен Колев	115

СОДЕРЖАНИЕ

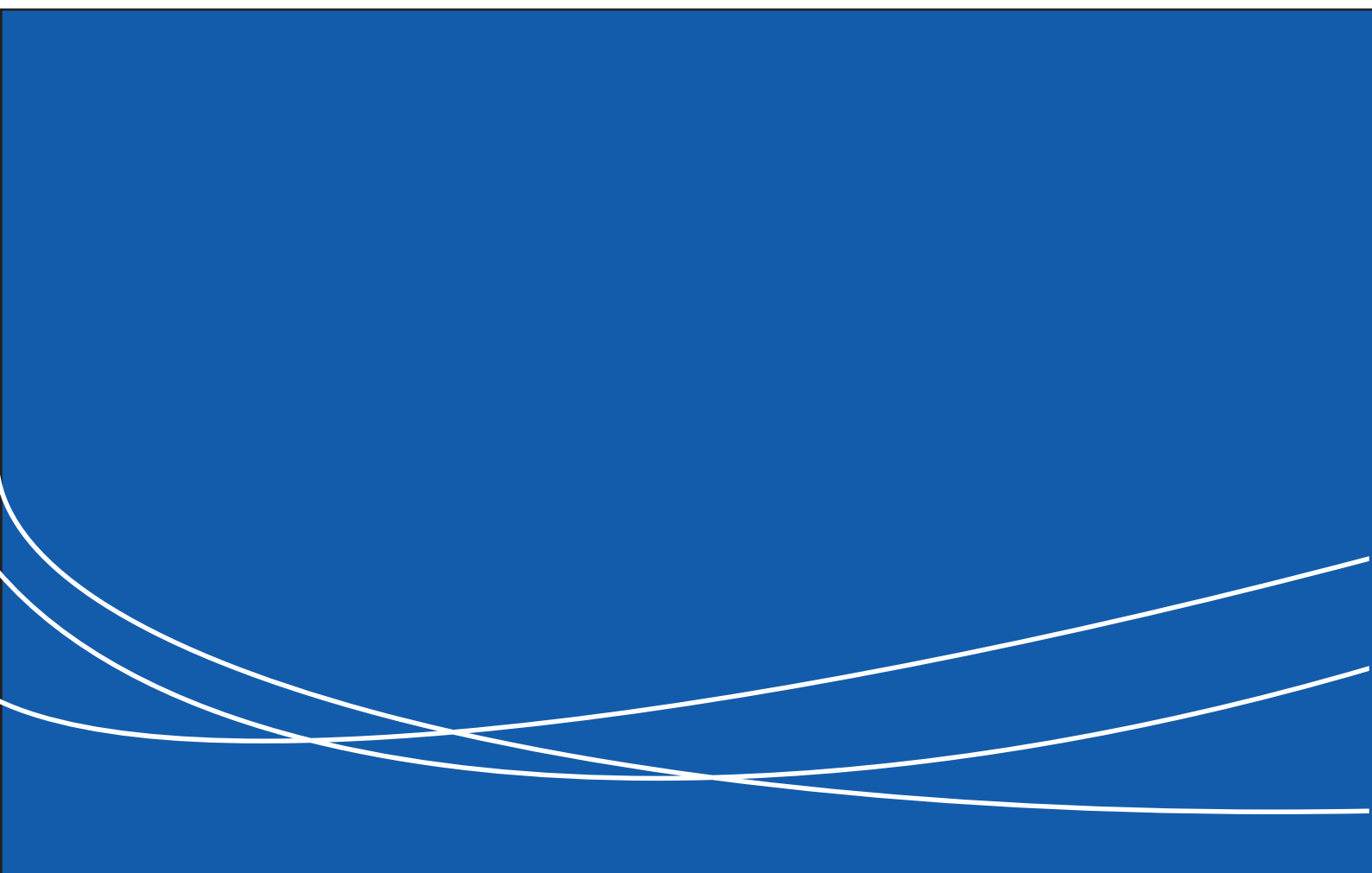
	Стр.
135 ЛЕТ БОЛГАРСКОЙ СТАТИСТИКИ	
Богдан Богданов	9
Исполнилось 90 лет с проведения первого обследования бюджетов домашних хозяйств в Болгарии	
СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И АНАЛИЗЫ	
Светлана Сыйкова	23
Использование информации с социальных сетей в Интернете. Возможности, вызовы и проблемы	
Петя Иванова	49
Исследование состояния и использования базы коек туризма в Болгарии	
Стефан Цонев	71
Один практический подход для стратификации совокупностей	
Жейна Барболова	81
Сопоставление физического объема валового внутреннего продукта и уровней цен между государствами в Европе	
Ива Тодорова Вихр Георгиев	97
Преимущества и вызовы с процесса реструктуризации в Национальном статистическом институте	
ИНФОРМАЦИИ, РЕЦЕНЗИИ, КОНСУЛЬТАЦИИ	
Милен Колев	115
Информация о проведенной международной встрече	

CONTENTS

	Page
135 YEARS BULGARIAN STATISTICS	
Bogdan Bogdanov	90 years since the first survey on household budgets in Bulgaria 9
STATISTICAL SURVEYS AND ANALYZES	
Svetlana Saykova	Use of social networks information on the internet opportunities, challenges and problems ... 23
Petya Ivanova	Research on state and use of tourist bed places in Bulgaria 49
Stefan Tsonev	A practical approach to stratification sets 71
Jeyna Barbolova	Comparing the physical volume of the gross domestic product and price levels between countries in Europe 81
Iva Todorova Vihar Georgiev	Benefits and challenges of the restructuring process at the National Statistical Institute 97
INFORMATION, REVIEWS, CONSULTATIONS	
Milen Kolev	Information about the conducted international meeting 115

**135 ГОДИНИ БЪЛГАРСКА
СТАТИСТИКА**

НАВЪРШИХА СЕ 90 ГОДИНИ ОТ ПЪРВОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДОМАКИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ В БЪЛГАРИЯ

Богдан Богданов*

Тази кратка статия се посвещава на 135-годишнината от основаването на държавната статистика в България и 90-годишнината от провеждането на първата анкета за семейните приходи и разходи на чиновническите и работническите домакинства в България. Със следващите редове се отдава почит към статистиците от Главна дирекция на статистиката, осъществили първото изследване на домакинските бюджети в страната. През март 1925 г. са изследвани и публикувани данни за бюджетите на общо 1 385 домакинства. С тази първа анкета се поставя началото на извадковите изследвания на домакинските бюджети в България. По този начин нашите предшественици със своя труд създават фундамента на съвременната статистика на домакинските бюджети в България.

Годишите, през които статистиката е провеждала изследванията на домакинските бюджети (от 1925 г. до наши дни), условно могат да се разделят на три периода: от 1925 до 1944 г.¹; след Втората световна война от 1951² до 1989 г. и след промените през 1989 г. до наши дни. Това обособяване е свързано преди всичко с политическите и икономическите промени в обществото, които рефлектират осезателно върху живота на обикновените домакинства³.

* Д-р, заместник-председател на НСИ; e-mail: bbogdanov@nsi.bg.

¹ През този период от време извадковите изследвания на домакинските бюджети са провеждани през отделни години и няма достатъчно надеждна информация за тяхната представителност.

² През 1951 г. се извършват първите пилотни изследвания на домакинските бюджети. От 1953 г. наблюденията се извършват регулярно всяка година и са представителни за бюджетите на обикновените домакинства в страната. Дизайнът на извадките от 1953 до 1962 г. е разработен с помощта на статистици от Съветска Русия (СССР), като се въвежда отрасловият принцип на наблюдение. Отрасловият принцип за формиране на извадките предполага двустепенна гнездова извадка, където избраните гнезда са предприятията по отрасли. От 1962 г. се въвежда териториалният принцип за формиране на извадката, където гнездата са преброителни участъци, определени по време на провежданите преброявания в страната. Този принцип се прилага и досега.

³ Обикновените домакинства се различават от колективните домакинства, каквито могат да бъдат старчески домове, комуни, селищата SOS и т.н.

Първият период е свързан с началото на развитието на индустрията в България, но въпреки усилията в тази посока до края на Втората световна война нашата страна си остава предимно аграрна, с множество дребни селскостопански производители.

Вторият период се характеризира с премахване на частната собственост върху средствата за производство, развитие на силно централизирано планово стопанство, ликвидиране на дребното земеделие и създаване на впечатляваща с мащабите си индустрия за малка страна като България.

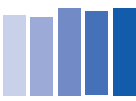
През третия период се постави началото на прехода на България към пазарна икономика. Новият тип отношения в обществото започнаха да се формират от частната инициатива, предприемачеството и постепенното оттегляне на държавата от командните висоти в икономиката. Социално-икономическите промени постепенно промениха облика на обикновеното българско домакинство.

Може да се обобщи, че България измина пътя от цървулите и волската каруца до компютъра и интернет под знака на една бедна страна. Тя прекрачи прага на новото хилядолетие с изостанала, неконкурентоспособна икономика и работна сила, която трудно се справя с предизвикателствата на глобализацията и сравнително успешно си пробива път в развитието на информационното общество.

Както преди, така и сега изследванията на домакинските бюджети очертават талвега на събитията в обществото. Данните от многобройните публикации⁴ показват случилото се в нашата страна в годините през призмата на изследванията, визиращи финансовото състояние на обикновените домакинства в страната.

В икономически аспект, ретроспективно погледнато, идеята за изследване, описване и анализиране на процесите, протичащи в домакинството, е възникнала в дълбока древност. Достатъчно е да се отбележи, че думата „икономика“, буквално преведена от старогръцки език, означава изкуство за водене на домашното стопанство. Проследявайки проявлението на обективните икономически закони за развитие от по-старо време досега, може да се отбележи, че в съвременната икономика си взаимодействат четири стопански сектора - домакинства, бизнес сектор, държава и външнотърговски сектор. Те са свързани чрез три типа

⁴ Интересни исторически фрагменти и данни са представени в публикациите: „100 години българска държавна статистика (1881 - 1981)“. Комитет по единна система за социална информация при Министерския съвет; „Домакински бюджети. Анкета върху семейните приходи и разходи на чиновнически, занаятчийски и работнически домакинства през март 1925 г.“ (1928 г.). Книга I и II за Царството. Царство България - Главна дирекция на статистиката; „Статистически годишник на Българското Царство“. София, 1931 г.; Петгодишен земеделско-стопански план 1942 - 1946 г., част трета - „Бит“. Министерство на земеделието и държавните имоти. Строго поверително. Проект. София, 1941 г.; Доходи, разходи и потребление на наблюдаваните домакинства (1962 - 1972) (1973). Централно статистическо управление; Бюджети на домакинствата в НР България (1965 - 1975) (1977). Комитет по единна система за социална информация при Министерския съвет; Бюджети на домакинствата в НР България (1965 - 1987) (1989). Централно статистическо управление; Бюджети на домакинствата в Република България (1995 - 2014 г.). Национален статистически институт.

пазари - продуктови, финансови и пазари на факторите на производството.

В социално-демографски аспект урбанизацията е ключов процес от древността до наши дни. Този процес се характеризира с нарастване на броя, големината и ролята на градовете за развитието на една страна. Последицата от него се изразява в увеличаване на относителния дял на градското население. При тези обстоятелства се променят функциите на градовете и се разпространява градският начин на живот. По-голямата гъстота на населението на единица площ (каквито обикновено са градските зони) изисква нов ред и организация на бита на хиляди домакинства. Социално-икономическите отношения между обитателите на града изискват допълнителни и нови правила, нормативи и закони за съжителство. Процесите на урбанизация в България придобиват особено интензивен характер след 1990 година. През последните години значително нарасна делът на градското население за сметка на населението в селата и малките населени места (немалко от тях просто изчезнаха от картата на България). Това разделение е най-осезателно за гр. София и по-големите областни центрове като Варна, Бургас и Пловдив.

Под влияние на урбанизационните процеси битът на домакинствата се променя непрекъснато. В началото на 90-те години на миналия век се положи началото на демократичния преход на България във всички сфери на икономиката. Появата на частна собственост и нови пазарни механизми създаде предпоставките за моделиране на нова икономическа култура в широки слоеве на обществото. Глобализацията постави нови акценти върху развитието на страната. Многочленните патриархални домакинства от миналото се трансформираха в малочленни, жилищните условия се подобриха и удобствата нараснаха, но недостигът на финансови средства, стресът, самотността и отчуждението се настаниха трайно в бита на стотици хиляди обикновени български домакинства.

1. Брой домакинства по местоживеене, брой лица и среден брой членове по данни от преброяванията в България

Местоживеене	1900	1920	1934	1946	1975	2001
Общо за страната	663978	916113	1284993	1750679	2755022	2921887
Брой лица в домакинствата	3719654	4829884	6027408	6910672	8608514	7848395
Среден брой членове	5.6	5.3	4.7	3.9	3.1	2.7
Градове	163579	241073	365059	585533	1654379	1994781
Брой лица в домакинствата	721330	942173	1276770	1747671	4989228	5416424
Среден брой членове	4.4	3.9	3.5	3.0	3.0	2.7
Села	500399	675040	919934	1165146	1100643	927106
Брой лица в домакинствата	2998324	3887711	4750638	5163001	3619286	2431971
Среден брой членове	6.0	5.8	5.2	4.4	3.3	2.6

Източник: Преброяванията на населението, осъществявани от държавната статистика на България.

Данните от табл.1 ясно очертават промените, настъпили в броя на домакинствата и лицата в продължение на един век. Те са следните: броят на домакинствата се увеличава общо за страната 4.4 пъти, в градовете - повече от 12 пъти, и в селата - приблизително 2 пъти; броят на лицата в тях нараства общо за страната 2 пъти, а в градовете - 7.5 пъти, но в селата намалява с 18.9%; средният брой членове в домакинствата намалява чувствително за последните 100 години, като намалението е с по-бързи темпове в селата отколкото в градовете. Зад така релефно изразените тенденции се открояват редица социално-икономически причини, оказали трайно влияние върху бита на българските домакинства. Те са в посока към: увеличаване на броя на малочленните домакинства; намаляване на раждаемостта; застаряване на населението; вътрешна миграция от селата към градовете, която се ускорява през последните 20 години; интензивна емиграция на млади хора към Западна Европа и света. Не без значение са промените, настъпили в ценностната система, духовния и материалния статус на българските домакинства. Това е една обширна тема, която не е предмет на това изложение и присъства постоянно в публичното пространство.

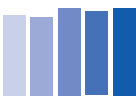
Сравненията в международен аспект показват, че през 2010 г. относителният дял на градското население в България е 71%, като страната ни се нарежда на 56-о място от общо 193 държави в света⁵. Икономическият живот на домакинствата⁶ оказва съществено влияние по отношение на търсенето и предлагането на стоки и услуги. От една страна, домакинствата са участници в съвкупното търсене, а от друга - създатели на брутният национален продукт. Именно това определя необходимостта домакинствата да бъдат разглеждани като социални единици, които играят съществена роля при създаването и реализирането на икономически отношения. Отделното домакинство само условно може да се разглежда като механичен сбор от отделни лица, но фактически то е най-малката устойчива и неделима клетка на обществения организъм. В него рефлексират всички икономически процеси и домакинството ги имитира в многократно умален мащаб. Тази постановка определя същността на домакинството като градивна обществена единица и в същото време го налага като информационен източник за по-задълбочено изследване на проблемите в обществено-икономическата действителност. Може да се конкретизира, че домакинството, разгледано като икономическа категория, отразява отношения между лица в процеса на добиване, разпределение и потребление на материални блага от миналото до наши дни.

Интересен е въпросът какво се случва с бита и бюджетите на домакинствата

⁵ Източник на данните е „CIA World Factbook” (книга с факти за света на ЦРУ, съдържаща информация за 272 държави).

⁶ Статистическата теория и практика в момента е възприела следното определение за домакинство:

а) общност от лица, които живеят в едно жилище или част от жилище, хранят се заедно и изразходват добитите средства, т.е. имат общ бюджет, независимо от това дали имат роднински връзки помежду си;
б) едно лице, което живее самостоятелно, храни се отделно и има свой отделен бюджет.

непосредствено преди и след влизането на България в Европейския съюз (ЕС) през новото хилядолетие. За по-голяма коректност при сравненията се разглеждат два почти еднакви по години периода, като 2007 г., когато България влиза в Европейския съюз, е взета за базова година.

От 2001 г. е налице трайна тенденция на повишение на доходите на домакинствата в номинално изражение. През периода преди влизането ни в ЕС (2001 - 2007 г.) общият доход на човек се повишава от 1 589 лв. на 3 105 лв., или два пъти. В следващите години (2007 - 2014 г.) той се увеличава от 3 105 лв. до 4 813 лв., или с 55.0%. Реалните доходи през първия период нарастват със 17.9%, а през втория - с 67.8%. Това показва, че през втория период темповете в номиналното увеличение на доходите се забавя, но в реално изражение се ускорява.

Причините за забавянето в скоростта на повишаване на номиналните доходи (респективно ускоряване на повишението на реалните доходи) могат да се търсят в икономическата криза, която започна през 2007 г. и се почувства осезателно у нас през 2008 - 2009 г., непосредствено след влизането на нашата страна в Европейския съюз. В същото време реалните доходи се повишават като резултат от изменение на инфлацията, която е сравнително по-ниска отколкото преди приемането ни в Европейския съюз⁷. Икономиката на страната влезе в период на стагнация, която силно се влияе най-вече от отсъствието на иновации и квалифицирана работна ръка като резултат от т.нар. изтичане на мозъци към икономически развитите страни в света. Това може да обясни до известна степен и свитото потребление, което е характерно за периоди на кризи.

Въпреки това забележително е, че след влизането в ЕС България успя да се включи в глобалната икономика сравнително добре. Свободното движение на стоки и работна сила оказва значим положителен ефект върху нашето развитие. Негативните страни на развитието на България след 90-те години на миналия век - като скрита икономика, корупция, организирана и битова престъпност, също оказаха своето въздействие. Съществуването на тези явления не позволява на нашата страна да създаде устойчива икономическа база на растеж. Това обстоятелство ни отдалечава от жизнените стандарти на домакинствата в икономически развитите страни поне от 5 до 7 пъти. Независимо от това може да се каже, че балансът е положителен. Постепенно България се променя повече в позитивен отколкото в негативен аспект. Икономическата криза оказва по-значим негативен ефект върху доходите на неактивните и неработещите членове на обществото, редуцира доходите на пенсионерите и нискообразованите (неквалифицираните) слоеве от населението. Това обстоятелство постави

⁷ Индексът на потребителските цени през 2007 г. при база 2001 г. е 140.4%, а през 2014 г. при база 2007 г. е 126.1%.

социалните системи за защита пред изпитание.

Най-важният източник на доходи си остава заплатата. През 2001 г. тя е едва 631 лв. на човек и нейният относителен дял е 39.7%. През 2007 г. достига 1 482 лв. на човек, или 47.7% от общия доход. Нарастването е забележително - както номинално (2.3 пъти), така и относително (с 8 процентни пункта). През 2014 г. доходът от заплата на лице се повишава до 2 610 лв., което е със 76.1% повече спрямо 2007 година. Нарастването на относителния дял в общия доход е с 6.5 процентни пункта, т.е. достигна 54.2%. Може да се обобщи, че е налице тенденция, която показва доминиращата роля на доходите от работна заплата при формирането на бюджетите на домакинствата през годините на преход към пазарна икономика. Това обстоятелство предопределя и е важен фрагмент при създаването и утвърждаването на пазарните механизми в страната.

Вторият по големина източник са доходите от пенсии. Независимо от малкия им размер те спасяват стотици хиляди пенсионери от крайна бедност. Другите социални трансфери, свързани със социалното подпомагане, не притежават такъв значим положителен ефект. Изследванията показват, че без пенсии над 40% от населението ще попадне под линията на бедност⁸. През 2001 г. пенсиите на човек са 377 лв., през 2007 г. нарастват на 685 лв. (почти два пъти), а през 2014 г. достигат 1 242 лв. (също почти два пъти повече спрямо 2007 година). Делът на този доход е 25.8% през последната наблюдавана година. Релефно се очертава тенденция, при която постепенно намаляват работещите спрямо пенсионерите. Съотношението е на критично равнище - почти едно към едно. Очевидно реформите в това направление са повече от наложителни. Развитието на производствените технологии, навлизането на иновациите в икономиката са ефективно средство за справяне с проблема.

Трябва да се отбележи, че един традиционно съществуващ източник на доходи за домакинствата от миналото постепенно загуби своята сила и влияние - домашното стопанство. С навлизането на България в новото хилядолетие той буквално се стопи - от 15% дял в общия доход през 2001 г. до 1.4% през 2014 година. За сметка на това се наблюдава възходяща тенденция на увеличаване на доходите от предприемачество. През 2001 г. тези доходи са 66 лв. на лице от домакинството. През 2007 г. нарастват на 170 лв., или около два пъти и половина. Техният относителен дял в общия доход също нараства за периода от 4.1% на 5.5%, или с 1.4 процентни пункта. След влизането на страната в Европейския съюз доходите от предприемачество достигат до 313 лв. на лице, или нарастват спрямо 2007 г. приблизително два пъти. Относителният им дял в общия доход също нараства и достига до

⁸ Относителният дял на бедните в страната е около 21% по данни от изследването „Статистика на доходите и условията на живот”.

6.5%. Това обстоятелство се дължи на разширяване на възможностите за достъп до международните пазари на стоки, услуги и работна сила, което повлиява положително върху развитието на пазарната икономика в България. Така създадените предпоставки за разработване на частен бизнес води към осигуряване на нормални условия за работа и живот на населението като цяло.

През годините около 50 - 60% от разходите на домакинствата са за храна и поддръжка на жилището (осветление, отопление, обзавеждане и ремонт). Безспорно най-голямото перо в бюджета са разходите за храна и безалкохолни напитки. През 2001 г. един човек е давал по 637 лв. за храна и безалкохолни напитки, или близо 45% от общия разход. През 2007 г. тези разходи се повишават на 1 071 лв., но относителният им дял се понижава на 37.5%. През 2014 г. те вече са 1 458 лв., а дялът им в общия разход пада на 32.3%⁹.

Разходите за жилището през 2001 г. са 212 лв. (15%), през 2007 г. - 465 лв. (16.3%), а през 2014 г. - 772 лв. (17.1%). Номиналният ръст на тези разходи е стремителен в сравнение с относителния. Дължи се на стремежа за подобряване на битовите условия и нарастващите доходи в условията на инфлация, която през годините не се отличава с екстремални стойности. Останалите пера от бюджета на домакинствата са със сравнително по-ниски стойности и се разпределят почти равномерно. Това означава, че по около 4 - 6% са разходите за транспорт, съобщения, свободно време, здравеопазване и т.н. от общия разход.

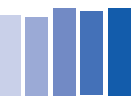
През целия период от 2001 до 2014 г. доходът на най-богатите 10% от домакинствата превишава около 9 - 10 пъти дохода на най-бедните 10% от домакинствата. Диференциацията на населението по доход е сравнително по-ниска отколкото в страните с развита пазарна икономика. Кризата и скритата икономика обаче пречат на възможността за по-ясно очертаване на разслояването и поляризацията на населението по доход.

В книгата „Защо нациите се провалят“ (стр. 85) с автори А. Аджемоглу и Дж. Робинсън се отбелязва, че „...макар икономическите институции да са изключително важен фактор, определящ дали една държава е бедна, или богата, политиката и политическите институции определят що за икономически институции има тя“. Тази постановка е основополагаща и важна, тъй като теорията и практиката за неравенствата в света показват как политическите и икономическите институции си взаимодействат. Тези взаимодействия рефлектират върху живота и бита на стотици хиляди домакинства, пораждайки бедност или просперитет. Кръгът се затваря, когато лошите социално-икономически политики и драстичните различия в социален и териториален аспект генерират напрежение и дестабилизируют държавното управление. И обратното, добрите политики водят до повишен

⁹ В икономически развитите страни относителният дял на разходите за храна в общия разход на домакинствата е в границите от 15 до 20%.

жизнен стандарт, благоприятна околна среда и създаване на проспериращо поколение.

Очевидно наблюдението на домакинските бюджети в обзримото бъдеще ще бъде изправено пред предизвикателството да измерва с по-голяма точност бюджетите на домакинствата, отчитайки промените в жизненото равнище и бит на населението в страната. Наред с това, чрез съчетаването на данните от други изследвания, ще отговори на редица значими въпроси, обогатявайки анализа за социално-икономическите явления и процеси. Включването на допълнителни анкети за изследване на мнението и оценките на респондентите по важни въпроси и теми за случващото се в страната е допълнителен източник на информация за управлението. Това определя значението на тази статистика при дефиниране и определяне на рационални социални програми за развитието на страната.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

Аджемоглу А., Дж. А. Робинсън (2013). *Защо нациите се провалят*. Издателство „Изток-Запад”.

100 години българска държавна статистика (1881 - 1981 г.). Комитет по единна система за социална информация при Министерския съвет.

Bogdanov, B. (2011). *Household Budget surveys in Bulgaria (1925 - 2010)*. Economic Thought, Economic Research Institute at BAS.

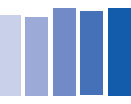
НАВЪРШИХА СЕ 90 ГОДИНИ ОТ ПЪРВОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДОМАКИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ В БЪЛГАРИЯ

*Богдан Богданов**

РЕЗЮМЕ Информационната справка отбелязва 135-годишнината от създаването на държавната статистика в България и 90-годишнината от провеждането на първото анкетно изследване на домакинските бюджети на територията на страната. С това се припомнят делата на статистиците, които провеждат за първи път едно уникално извадково изследване върху бюджетите на 1 385 домакинства през март 1925 година. В извадката с най-голям дял са представени домакинствата на чиновници и служещи - 1 243 домакинства, следват тези на работници - 82 домакинства, и на занаятчии - 60 домакинства. Резултатите от изследването са публикувани в две книги през 1928 г. от Главна дирекция на статистиката. Интересно е да се отбележи, че в публикациите са отразени индивидуалните бюджети на наблюдаваните чиновници и служители под номера от 1 до 1243.

В настоящата аналитична справка е направен кратък обзор на развитието на домакинските бюджети през годините като едно от значимите изследвания, регулярно осъществявано от Националния статистически институт от 1953 г. до днес.

* Д-р, заместник-председател на Националния статистически институт; e-mail: bbogdanov@nsi.bg.

ИСПОЛНИЛОСЬ 90 ЛЕТ С ПРОВЕДЕНИЯ ПЕРВОГО ОБСЛЕДОВАНИЯ БЮДЖЕТОВ ДОМАШНИХ ХОЗЯЙСТВ В БОЛГАРИИ

*Богдан Богданов**

РЕЗЮМЕ Информационная справка отмечает 135-ую годовщину со дня создания государственной статистики в Болгарии и 90-ую годовщину с проведения первого анкетного обследования бюджетов домашних хозяйств на территории страны. Этим припоминают дела статистиков, которые впервые провели уникальное выборочное обследование бюджетов 1 385 домашних хозяйств в марте 1925 года. В выборке самой большой долей представлены домашние хозяйства чиновников и служащих - 1 243 домашние хозяйства, следующие домашними хозяйствами рабочих - 82 домашние хозяйства, и ремесленников - 60 домашних хозяйств. Итоги обследования опубликованы в двух книгах в 1928 году Главной дирекцией статистики. Интересно отметить, что в публикациях отмечены индивидуальные бюджеты наблюдаемых чиновников и служащих, пронумерованных с 1 до 1 243.

В настоящей аналитической справке проделан краткий обзор развития бюджетов домашних хозяйств в течение многих лет как одно из значимых исследований, регулярно проводимых Национальным статистическим институтом с 1953 года по сей день.

* Доктор, заместитель председателя Национального статистического института; электронная почта: bbogdanov@nsi.bg.

90 YEARS SINCE THE FIRST SURVEY ON HOUSEHOLD BUDGETS IN BULGARIA

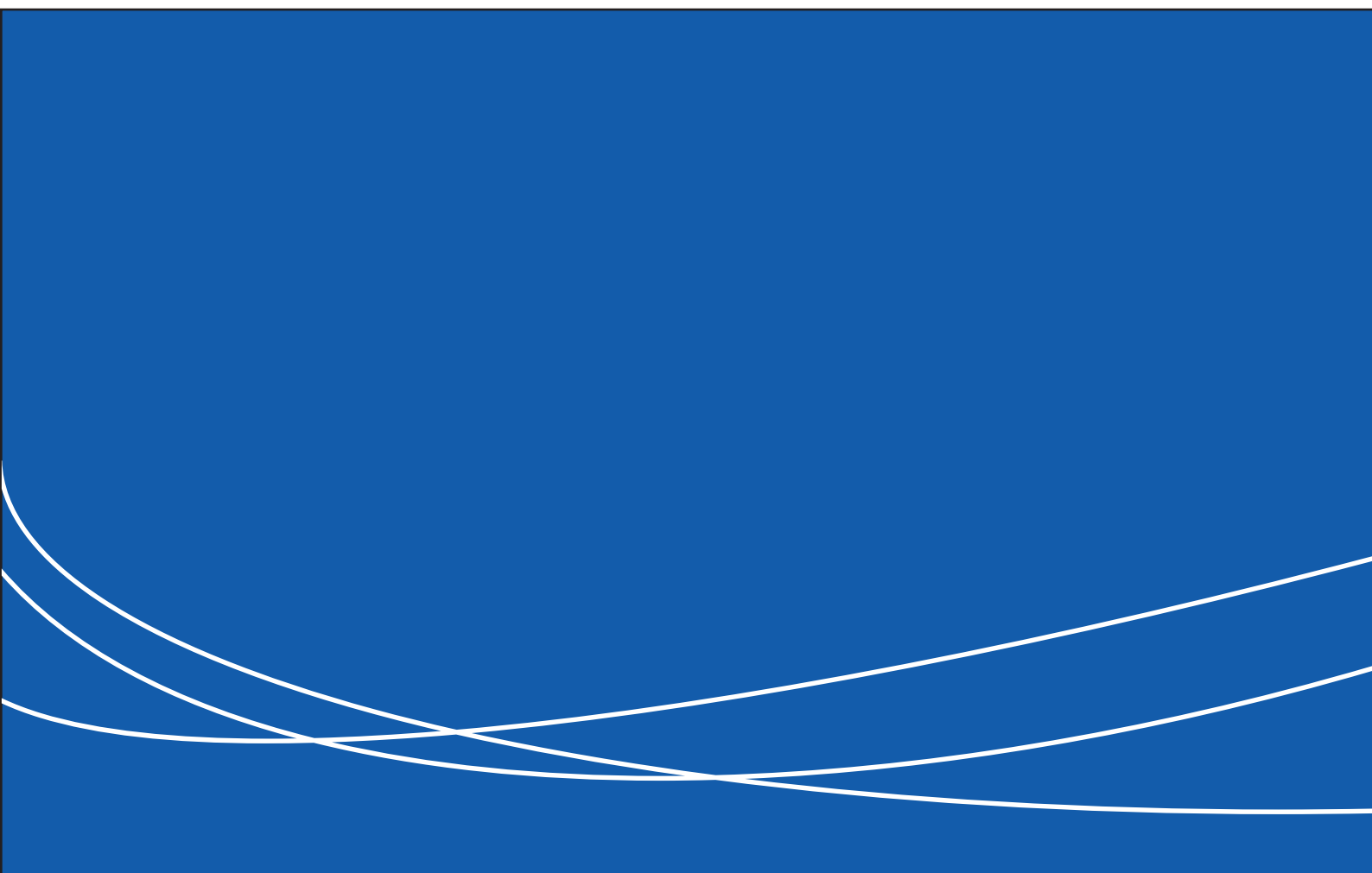
*Bogdan Bogdanov**

SUMMARY The analytical report notes the 135th anniversary of the creation of the state statistics in Bulgaria and the 90th anniversary of the first household budgets survey in the country. That commemorates the works of statisticians, who held for the first time a unique sample survey on the budgets of 1385 households in March 1925. The highest proportion in the household's survey has the serving official's households - 1 243 households, followed by those of workers - 82 households and artisans - 60 households. The results of the survey were published in two books in 1928 by the General Directorate of Statistics. It is interesting to note that the publications reflected the individual budgets of the observed officials and employees, with numbers from 1 to 1243.

This analytical report is a brief overview of the development of household budgets over the years as one of the important researches carried out regularly by the National Statistical Institute from 1953 till nowadays.

* Ph.D. Deputy-President of the National Statistical Institute; e-mail: bbogdanov@nsi.bg.

**СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И
АНАЛИЗИ**

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА ОТ СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ В ИНТЕРНЕТ. ВЪЗМОЖНОСТИ, ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРОБЛЕМИ

*Светлана Съйкова**

1. Възникването на разнообразни социални мрежи - интернет общества, развитието на различни форми на комуникации (блогове, онлайн форуми, Facebook; MySpace, Twitter и други) и интензифицирането на размяната на информация между участниците в тях разкриват нови, неподозирани до неотдавна възможности за организиране, обобщение и анализи на произведената от това общуване информация.

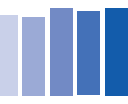
През 2013 г., т.е. за по-малко от едно десетилетие от появата на Facebook, броят на участниците в него надхвърли един милиард души. Има основания да се мисли, че с подобни темпове се развиват и останалите форми на интернет общуването. Вероятно ще се появяват и други форми на социални мрежи в интернет. Не е трудно да се предвиди, че те ще се развиват интензивно и ще привличат все повече и повече хора, участващи активно в информационния обмен. Факт е, че информацията от този обмен се натрупва и актуализира непрекъснато. А мащабите, в които става това, имат немислими доскоро глобални измерения.

* Проф. д.с.н., ръководител на Център за емпирични социални изследвания към Института за изследване на обществата и знанието при БАН; e-mail: sseykova@gmail.com.

Върху тази основа вече се развива (при това с ускорени темпове) едно ново по същество направление на социалните емпирични изследвания, включително статистическите. И то със сигурност ще наложи търсенето на адекватна теория и методология. Наричат това явление нова социална технология, основана на т.нар. Groundswell¹ (GS). Накратко, Groundswell се отнася до засиления информационен обмен между участниците в социалните мрежи на интернет. Участниците в различните форми на интернет комуникациите споделят информация, която ги интересува. Търсят информация за онова, което се предлага в магазините, не само (и дори не толкова) от рекламите, колкото помежду си. Например за качествата - предимства или недостатъци, на една нова стока, предлагани цени на стоки и услуги. За да се ориентират за коя политическа сила да гласуват, хората все по-често дискутират чрез интернет програми, интервюта на лидерите, политически виждания и кампании. Интересуват се за мненията, оценките и отношението на другите, търсят съвети от тях. В резултат на това общуване се произвежда социална информация. Вече има основания да вярваме, че с това се създава нова информационна база. Тя може да бъде използвана за различни емпирични социални изследвания, вкл. статистически. Без да измества традиционните източници, тя по същество е нов информационен ресурс и предлага още една информационна база за научни социални изследвания.

2. Възможностите за научни изследвания, базирани върху тази информация, вече се оценяват и все по-активно се използват от бизнеса, масмедияте, а дори и за научни изследвания, насочени предимно към осветляване и решаване на различни проблеми на социалната практика. Направени са и първите стъпки за тяхното използване - преди всичко в маркетинговите изследвания, в информационното осигуряване на средствата за масова

¹ Groundswell - английски термин. За неговото специфично съдържание все още няма общоприета дефиниция. От речника на английските думи научаваме, че Groundswell е внезапно повишаване на обществените емоции за поддръжка и подкрепа на нещо (или напротив). Например поддръжка на една идея за промяна или на едно предложение за ново решение. Изобщо може да се каже, че Groundswell е социална информационна технология, при която хората използват интернет форми на комуникация, за да информират другите участници в мрежата и сами да се информират, както и да се съветват с тях по лични и обществени проблеми, да отправят призови за участие. Например по възникнала конкретна ситуация, за една политическа кауза, за обмен на идеи и други. В книгата „Marketing in the Groundswell” понятието Groundswell се определя като социална промяна (тенденция), в която хората използват социалните мрежи в интернет, за да се информират помежду си по даден въпрос.

информация, в политиката, в социологическите, културологичните и други емпирични изследвания и другаде.

2.1. Информационният обмен между хората в едно общество не е нещо ново. Той се предопределя от потребността на човека от социални контакти и е присъщ на общностите и обществата. Не е учудващо, че той е съпътствал хората от зората на цивилизацията. Споделената информация „от уста на уста“ (word of mouth) между близки, приятели, колеги и познати, дори непознати, е обичайно и добре известно явление с хилядолетна давност. Новото днес е във възможностите, които разкриха съвременните комуникационни технологии. Факт е, че интернет революционизира комуникациите между хората и светът наистина стана едно „голямо село“, в което новините се разпростират с немислима до неотдавна бързина. Комуникациите станаха по-достъпни, по-бързи, по-активни, много по-широко разпростиращи се.

В този невероятно разширен и изключително интензивен информационен обмен хората търсят отговори на интересоващи ги въпроси, споделят своите виждания, оценки, отношение, намерения, тревоги и съмнения. Търсят съмишленици и приятели. Намират в това и начини за забавление. Освен за лично ползване тази информация е огромен по мащаби и изключително разнообразен по съдържание ресурс, който може да бъде много полезен за научни и практически изследвания. И вече няма съмнение, че създаваната чрез социалните мрежи на интернет информация е по същество нова и изключително богата информационна база за социални емпирични изследвания. Тя предлага лесно достъпна и невероятно богата по съдържание информация.

2.2. В тази област днес се наблюдават революционни промени. В какво главно се изразяват те?

Първо, в броя на участниците в информационния обмен. Споменато бе, че само за едно десетилетие от появата на Facebook участниците в него отдавна надхвърлиха един милиард.

Второ, по бързина на разпространение на информацията социалните мрежи в интернет нямат равни на себе си. Когато през 2010 г. американски самолет кацна аварийно в река Хъдсън в Ню Йорк, първи за това събитие съобщиха участници в интернет мрежите.

Трето, в обхвата на тематиката - информационният обмен обхваща почти всички страни на живота - икономика, политика, култура и всички останали основни социални сфери, както и личното пространство на човека.

Четвърто, достъпът до този обмен е много евтин и изключително лесен за огромен брой потребители. Само като пример ще посоча, че от тази информация бизнесът и социалното управление вече получават много, при това безплатни оценки за дейността си, откриват идеи за полезни иновации, използват интернет мрежата за рекламни кампании, както и за обратна връзка със специфични групи потребители.

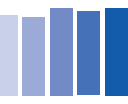
Пето, сериозността на последиците, които може да предизвика информационният обмен в социалните мрежи. При раздумките в миналото между съседките една не на място казана дума можеше най-много да създаде интриги и да влоши отношенията между тях. Една неуместна дума или неоснователен слух в информационния обмен в интернет днес може да предизвика паника в цялото общество с далеч отиващи последици.

Шесто, по-рано информацията от съседските раздумки не предлагаше възможности за научни изследвания. И практически нямаше реална социална значимост. Днес тази информация се превръща в огромен ресурс за емпирични социални изследвания, както и за решаване на много задачи на обществото за: реклами на бизнеса; мобилизиране и енергизиране на гражданското общество; полезни социални инициативи; научни изследвания, насочени към решаване на значими социални проблеми и други. Но също и за промиване на мозъците на хората.

Седмо, предимствата на създавания чрез интернет общуването информационен ресурс са значителни. При маркетинговите изследвания (вкл. и рекламите) чрез социалните мрежи на интернет информацията е много по-евтина (често дори безплатна), много по-бърза, по-разнообразна и по-широкообхватна по съдържание. В известен смисъл тя формира ново качество на това съдържание.

С една дума, социалните мрежи в интернет получиха възможността за значително влияние и реална власт в обществото.

2.3. Едни от първите, които обърнаха поглед към този информационен ресурс, са големите корпорации - Microsoft, IBM, Procter&Gamble, Home Depot и други. И е ясно защо. Разходите, които компаниите правят за реклама и маркетингови изследвания в САЩ,

годишно надхвърлят 40 милиарда долара. Интернет общуването предлага възможности за икономии. В известен смисъл е и по-ефективен механизъм за реклама.

2.4. Вече е общоприета практиката в масмедията публиката да се отправя към Facebook, Twitter и други онлайн социални мрежи с две главни цели: да се предлага на интересуващите се допълнителна информация по дадената тема и на свой ред медиите да получават информация от зрители, слушатели, читатели чрез коментари, оценки, предложения, въпроси и други. Така медиите си осигуряват обратна връзка с публиката. До неотдавна тази богата възможност беше просто немислима.

2.5. Изключително полезно е, че интернет комуникациите започнаха все по-успешно да се противопоставят и коригират едностранчивото (понякога сериозно изкривено) осведомяване на обществото по важни социални, икономически и други въпроси и събития в страната и чужбина.

3. За да стане възможно използването на тази информация за целите на статистическото информационно осигуряване и на анализа, трябва да се изследват и решават множество теоретични, методологически и практико-приложни проблеми.

3.1. Логично е усилията по теоретичните и методологическите аспекти на статистическите изследвания, основани на информационния обмен в интернет, да се концентрират върху проблема как най-добре да се систематизира, анализира и използва тази информация за осветляване и решаване на социалнозначими научни и практически задачи. Без съмнение, тя ще се окаже извънредно полезна. Споменато бе, че става дума не само за богатството на информацията. За бързината, с която тя се получава, за това, че е много по-евтина, по-разнообразна и по-широко достъпна едва ли може да има спор. В определени случаи тя се оказва и с по-добро качество - когато питаме хората с традиционните въпросници (с предварително подготвени въпроси) е едно, а когато те свободно споделят мисли помежду си, е нещо съвсем друго. Присъщи на тази информация са непосредствеността, спонтанността, често по-голямата откровеност. Може да се допусне още, че почти всичко, за което си говорят и споделят помежду си хората в онлайн социалните мрежи, акумулира в себе си важна социална информация, която няма как да не интересува изследователите - статистици, социолози, политолози, специалисти по маркетинга и още много други. Никак не е изненадващо, че тя вече се налага като

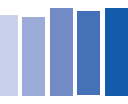
изключително плодотворен ресурс за най-различни емпирични изследвания, включително статистически.

3.2. Може да се твърди, че базираните върху този ресурс изследвания не са едно и също с традиционно познатите ни анкетни изследвания, които по понятни причини са по-ограничени по мащаби и съдържание.

3.3. Потребностите от анализ на тази информация вероятно ще наложат да се развие една нова социална технология. Много от бъдещото ѝ съдържание е още неизвестно и непредвидимо. Вероятно в нея ще намерят място познатите ни подходи и методи, но се очаква и появата на много принципно нови. А развитието и прилагането ѝ в практиката съдържа в себе си обещание за взаимно обогатяване между тях и досегашните методологически постижения в статистическата наука и практика. Това важи и за всички други емпирични изследвания. С това се осигурява полезна информационна база за изследователите практически от всички области на социалната действителност.

3.4. Освен безспорните плюсове социалните мрежи в интернет имат и много минуси. „Facebook може да причини повече зло отколкото добро” - предупреждава Newsweek. И добавя: „Facebook ви наблюдава непрекъснато”. Няма гаранция, че при този информационен обмен няма да се появява (волно или неволно) и неавтентична информация, погрешна или дори откровено фалшифицирана. Следователно тук съществуват проблеми. За целите на научните изследвания те трябва да бъдат своевременно осветлявани и решавани.

Извън тази задача изследванията, базирани на интернет комуникациите, разкриват и други възможности. Преди всичко възможността да се влияе организирано и целенасочено върху съзнанието и поведението на хората. Влиянието може да бъде в съгласие с обществения интерес, но може да „работи” и против него. Връзката между информационния обмен в социалните мрежи на интернет и активността на гражданското общество е очевидна и не се нуждае от доказателства. Няма съмнение, че тя все повече ще се разширява и интензифицира. Едновременно с това този информационен ресурс може лесно да бъде използван за манипулиране на общественото мнение в определени насоки. А също и за енергизиране и активизиране на инициативи и дейности, които могат да носят не само ползи, но и вреди на обществото за сметка на нечии егоистични интереси. Ясно е, че в тази информация се очакват неволни грешки и - което е още по-опасно - преднамерено

изкривяване на информацията. Всичко това носи рискове за неверни изводи и обобщения и само по себе си крие сериозни проблеми. На тях няма да се спирам подробно. Те очевидно изискват специални изследвания.

4. Обсъждането на възможностите за използване на този информационен ресурс за развитие и обогатяване на статистическите изследвания е многообхватна тема. Нека най-напред се спра на въпроса **какво могат да очакват изследователите** от използването - обобщението, систематизацията и анализа - на информацията, произвеждана в социалните мрежи на интернет.

- Със сигурност от тази информация могат да се получават отговори на много въпроси, които интересуват изследователите от различните социални области. Например за отношението и оценките на различни социални групи в обществото за съществуващи ситуации: икономическата криза, дейността на управляващите, оценки за собственото им положение в даден момент, проблеми, които ги засягат, и други.

- Отговори на въпросите и проблемите, които вълнуват в даден момент голям процент от хората. Например доколко повишената безработица ги засяга лично, как чувстват тежестите на кризата, кои са приоритетните за тях проблеми, в каква степен са задоволени основните им потребности, как и къде виждат проблемите и още много други.

- Чрез анализа на информационните продукти от този обмен могат лесно и бързо да се улавят настъпили промени във вижданията на хората. На тази основа не е трудно да се правят оценки за онова, което се е променило, за посоката, скоростта и интензитета на промяната. Както и за степента и бързината, с която се реализира една промяна във вижданията и положението на различни обществени групи.

- Информацията в социалните мрежи на интернет се оказва отлична база за маркетингови изследвания, както и за провеждане на рекламни кампании сред участниците в социалните мрежи. Опитът на много от големите бизнес организации доказва това по безспорен начин.

- Могат да се получат оценки за вижданията и отношението на хората по дадена тема. Как те оценяват и приемат или не приемат различните управленски програми и решения за социални въздействия. Доколко в техните очи те са (или не са) нужни и

ефективни. Или как оценяват начина, по който управляващите решават важните за обществото проблеми.

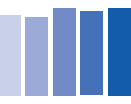
- Изследователите могат да намират отговори на социални въпроси, които се оказват съществено важни в контекста на конкретните цели и задачи на даденото изследване, които те може би дори не са помисляли да поставят.

- В информационния обмен в социалните мрежи заинтересованите почти винаги могат да откриват полезни идеи (нови и не толкова нови) за социални, технически, технологични и други иновации. Например за по-добро и по-ефективно административно обслужване или за здравеопазването, образователната система, маркетинга, социалните взаимодействия между хората и други. Безспорна истина е, че идеите за иновации не са привилегия единствено на учените. Хората с различни професии, заети с различни дейности, знаят много за проблемите и тесните места, които съществуват точно в тяхната област. И мислейки за тях, не е трудно да откриват разумни и практични идеи как да се преодоляват. При това идеите можем да имаме много евтино, почти безплатно. И още нещо много важно - особено големи възможности за иновации се крият в проблема за спестяване на ресурси (материални, финансови, времеви, информационни), които невинаги изискват задълбочени и продължителни научни изследвания.

- Вслушвайки се внимателно в информационния обмен в социалните мрежи, по-лесно и своевременно можем да улавяме „кълновете на новото”. Или да получаваме по-бързи и ясни сигнали за онова, което хората не са готови да приемат. Или което е вече остаряло и ненужно на обществото и от което бързо трябва да се освобождаваме. Например един нов продукт, който не получава одобрението на потребителите. Или идеи и предложения как борбата срещу противообществените прояви да стане по-резултатна. Или как да се решават важните проблеми на обществото и много други.

- Съществуват добри възможности информационният обмен в интернет да ни разкрива значими обществени проблеми, за които съответните институции често не са наясно, не си дават сметка и съответно закъсняват с тяхното осветляване и решаване.

- Анализът на тази информация ще помага да откриваме „лидерите”, които оказват съществено (понякога дори решаващо) влияние върху мнението и поведението на участниците при онлайн дискусиите по повод на дадени проблеми или ситуации. С това могат да се разкриват възможности за по-ефективни управленски решения.

- Внимателното „прослушване” на този информационен ресурс ще помага лесно и бързо да се улавят евентуални безпочвени слухове. Както е известно, те почти винаги играят ролята на механизъм за създаване на социални напрежения, всяват страх и паника сред населението. Да си припомним само преекспонираните очаквания за епидемия от свински грип. Или слухът, че водата във водопроводната мрежа на София била опасна за пиене². За безконтролно предлаганите опасни „лекарства”, псевдополезни хранителни добавки и други. Своевременната информация за появата на неоснователни слухове или за „опасни лекарства” ще подсказва необходимостта от предприемане на мерки за своевременно неутрализиране на подобни рискови ситуации.

- Чрез тази информация може да се разкриват опасни опити за заблуди на обществото по жизненоважни проблеми на обществения живот и за промиване на мозъци. Опити в това отношение не липсват и у нас, и в развитите страни. Може ли някой да убеждава сериозно обществеността, че жълтият прах, който неотдавна засипа неколкократно улиците и покривите в София, Пловдив и други населени места, бил природно явление - един вид безопасно - без и най-малък опит да се обоснове това голо твърдение?!

- Тази информация може да прави публично достойние скрити (най-често съмнителни) действия на управляващите групи. И по този начин да покаже на обществата успешен механизъм за контрол срещу непочтените действия на властващите групи.

- Изключително полезна може да се окаже информацията от социалните мрежи в интернет и при подготовката на въпросници за социологически, статистически и други емпирични изследвания - в разузнавателен порядък. По този начин в подготовката на най-важния инструмент на емпиричното изследване - въпросника - ще вземат участие повече хора. Това със сигурност ще бъде от полза за проектантите. Например да не пропуснат да включат в конкретния проект на изследването важни въпроси, които вълнуват хората.

- Социалните мрежи в интернет могат да се окажат полезен източник и на информация по различни „деликатни” въпроси. Например за интимния живот на човека, за корупционните практики, за мащабите на разпространение на наркозависимостта сред

² На жителите на столицата не е известно дали у нас неоснователните предупреждения в интернет мрежата за „негодната” вода на язовир „Искър” са плод на случайна заблуда, или са били режисирани от заинтересовани.

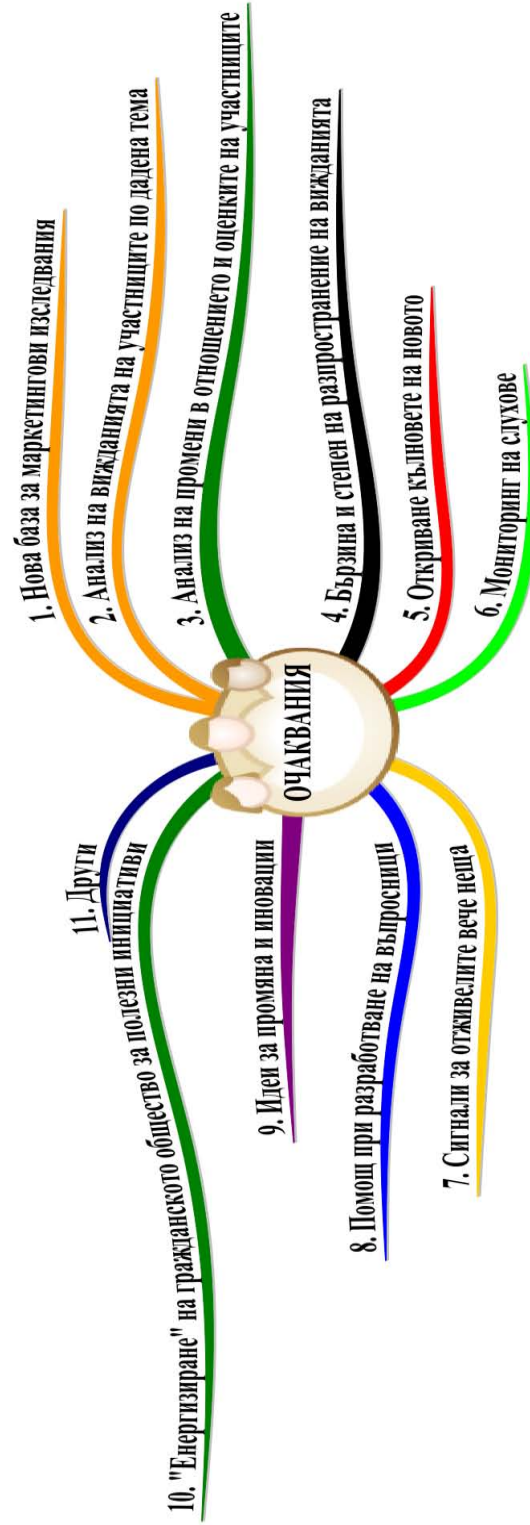
различни групи от населението, за противообществените прояви и други. И с това да направят борбата срещу тях по-успешна.

- Чрез споделената информация общуващите в интернет мрежата могат да правят спонтанна или преднамерена реклама (или антиреклама) на стоки и услуги. Да влияят върху рейтинга на политически лидери, на институции, на бизнес организации, на агенции и други.

- Чрез този информационен обмен могат много бързо да се разпростират и да се активизират (енергизират) различни инициативи на гражданското общество. Нещо много важно, но понякога и опасно.

Обобщено изброените групи очаквания са представени на фиг. 1.

Фиг. 1. Основни групи очаквания от използването на информацията, провеждана в социалните мрежи на интернет

5. Ясно е обаче, че комуникациите в социалните мрежи в интернет предлагат не само предимства за провеждане на научни емпирични изследвания. В тях, без съмнение, се крият и рискове за накърняване на обществените и личните интереси на хората.

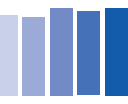
- Подобни рискове могат да възникват от неволни или напълно преднамерени действия на участници в този информационен обмен. Примери в това отношение бяха посочени. А вече има и много други. Преувеличени и дори измислени се оказаха тревогите с птичия грип, защото, както казва Н. Чомски, има оценки, че от него за последното десетилетие в света са починали около 76 души! Явно някой е бил заинтересован да пласира ваксината „Тамифлу”. За информационната кампания срещу свинския грип се появиха сериозни съмнения, че е била чиста манипулация на населението. Мотивите за това са обясними. Могат да се посочат и много други примери.

- Става ясно, че по този начин социалните мрежи в интернет придобиват огромно влияние и реална власт. Те могат да подкрепят или да се противопоставят, да дискредитират и провалят намерения и действия, насочени към защита на обществения интерес. Да организират успешно лобиране в полза на лични или групови егоистични интереси. Вече споменах, че чрез социалните мрежи в интернет може да се манипулира общественото мнение, да се промиват мозъците на хората, да се вреди на обществения и личния интерес, да се създават напрежения с далеч отиващи и непредвидими по своите мащаби последствия. Свидетели сме на едно „ново оръжие” - мрежите вече се използват и за организирана борба срещу недемократични режими. Но, както показва практиката, „износът на демокрация” може да причинява хаос и разруха. Прецедентите в това отношение не са малко - и на българска почва, и в световен мащаб.

- Независимо дали става дума за неволни заблуди, или за целенасочена и преднамерена манипулация на общественото мнение, рисковете, за които говорим, не са илюзорни - те са напълно реални и имат потенциал да се превърнат в много опасни. По принцип са непредсказуеми и често със сериозни последици. Това налага задачата за търсене на механизми за действителен социален контрол срещу подобни рискове.

6. Потребност от научни изследвания на феномена „Groundswell”

Това ново явление следва да бъде обект на специални теоретични и методологически изследвания. Не само и дори не главно заради съдържащия се в него

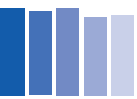
потенциален риск от накърняване на интересите на обществото, а преди всичко за да се разкрият по-добре ползите за емпиричните изследвания, базирани върху тази информация, включително статистическите. Необходимо е да се осигури теоретичната основа, върху която те могат да се развиват успешно. Да се изгражда методологията на този нов тип социални изследвания - да се откриват и развиват подходи, методи и механизми за ефективно използване на богатия информационен ресурс. А също и да се осигури ефективна правна защита.

Не е възможно в ограничените рамки на изложението научните изследвания на този нов феномен да се представят в детайли, но поне могат да се предвидят основните насоки, в които да се ориентират. Накратко, те се отнасят до следното:

6.1. Преди всичко ясно се вижда необходимостта от развитие на теорията на тези нови по същество социални изследвания. Целта е да се осветлява теоретически пътят на емпиричните изследвания, основавани на информацията от интернет общуването. И тъй като в случая става дума за изграждане на теория за появил се отскоро принципно нов обект на социалната действителност, има основание да се говори за една почти напълно свободна изследователска ниша. Споменато бе, че досегашното използване на информацията от Groundswell се е развивало на базата на практическия усет на потребителите - главно от бизнеса и масмедиите. Така да се каже, досега това е ставало зад гърба на изследователите - с неизбежния при подобни случаи „епилогизъм”³. Тъкмо тук теоретичните изследвания могат и трябва да бъдат разгърнати във възможно най-широк план.

6.2. Практически в тях следва да присъстват всички проблеми, аспекти и елементи на бъдещата теория на разглеждания феномен. Става дума за изясняване на познавателните задачи, които могат да се решават на базата на този информационен ресурс. За моделиране на същността, съдържанието и спецификата на изследвания обект; за разкриване и описание на неговите форми и механизми на функциониране; за развитие на специфичния му понятиен апарат; за осветляване, дефиниране и разработване на основните елементи, съставляващи обекта; за класификации и систематизации на неговите компоненти; за изследване на взаимодействията на обекта и в частност - на факторната му

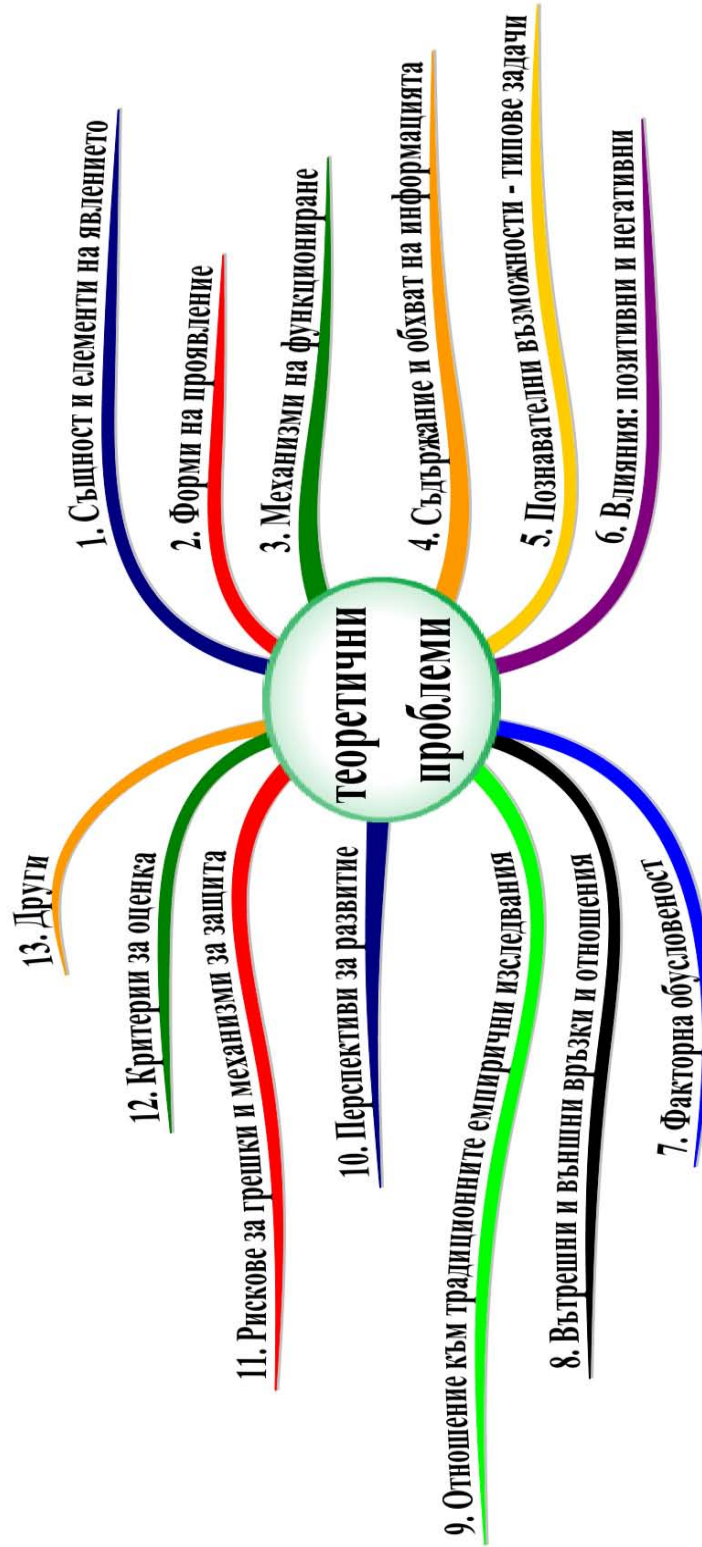
³ Американският изследовател N. Taleb отбелязва в книгата си „The Black Swan” (2007:308), че епилогизмът се отнася до методи и подходи, свободни от теоретични и методологически обосновки. Той се основава главно върху опита от практиката.

обусловеност и последствията от неговото функциониране; за изследване на предимствата и ограниченията, по-общо на ефективността и ограниченията на този информационен ресурс; за оценки на възможностите му за провеждане на научни изследвания; за рисковете, които се съдържат в него; за необходимите механизми за социален контрол върху очакваните рискове; за организиране и управление на социалните емпирични изследвания, базирани върху тази информация, и още много други.

На фиг. 2 са представени обобщено основните групи проблеми, засягащи теорията.

Фиг. 2. Основни групи проблеми, засягащи теорията

6.3. Развитие на елементите на методологията, отнасяща се до изследването на този феномен. Накратко, задачите тук се отнасят до:

- Развитие и обогатяване на подходите и техниките за мониторинг на произвежданата в Groundswell информация - модели и обеми на извадки, честота на наблюдението, идентифициране и характеризирание на съвкупностите от единици, произвеждащи информацията, която ни интересува, и други.

- Развитие и обогатяване на методите и техниките за обработка, обобщение и анализ на тази информация, включително анализ на промяната, прогностични предвиждания, оценка на факторни влияния, международни сравнения и други. Вероятно ще се наложи разработването на специални софтуерни продукти за обработка и анализ за специфичните изследователски задачи. Ще се появи необходимост от нови методи за контрол върху достоверността на информацията. Осветляване ще изискват и критериите и методите за различните систематизации, за начините за подбор на нужната за различни цели информация и много други. Дори добре познатият метод на контент анализа, който тук вероятно ще играе значителна роля, ще трябва да се адаптира към спецификата на този информационен ресурс.

- Развитие на адекватни механизми за контрол срещу рискове от накърняване на обществените интереси - правни, нормативни и други. Или обратно - механизми за стимулиране на полезните инициативи на гражданското общество.

- Обосноваване на подходи, методи, организационни форми и други, чрез които при нужда да се активира информационният обмен по специални теми и проблеми, интересуващи изследователите от различните области на живота.

- Очаква се широкият диапазон и разностранните задачи и насоки на сравнителните изследвания и анализи също да пораждат специфични проблеми. Може само да се предполага, че те ще се окажат далеч по-сложни от и без това сложните проблеми при сравнителните изследвания в традиционните социални емпирични изследвания.

- Проблемът за осигуряване на съпоставимост и сравнимост на данните със сигурност ще се окаже далеч по-сериозен и по-труден за преодоляване. Без съмнение, неговото решаване също ще изисква значителни изследователски усилия. Само като пример ще посоча, че липсата на информация за социодемографските характеристики на част от участниците (или на всички) в информационния обмен на социалните мрежи ще

направи по принцип трудно осъществима идентификацията на съвкупностите от различни групи участници в тях. Труден ще бъде детайлизиращият анализ на социодемографската структура, както и на различните виждания, характерни за различни целеви групи в изследваните съвкупности. Вероятно една от плодотворните насоки за търсене на решения на този проблем би била комбинираното използване на двата типа емпирични социални изследвания и тяхното взаимно допълване. Става дума за традиционните емпирични изследвания и за тези, основани на информация от социалните мрежи в интернет.

- Проблемите, засягащи контрола върху рисковете за грешки и тяхното измерване, са не по-малко сериозни и сложни за решаване. Както при статистическите изследвания на НСИ, контролът върху грешките би следвало да включва всички етапи - от проектиране на изследването, през грешките при регистриране на първичните данни, през обработката, анализа и тълкуването на резултатите. Със сигурност сериозни акценти следва да се поставят върху грешките, породени от недостатъци на въпросника при подбора и регистрацията на първичните данни от мрежата.

При пасивната стратегия, отнасяща се до мониторинга на информационния обмен между участниците в спонтанно създаваните мрежи, информацията е вече регистрирана. Следователно грешките на регистрацията са предетерминирани от осъществения вече обмен. Затова на изследователя не остава много място за превантивен контрол. Но от това не следва, че не може и не трябва да се прилага последващ контрол. Очевидна е и потребността от използване на косвени методи за оценки на грешките (волни или неволни) в регистрирането на информацията.

- За отбелязване е още, че от всички компоненти на грешката най-малък изглежда проблемът с контрола върху стохастичния компонент - когато и доколкото могат да се формират представителни извадки. Преди всичко защото тук възможностите за прилагане на модели на стохастични извадки са значително стеснени⁴. И поради обстоятелството, че методологическите проблеми са относително по-добре осветлени. Налице са и методи и техники не само за тяхното измерване, но и за осигуряване (с оглед целите на изследването) на толерируем размер на грешките.

⁴ Главно поради факта, че е трудно да се дефинират генерални съвкупности, от които се излъчват представителни извадки.

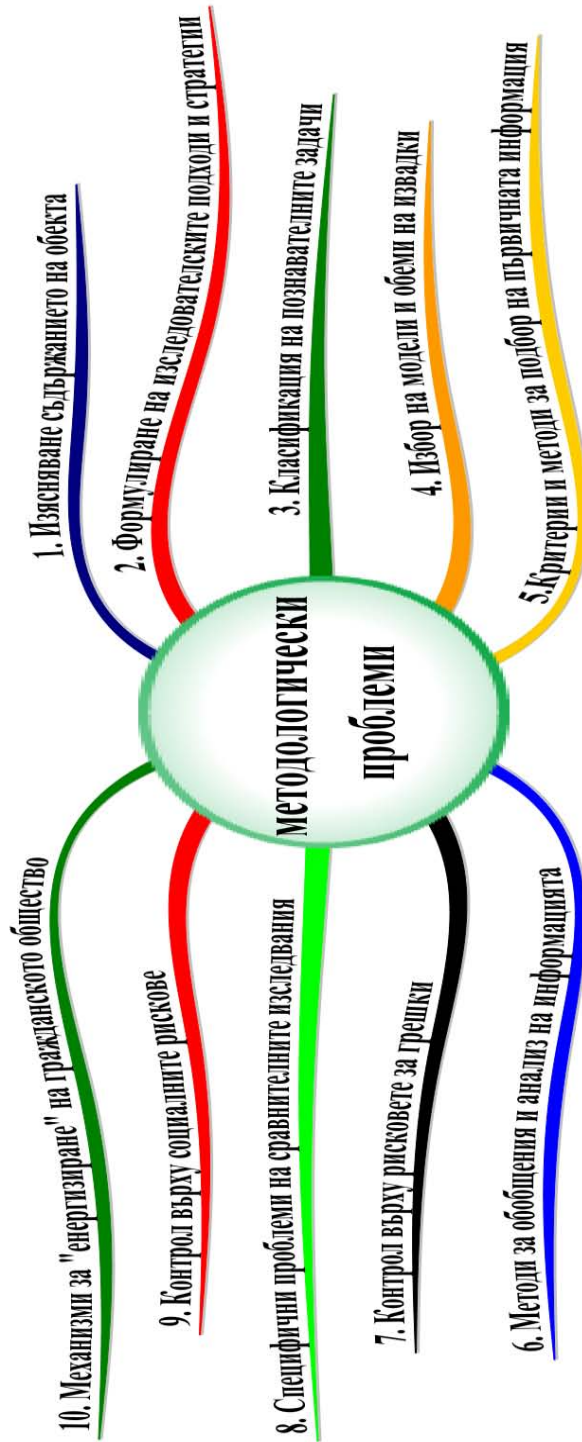
- По-общо може да се каже, че при изследванията, основани на информация от социалните мрежи в интернет, се нуждаем от осветляване и решаване на проблемите и трудностите при тяхното **проектиране, организация и реализиране** в практиката - една безбрежна вселена от методологически проблеми. Иначе казано, тук изследователските усилия трябва да се насочат към изграждане на теорията и методологията на проектирането, реализирането и управлението на този нов тип емпирични статистически и други социални изследвания.

- При всичко това трябва да си даваме сметка за огромните евристични заряди за търсене на идеи за внедряване на полезни иновации в тази перспективна технология на емпирични социални изследвания. За да търсим по-успешно новите решения.

- Проблемът за развитие и прилагане на механизми за социален контрол върху рисковете, свързани с накърняване на интересите на обществото при свободния информационен обмен между участниците в мрежата. Той е изключително сложен и още по-труден за решаване. Този проблем не е обект на подробно обсъждане тук.

Задачите по развитие на елементите на методологията, отнасяща се до изследването на Groundswell, са представени на фиг. 3.

Фиг. 3. Основни групи проблеми, засягащи методологията на Groundswell

7. Явлението „Groundswell” не се отнася само до принципно новата база за социални емпирични изследвания. Неговото влияние отива далеч отвъд тях. Groundswell има поне още четири други функции (задачи), чието успешно решаване може да оказва осезаемо влияние върху живота на обществото. Накратко, те се отнасят до следното:

7.1. Неговото влияние върху общественото мнение.

7.2. Ролята му в рекламата на стоки и услуги или обратно - за излъчването на негативна реклама.

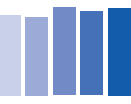
7.3. Разширяването и взаимното обогатяване на интернет комуникациите.

7.4. Издигане на идеи и активиране на гражданското общество за организиране и провеждане на различни полезни инициативи и дейности и други. За да си представим как става това на практика, ще трябва да се спрем на съществуващите вече стратегии за „слушане” на явлението „Groundswell”. Засега те са главно две и се свеждат до следното:

Първо, чрез мониторинг върху информационния обмен в социалните мрежи. Фирмите, предлагащи дадени стоки, могат да следят в интернет реакцията на потребителите, за да се информират как се приемат предлаганите продукти, какво харесват или не харесват клиентите в тях, какви оценки им дават. Дали са склонни да ги препоръчват и на други потребители, или напротив - да подават сигнали за евентуално лошо качество на стоките, услугите, обслужването на гражданите и други. Политическите лидери могат да следят реакциите на хората към провежданите предизборни кампании. Върху тази основа те могат да внасят своевременни промени в политическите си платформи и в борбата за спечелване на избирателите. Управляващите могат да се информират как се приемат и оценяват техните програми за социални въздействия и други решения и действия. Например какво е отношението на хората към правителствената политика по отношение на икономиката, образованието, науката, здравеопазването, социалните грижи и други.

Но описваната стратегия е повече или по-малко пасивна. Тя подбира, анализира, обобщава и използва информацията от социалните мрежи в интернет такава, каквато е - без да прави опити да се намесва и да активира или въздейства върху нейното производство.

Второ, чрез формиране на специални групи (мрежи или общества) в интернет. Основната цел на подобни групи е да се дискутират проблеми, въпроси и теми,

интересуващи изследователите. При това се правят опити за целенасочено разширяване и активиране (енергизиране) на съответния информационен обмен. Групите могат да бъдат формирани така, че да съответстват на специфичните изследователски цели и задачи. Например групи от потребители на даден продукт, от представители на професионални, социодемографски, по интереси и други общества.

Както се вижда, това е активна стратегия. Тук изследователите съдействат активно за увеличаване и насочване на информационния обмен, за включването на повече участници, за стимулиране и направляване на разговорите в определена насока. В тези групи разговорите могат да се организират тъкмо около въпросите, които интересуват изследователите, управляващите, политиците и други. За целта се включват и модератори. Разговорите в интернет в този случай по съдържание ще се окажат много близки до фокус-груповите сеанси. При това с по-голяма продължителност във времето, с възможности за по-широк кръг участници в тях и за значително увеличаване на обема и разнообразието на произведената информация. Тъкмо тук Националният статистически институт, а защо не и катедрите по статистика към университетите и изследователските институти, могат да обмислят и решат по какъв начин и с какви средства могат да активират обратната връзка с потребителите на статистически данни, което със сигурност ще донесе ползи и за двете страни - производителите и потребителите на статистически данни.

Резултатното използване на специално формираните групи също предполага развитието на подходи, методи и организационни форми за тяхното функциониране, методи (по-общо системи) за контрол върху тази дейност и други.

Накрая трябва да се отбележи още един важен момент. По своя характер информацията от Groundswell стои по-близо до философските концепции на феноменологията и етнометодологията. Това определя и границите на познавателните ѝ възможности. В бъдеще може да се очаква успешното ѝ съчетаване със стохастичния подход - главно при анализа на информацията. Иначе казано, ефективността при използването на информационния ресурс от социалните мрежи може да се повиши значително, когато се съчетава с т.нар. количествени методи в социалните емпирични изследвания.

Изрично трябва да се подчертае, че при цялото си богатство този ресурс не може в никакъв случай да измести или да отпрати в миналото другите традиционни подходи и

методи, прилагани в социалните емпирични изследвания. Бъдещето им е в тяхното целесъобразно съчетаване.

Няколко важни извода

- Информационният обмен (Groundswell) създава емпирична информация, полезна за много СЕИ. Едновременно с това той се превръща все повече в действен механизъм за влияние в обществото. Това влияние става с неподозирани бързи темпове и може да бъде както положително, така и отрицателно. Следователно процесите, които се развиват в него, се нуждаят от внимание и в определена степен от управление и социален контрол.

- Емпиричните социални изследвания, базирани на информационния обмен в интернет, формират едно ново научно направление, в което се съдържат нови възможности за развитие на научните анализи.

- Много са обаче неосветлените и нерешените проблеми, свързани със социалните изследвания, основани на информация от Groundswell, които засягат теорията, методологията и организацията им. И са сериозно предизвикателство за изследователите от всички социални области. Те бяха обсъждани подробно в текста. Тук искам да добавя още нещо: на статистиците ще им се наложи да се обърнат и към непредставителните извадки. И с оглед на ограничените възможности за формиране на представителни извадки да изследват целенасочено познавателните им възможности и ограничения.

- Засега към социалните изследвания проявяват засилен интерес главно изследователи и практически дейци от областта на маркетинга и масмедията. Но и интересът към тях в такива области като социология, психология, право, социално управление и др. ще се засилва с ускорени темпове.

- Бързината, с която се развива информационният обмен в интернет и се натрупва информационният ресурс, налагат бързина и интензивност на изследване и решаване на съществуващите проблеми.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

Съйкова, Св. (2011). Емпирични социални изследвания, базирани на информация от социалните мрежи в Интернет. В: Комуникации, информационни технологии и статистика. Актуални проблеми на теорията и практиката. Университетско издателство „Стопанство”, С.

Съйкова, Св., Ат. Атанасов, Е. Ченгелова (2014). Социалните емпирични изследвания. Методологически аспекти. Академично издателство „Проф. М. Дринов”, С.

Ester Macri, Cristiano Tessitore (2012). The Use of Twitter for Social Research. В: Изследователски методи и технологии в икономическите и социалните науки. Университетско издателство „Паисий Хилендарски”, Пловдив.

Josh Bernoff, Ted Schadler (2010). Empowered: unleash your employees, energize your customers, and transform your business. Harvard Business Press, USA.

Li, Ch., Josh Bernoff (2008). Groundswell. Arlington, MA, USA.

Li, Ch., Josh Bernoff (2009). Marketing in the Groundswell. Harvard Business Press, USA.

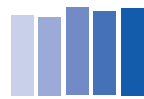
Taleb, N. (2007). The Black Swan. Random House Publishing Group, N.Y., USA.

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА ОТ СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ В ИНТЕРНЕТ. ВЪЗМОЖНОСТИ, ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРОБЛЕМИ

*Светлана Съикова**

РЕЗЮМЕ Обект на разглеждане в статията са възможностите за използване на информацията, създавана при общуването в интернет, с оглед развитие и обогатяване на статистическите изследвания. Констатира се, че специално в областта на статистическата теория, както и в практиката, тези възможности остават все още недооценени и пренебрегвани. Специален акцент е поставен върху предизвикателствата и проблемите, засягащи важни теоретични, методологически и практически проблеми. Те със сигурност заслужават засилен интерес на статистическите общности - изследователи и практически дейци. Предлагат се някои класификации/систематизации главно на очакваните резултати, теоретичните и методологическите проблеми.

* Проф. д.с.н., ръководител на Център за емпирични социални изследвания към Института за изследване на обществата и знанието при БАН; e-mail: sseykova@gmail.com.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИИ С СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ В ИНТЕРНЕТЕ. ВОЗМОЖНОСТИ, ВЫЗОВЫ И ПРОБЛЕМЫ

*Светлана Сыйкова**

РЕЗЮМЕ Объектом рассмотрения в статье являются возможности для использования информации, создаваемой при общении в Интернете, с учетом развития и обогащения статистических исследований. Установлено, что в частности, в области статистической теории, а также и в практике, эти возможности остаются все еще недооцененными и пренебрегаемыми. Специальный акцент ставится на вызовы и проблемы, касающиеся важных теоретических, методологических и практических проблем. Они, безусловно, заслуживают повышенный интерес статистических общностей - исследователей и деятелей практики. Предлагаются некоторые классификации/систематизации - в основном ожидаемых результатов, теоретических и методологических проблем.

* Профессор. д-р экон. наук, руководитель Центром эмпирических и социальных исследований к Институту для исследования обществ и знания при Болгарской академии наук; электронная почта: sseykova@gmail.com.

USE OF SOCIAL NETWORKS INFORMATION ON THE INTERNET OPPORTUNITIES, CHALLENGES AND PROBLEMS

*Svetlana Saykova**

SUMMARY The article deals with the opportunities to use the information generated when communicating on the Internet, in order to develop and enrich the statistical surveys. It is noted that particularly in the field of statistical theory and in practice, these options still remain unappreciated and ignored. Special emphasis is placed on the challenges and problems affecting important theoretical, methodological and practical problems. They certainly deserve increased interest from statistical communities - researchers and practical experts. Some classifications/systematizations mainly of the expected results - the theoretical and methodological problems are being offered.

* Prof. Dr. Sc., Head of the Center for Empirical Social Research at the Institute for the Study of Societies and Knowledge, BAS; e-mail: sseykova@gmail.com.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СЪСТОЯНИЕТО И ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ЛЕГЛОВА БАЗА В БЪЛГАРИЯ

*Петя Иванова**

Въведение

В някои райони на света туризмът е определящ фактор за икономическото развитие, в други дава възможност за диверсификация на икономическата структура, а в трети се проявява като икономически мултипликатор. По тази причина правителства и публични власти предприемат мерки за развитието на този сектор както в рамките на конкретна област, така и в страната като цяло. Провежданата от тях национална туристическа политика „отразява ангажиментите на държавата в основните сфери на туризма и инициативите на туристическите сдружения“.¹ На настоящия етап на развитие на туризма в България усилията на вземащите решения на национално и регионално ниво са насочени към използване на наличните инструменти за управление, за изграждане на конкурентни предимства на рецептивните (приемащите) туристически територии. В съответствие с това е и формулираната цел в „Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030“: „утвърждаване конкурентоспособността и ефективността на туристическия сектор на България посредством оптимално

* Доц. д-р, преподавател в катедра „Търговски и туристически бизнес“, СА „Димитър А. Ценов“ - Свищов; e-mail: ivanova@uni-svishtov.bg.

¹ Рибов, М. и кол. Туристическа политика. София, Тракия - М, 2010, с. 38.

използване на наличните природни и антропогенни ресурси в съответствие с пазарните изискванията и потребителските очаквания за устойчиво развитие на туризма.“²

Известно е, че иманентно условие за развитието на туризма е наличието на подходящи и съответстващи като количество и качество на туристическите ресурси заведения за пребиваване³. Чрез тях се осъществява връзката между туристическите ресурси и техните потребители - туристите. Конкретният числов израз на заведенията за пребиваване се обозначава с понятието **туристическа леглова база**, което е използвано в разработката⁴.

В подкрепа на актуалността и значимостта на едно изследване, посветено на туристическата леглова база, могат да бъдат приведени редица аргументи. От една страна, на туризма се залага да бъде водещ (структуроопределящ) отрасъл и фактор, допринасящ за оптимизиране на българската икономика. От друга страна, съществуват редица проблеми в туристическото развитие на страната ни през последните години, породени най-вече от липсата на провеждана адекватна политика. Особено остро стоят тези, свързани с изграждането на туристическа леглова база по Черноморието. В същото време съществува неизползван потенциал от ресурси във вътрешността на страната и необходимост от диверсификация на националния туристически продукт. Последното е един от приоритетите на съвременното туристическо развитие в България.

В унисон с гореказаното целта на статията е въз основа на количествен анализ, осъществен на различни териториални равнища, да се открият тенденции и специфики в динамиката и структурата на туристическата леглова база в България.

I. Постановка на изследването

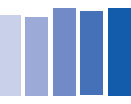
В настоящата статия са анализирани данни, чрез които по пряк и косвен път се характеризира туристическата леглова база в страната. Тя се разглежда като елемент от облика на българския туризъм и средство за получаване на приходи чрез оползотворяване на туристическите ресурси на цялата територия на страната.

Във връзка с това в разработката се следва дедуктивният подход и от анализ на състоянието и използването на туристическата леглова база общо за България последователно се преминава към изследването ѝ на ниво статистически район (NUTS2) и на ниво статистическа област (NUTS3). Тази структура се формира в

² Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030, достъпна на официалната интернет страница на Министерството на туризма; <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/nacionalna-strategiya-za-ustoychivo-razvitiye-na-turizma-v> (05.10.2015).

³ С влизането в сила на Закона за туризма от 2013 г. (ДВ, бр.30/26.03.2013 г.) разделението на средствата за подслон и местата за настаняване беше променено на места за настаняване клас А и клас Б. В настоящата статия се използва обобщаващото и прието в специализираната литература по туризъм понятие **заведения за пребиваване**.

⁴ Вж. Дъбева, Т., Н. Апостолов, Г. Луканова. Хотелиерството в Европа - категории, локализации, развитие. Варна, 2000.

съответствие с утвърдената „Класификация на териториалните единици за статистически цели в България“ (Заповед № РД 07-24/17.01.2013 г. на председателя на НСИ, обн., ДВ, бр. 13/08.02.2013 г.), според която територията на страната се разделя на шест статистически района и двадесет и осем области⁵.

Основната част на изложението е структурирана в три раздела:

- Изменение на туристическата леглова база общо за страната
- Състояние на легловата база на равнище статистически райони
- Структура на туристическата леглова база по области.

За целите на изследването са използвани следните показатели: брой заведения за пребиваване; брой легла; реализирани нощувки; заетост на легловата база (съотношение между броя на продадените легла и общия брой на леглата); разходи за настаняване на българи и чужденци; относителен дял на броя легла по статистически райони и области; приходи от нощувки; приходи от една нощувка; приходи на едно лице и брой нощувки на едно лице. Изборът на показатели е обусловен, от една страна, от стремежа за обхватност на анализа, а от друга, от наличието и пълнотата на данните за изследвания период 2009 - 2014 година.

Анализът се основава на официалната статистическа информация, публикувана от Националния статистически институт (НСИ), за петгодишен период (2009 - 2014). Като източници на информация са използвани и данни на Министерството на туризма на Република България.

Изследването е съобразено с препоръките за измервания и анализи в туризма на Световната туристическа организация⁶.

II. Изменение на туристическата леглова база общо за страната

Туристическата леглова база е основен елемент от материалната база на туризма. Капацитетът на туристическата леглова база определя броя на туристите, които могат едновременно да пребивават в съответната туристическа територия. Това рефлектира върху степента на усвояемост на туристическите ресурси. От друга страна, икономическият ефект на хотелиерската индустрия е пряка функция от начина и степента на експлоатация на легловата база.

Данните за изменението на **абсолютния размер на заведенията за пребиваване** в страната показват увеличение през първата част на периода 2009 - 2011 година (табл. 1). През 2010 г. увеличението в сравнение с предходната година е в размер на 7 бр., а през 2011 г. се регистрира по-значително нарастване - с 236 заведения

⁵ Информация за Класификацията на териториалните единици за статистически цели в България е достъпна на сайта на НСИ, www.nsi.bg, рубрика „За потребителите“, Статистически класификации и регистри (5.10.2015).

⁶ Towards a Set of UNWTO Guidelines. A Closer Look at Tourism: Sub-national Measurement and Analysis. Достъпна на: <http://www.e-unwto.org/content/m62755/> (31.03.2015).

за пребиваване. Съществен спад по този показател се регистрира през 2012 г. (заведенията за пребиваване намаляват с 1 018 бр. в сравнение с предходната година), след което до 2014 г. отново има увеличение (през 2013 г. със 195, а през 2014 г. с 210 бр.).

Вероятната **причина** за изменението в данните за броя на заведенията за пребиваване през 2012 г. е преминаването на част от тях в сивия сектор вследствие на поправката в Закона за местните данъци и такси (в сила от 1.01.2011 г.), според която облагането с туристически данък е не по-малко от 30% от пълния капацитет годишна заетост. Особено засегнати от тази нормативна регламентация бяха заведенията за пребиваване, при които има силно изразена сезонност като например морските рекреативни хотели. Реализираните нощувки в тях съставляват по-малко от 30% годишна заетост на легловата им база. Въпреки че с въвеждането на туристическия данък (заменящ туристическата такса) се цели стесняване на сектора на сивата икономика в туристическия бранш и насърчаване на легалните субекти, резултатът е обратен. Плащането на данъка се избягва чрез регистриране, заличаване на регистрацията и отново регистриране в съответствие с туристическия сезон. Впоследствие на 5.04.2012 г. Конституционният съд отмени туристическия данък.

Броят на заведенията за пребиваване дава обаче само най-обща представа за хотелиерската суперструктура⁷. По-прецизен показател е **броят на леглата**. По отношение на броя на леглата се наблюдава същата тенденция на намаление до 2011 г. и след това увеличение до 2014 година. Най-многобройни (314 257) са те през 2014 година.

В крайна сметка развитието на разглежданите два показателя през периода 2009 - 2014 г. показва, че абсолютният размер на заведенията за пребиваване намалява с 10%, а броят на леглата се увеличава с 9%. За сравнение, през периода 2000 - 2005 г. броят на хотелите в страната регистрира увеличение в размер на 1.94 пъти, а легловата база нараства с почти 60%⁸.

На база установените тенденции за изменението на броя на заведенията за пребиваване и броя на леглата можем да **направим заключение**, че периодът на интензивно количествено увеличаване на тази част от материалната база е приключил. На настоящия етап на преден план излиза обслужването и други елементи на предлагането като средство за конкурентоспособност на хотелиерския продукт като цяло.

⁷ **Хотелиерска суперструктура** е понятие, с което се обозначават сградите, обзавеждането и оборудването на заведенията за пребиваване.

⁸ Вж. Иванова, П. Особенности в съвременното развитие на хотелиерството в България. Икономическа мисъл, 3/2007, с. 70 - 80.

1. Изменение на легловата база в страната за периода 2009 - 2014 година

Година	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Брой						
Средства за подслон и места за настаняване	3533	3540	3776	2758	2953	3163
Легла	287423	283641	283251	301140	302433	314257
Легладенонощия	61800845	61997293	58855218	56211431	58739766	61396232
Реализирани нощувки	15372406	16261170	18855331	20252038	21617474	21698391
Заетост на легловата база - %	25	26	32	36	37	35

Източник: НСИ.

Показателят **реализирани нощувки** е със съществена значимост при характеризиране на туристическата леглова база. Той разкрива степента на експлоатация на хотелиерската суперструктура и е определящ за равнището на разходите, които туристите правят по време на престоя си в туристическото място. За да има икономически значими туристически пътувания и жизнеспособен туристически бизнес, реализираните нощувки следва да са с високи абсолютни стойности. Данните показват, че реализираните нощувки бележат плавно повишение през целия анализиран период.

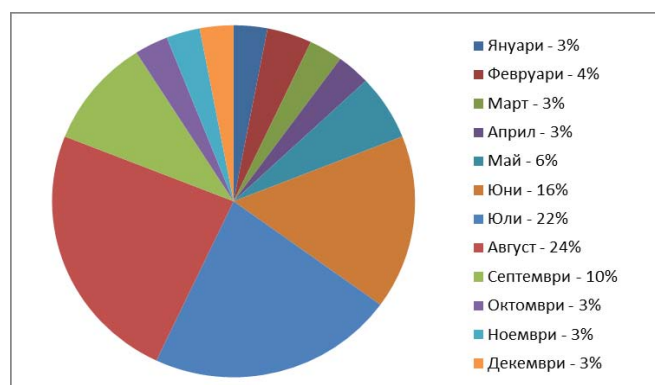
Още по-интересен за анализ е показателят **процент на средногодишна заетост на легловата база**. Показателят **заетост на легловата база** като съотношение между реализираните нощувки и легладенонощията изразява степента на използването ѝ. Размерът на този показател е определящ относно продължителността на туристическия сезон, заетостта на кадрите и много други икономически аспекти на дейността. Числовите стойности на средногодишната заетост на туристическата леглова база в страната от 2009 до 2014 г. (табл. 1) варират между 25 и 37%. За периода 2009 - 2014 г. заетостта се изменя с 10 процентни пункта (най-ниска е през 2009 г. - 25%, а най-висока - през 2013 г. - 37%). Изчислените стойности на процент на средногодишна заетост обаче се оценяват като ниски. За добра стойност на показателя се приема размер над 50% средногодишна заетост. **Причини за ниските стойности** на показателя съществуват както по отношение на нейното изграждане, така и на нейната експлоатация. Инвестиционният интерес към туризма в страната след 1989 г. доведе до динамично изграждане на хотелиерска суперструктура. Този процес не беше съпроводен с ясна цялостна визия, стратегия и адекватна туристическа политика, която да е съобразена с туристическите потребности и конкурентната среда в региона. При това бяха нарушени основни принципи при изграждането на хотелите - съобразяване с капацитета на натоварване на ресурсите и синхрон със съществуващата инфраструктура. От друга страна, в начина на управление съществуват множество признати слабости - обслужване, съдържание и дистрибуция на продукта и т.н.

За демонстриране на степента на сезонност в туризма се използва показателят **реализирани нощувки по месеци**. Сезоните на основните видове туристически пътувания в България се групират по следния начин: главен сезон за морски ваканционен туризъм (юли и август), следсезон на морски ваканционен туризъм (септември и октомври), извънсезон на морски ваканционен туризъм и предсезон на планински зимен туризъм (ноември и декември), извънсезон на морски ваканционен туризъм, главен сезон и следсезон на зимен ски туризъм (януари, февруари, март, април)⁹.

Относителният дял на реализираните нощувки по месеци съответно за 2014 и 2009 г. е показан на фиг. 1 и 2.

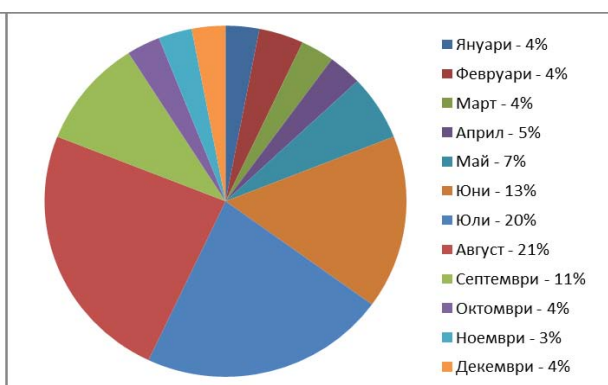
В основния сезон за морски ваканционен туризъм се осъществяват най-много нощувки - 24% през 2014 г. и 21% през 2009 година. В същото време през седем месеца в годината - от октомври до април, се реализират едва по 3 - 4% от нощувките в страната. Можем да направим извода, че използването на легловата база в туризма по месеци се характеризира с изразена неравномерност и проявена едносезонност. Данните, представящи реализираните нощувки по месеци, показват неблагоприятна ситуация, изискваща усилия и мерки за удължаване на летния туристически сезон (повишаване на броя на нощувките през май, юни, септември и октомври) и активизиране на зимния туризъм (декември - февруари). Неравномерното развитие на туризма през годината поражда оскъпяване на издръжката и понижаване на ефективността на хотелиерската дейност и демотивация на персонала, който не е постоянно зает. Това води до влошаване на качеството на обслужване и до други негативни ефекти.

Фиг. 1. Реализирани нощувки по месеци през 2014 година

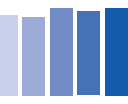
Източник: НСИ, Туризм 2014.

Фиг. 2. Реализирани нощувки по месеци през 2009 година

Източник: НСИ, Туризм 2009.

⁹ Вж. Ракаджийска, Св. Международните туристически пътувания към България в периода на преход към пазарна икономика 1990 - 2000 г. Икономически изследвания, 3/2001, с. 57.

По-богата представа за състоянието на туристическата леглова база дава изследването на **разпределението ѝ по категория**. Заведенията за пребиваване са различни по устройство, обзавеждане, удобства, предлагани услуги, архитектурни решения, технически съоръжения и други. Тези различия намират израз в категоризирането им.

Наличието на по-висок относителен дял на висококатегорийни заведения за пребиваване е предпоставка за по-високо качество на предлагане на туристическия продукт. През периода 2009 - 2014 г. се наблюдава увеличение от 8 на 12% на заведенията за пребиваване с категория четири и пет звезди, но като цяло те имат нисък относителен дял в общия брой (табл. 2). Малко по-висока динамика се наблюдава при заведенията за пребиваване с категория три звезди. При тях има увеличение на относителния дял от 23% през 2009 г. на 30% през 2014 година. Изменението на относителния дял на едно- и двузвездните категорийни заведения е в посока на намаление от 69% (2009 г.) на 58% (2014 г.).

2. Заведения за пребиваване и реализирани нощувки през периода 2009 - 2014 г. по категория

Показател	Нощувки - бр.	Относителен дял на нощувките към общия брой - %	Заведения за пребиваване - бр.	Относителен дял на броя на заведенията за пребиваване към общия брой - %
2009				
Категория 1 и 2 звезди	3493133	23	2445	69
Категория 3 звезди	4808560	31	810	23
Категория 4 и 5 звезди	7070647	46	279	8
2010				
Категория 1 и 2 звезди	3326381	20	2423	69
Категория 3 звезди	5135842	32	823	23
Категория 4 и 5 звезди	7798947	48	294	8
2011				
Категория 1 и 2 звезди	3753555	20	2615	69
Категория 3 звезди	6307012	33	868	23
Категория 4 и 5 звезди	8794764	47	293	8
2012				
Категория 1 и 2 звезди	4354331	21	1568	57
Категория 3 звезди	6420223	32	868	31
Категория 4 и 5 звезди	9477484	47	323	12
2013				
Категория 1 и 2 звезди	4524469	21	1698	57
Категория 3 звезди	6671313	31	904	31
Категория 4 и 5 звезди	10421692	48	351	12
2014				
Категория 1 и 2 звезди	4607601	21	1835	58
Категория 3 звезди	6357327	29	959	30
Категория 4 и 5 звезди	10733463	50	369	12

Източник: НСИ.

Очертаната тенденция на снижаване на относителния дял на нискокатегорийните за сметка на по-висококатегорийните заведения е **благоприятно условие** за развитието на туризма в страната. Наличието на по-добра материална база предполага по-високоплатежоспособни туристи и реализация на по-добър икономически ефект.

Съпоставянето на броя на заведенията за пребиваване от определена категория към реализираните в тази категория нощувки показва, че в заведенията за пребиваване с категория една и две звезди, които са повече от половината от всички (през периода се движат в диапазона 57 - 69%), се реализират едва 20 - 23% от нощувките. Обратно, по-висококатегорийните хотели, които през периода имат между 8 и 12% относителен дял, реализират между 46 и 50% от нощувките. Тази неравнопоставеност също е положителна констатация. Тя дава **основание за извода**, че съществува по-висок интерес към висококатегорийната база, което е възможност за повишаване на качеството и ценовото равнище на българския туристически продукт като цяло, повишаване на имиджа и препозициониране на дестинацията на туристическия пазар.

Икономическата оценка на използването на туристическата база зависи от стойностите на показателя **разходи по настаняването** (табл. 3). В общия бюджет на разходите тези по настаняването заемат съществено място.

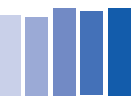
3. Дял на разходите за настаняване към общите разходи за продукти, характерни за туризма¹⁰

Година \ Показател	Разходи за крайно потребление от туристи в страната на продукти, характерни за туризма - млн. лв.	Разходи по настаняване - млн. лв.	Относителен дял на разходите по настаняване към общите разходи за продукти, характерни за туризма - %
2010			
Местни жители	647.68	132.00	20.38
Чужденци	3875.75	1162.01	29.98
2011			
Местни жители	862.35	172.43	19.99
Чужденци	4076.69	1238.95	30.39
2012			
Местни жители	891.88	179.09	20.08
Чужденци	4190.94	1273.67	30.39

Източник: НСИ.

Относителният дял на разходите по настаняване в общия обем разходи за крайно потребление от туристи в страната на продукти, характерни за туризма, се различава с

¹⁰ Представени са само разходите за настаняване без тези, свързани с храна и напитки. Данните са за 2010, 2011 и 2012 г. поради наличната за този период информация.

приблизително 10% между българските и чуждите граждани. Неколкократно повече средства като абсолютен размер за настаняване и общо за продукти, характерни за туризма, изразходват чужденците. **Очевиден е изводът**, че икономическите ползи от настаняването на чужди граждани в българската туристическа леглова база са значително по-високи.

Тези данни показват, че е **много по-обосновано** усилията с маркетингов и търговски характер да се насочат към външни емитивни (генериращи) туристически територии. Поради значително по-ниските разходи на туристите в страната за крайно потребление на продукти, характерни за туризма, активизирането на вътрешния туризъм би имало по-малък икономически ефект.

III. Състояние на туристическата леглова база на равнище статистически район

Пространствената неравномерност в развитието на рецептивните (приемащите) територии е характерна за туризма. Тя е обусловена от различията по отношение на наличието на туристически ресурси и условия за осъществяване на туризъм. Безспорна е разполагаемостта с достатъчно като количество и разнообразие туристически ресурси на територията на страната, като с най-голяма туристическа привлекателност е черноморското крайбрежие. Това е и причината преобладаващата част от туристическата леглова база да е концентрирана там.

Въпреки това съществуват възможности и на настоящия етап се полагат усилия за повишаване на туристическата привлекателност и на останалите територии в страната.

4. Дял на средствата за подслон и местата за настаняване и броя на леглата по статистически райони към общия брой в страната

(Проценти)

Показател \ Година	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Средства за подслон и места за настаняване	100	100	100	100	100	100
Северозападен район	5.01	4.83	5.00	6.96	6.94	6.51
Северен централен район	6.85	9.66	9.83	8.85	8.47	8.31
Североизточен район	19.45	18.28	16.37	19.14	19.47	18.84
Югоизточен район	36.09	33.22	36.23	27.01	27.73	28.74
Югозападен район	12.62	12.80	11.52	19.04	18.56	19.14
Южен централен район	19.98	21.21	21.05	19.00	18.83	18.46
Легла	100	100	100	100	100	100
Северозападен район	3.19	2.88	3.01	2.91	2.93	2.78
Северен централен район	4.13	4.42	4.07	3.95	3.75	3.67
Североизточен район	29.08	29.29	29.18	29.60	31.19	29.68
Югоизточен район	39.76	38.43	39.75	41.31	39.35	40.81
Югозападен район	13.55	14.36	13.47	13.43	13.95	14.16
Южен централен район	10.29	10.62	10.52	8.80	8.83	8.90

Източник: НСИ.

Данните показват, че през целия анализиран период се наблюдава силно неравномерно разпределение на туристическата леглова база (табл. 4) по статистически райони (NUTS2)¹¹. В долния спектър на диапазона по брой заведения за пребиваване е Северозападният район (за периода има изменение между 5.00 и 6.96%), а в горния спектър е Югоизточният район (27.01 - 36.09%).

Още по-категорична диспропорция се проявява по отношение на показателя „брой легла” (табл. 4). Най-голям дял в общия брой легла има в Югоизточния район (за периода е между 38.43 и 41.31%), а най-малък - в Северозападния район (между 2.78 и 3.19%). Размахът на вариация (разликата между най-високата и най-ниската стойност) по отношение на броя на леглата за 2014 г. между посочените райони е в размер на 38.3%. Данните недвусмислено показват количествено струпване на туристическа леглова база в два от статистическите райони в близост до черноморското крайбрежие - Югоизточен и Североизточен. През 2014 г. в тези райони са концентрирани над 79% от туристическата леглова база.

През анализирания период се наблюдава увеличение на относителния дял на заведенията за пребиваване в общия им брой - в Северозападния район (с 1.5 процентни пункта), Северния централен (с 1.46 процентни пункта) и Югозападния район (с 6.52 процентни пункта). Намаление се наблюдава в Североизточния (0.61

¹¹ Картата на статистическите райони NUTS2 е достъпна на сайта на НСИ: <http://www.nsi.bg/>, рубрика „За потребителите”, Класификация на териториалните единици за статистически цели в България (7.10.2015).

процентни пункта), Югоизточния (7.35 процентни пункта) и Южния централен район (-1.52 процентни пункта).

5. Дял на наличния брой легладенонощия и на реализираните нощувки по статистически райони към общия брой в страната

(Проценти)

Показател \ Година	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Легладенонощия	100	100	100	100	100	100
Северозападен район	4.58	4.63	4.89	4.80	4.76	4.65
Северен централен район	6.61	6.98	6.74	6.65	6.56	6.60
Североизточен район	25.50	24.93	25.60	25.70	25.22	24.72
Югоизточен район	27.50	26.22	27.19	27.81	28.69	28.98
Югозападен район	20.24	20.79	19.31	20.08	20.01	20.31
Южен централен район	15.57	16.45	16.27	14.96	14.76	14.74
Реализирани нощувки	100	100	100	100	100	100
Северозападен район	2.67	2.26	2.34	2.39	2.50	2.31
Северен централен район	3.53	3.03	3.32	3.31	2.98	3.01
Североизточен район	31.72	31.57	33.27	32.68	32.00	29.65
Югоизточен район	37.15	39.45	39.50	38.44	39.13	39.45
Югозападен район	15.17	14.61	12.89	14.15	14.40	15.84
Южен централен район	9.74	9.08	8.68	9.03	8.99	9.74

Източник: НСИ.

Най-съществен ръст през анализирания период се наблюдава в Югозападния район, което е свързано с развитието на планинския туризъм (Банско, Боровец), здравния туризъм (Сандански), както и на бизнес туризма (София). Значителен спад се регистрира в Югоизточния район, което може да се обясни със силно изразената сезонност на морския ваканционен туризъм и коментирания проблем с наличието на сив сектор. В останалите райони промените са твърде слаби, **което означава**, че заведенията за пребиваване остават на приблизително едно и също равнище.

По отношение на **броя на леглата** и тяхното разпределение по райони през периода 2009 - 2014 г. се отчита намаление в Северозападния, Северния централен и Южния централен район. В Североизточния, Югоизточния и Югозападния район се наблюдава увеличение на броя на леглата през периода.

Обективно легладенонощията следват тенденциите и зависимостите, валидни за броя на леглата в статистическите райони. Силно неравномерно разпределение има при показателя **реализирани нощувки** (табл. 5). Най-голям е техният дял през целия анализиран период в Югоизточния район, а най-нисък - в Северозападния. Размахът на вариация за 2014 г. е в размер на 37.14%. Като цяло обаче през периода **не се забелязват сериозни флукуации** в относителния дял на реализираните нощувки във всеки статистически район.

6. Заетост на легловата база в страната по статистически райони

	(Проценти)					
	Северозападен район	Северен централен район	Североизточен район	Югоизточен район	Югозападен район	Южен централен район
2009	15	13	31	34	19	16
2010	14	12	33	39	18	15
2011	15	16	42	47	21	17
2012	18	18	46	50	25	22
2013	19	17	47	50	26	26
2014	18	16	43	48	28	24

Източник: НСИ.

Направените констатации за стабилност на относителния дял на реализираните нощувки по статистически райони не се отнасят и за **средногодишната заетост на легловата база**. Катализатор на процеса е изменението на броя на леглата и производните легладенонощия. Заетостта на легловата база по статистически райони е представена в табл. 6. С най-висок процент на заетост отново се характеризират районите, включващи черноморското ни крайбрежие - Североизточен и Югоизточен. Най-ниска заетост на туристическата леглова база се наблюдава в Северния централен район. Интересен е фактът, че Северозападният район, който е с най-малък относителен дял на туристическата леглова база, реализира по-висока заетост от Северния централен район, който заема следващото място по отношение на дела на легловата база. Тази констатация показва по-добро управление на туристическата леглова база в Северозападния район в сравнение със Северния централен като цяло.

Във връзка с това може да се посочи, че една от приоритетните оси на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014 - 2020 е „Регионален туризъм“. Дали тази програма ще подпомогне процеса на развитие на по-малко популярни туристически територии в страната зависи от насочеността и администрирането на тези възможности. **Изисква се синтез** на две управленски сфери - регионална и туристическа политика.

IV. Структура на туристическата леглова база по области

По-детайлна информация за състоянието на туристическата леглова база в страната се получава при разглеждането ѝ на равнище области (NUTS3)¹². Разпределението на легловата база в териториален аспект по области през 2014 г. е представено в табл. 7.

¹² Карта на статистическите райони NUTS3 е достъпна на сайта на НСИ: <http://www.nsi.bg/>, рубрика „За потребителите“, Класификация на териториалните единици за статистически цели в България (7.10.2015).

Териториалният разрез на изследване засилва различията. Данните в табл. 7 разкриват неблагоприятна картина. Броят на заведенията за пребиваване в дванадесет от областите е в размер приблизително на един процент - това са областите Видин, Враца, Монтана, Плевен, Разград, Русе, Силистра, Търговище, Ямбол, Перник, Кърджали и Хасково. От тях само областите Русе и Хасково преминават еднопроцентната граница по показателя **относителен дял на броя легла**. С най-висок относителен дял на леглата към общия брой в страната е област Бургас (38%), следвана от областите Варна (19%) и Добрич (10%).

7. Състояние и използваемост на туристическата леглова база по области през 2014 година

Области	Места за настаняване - бр.	Относителен дял на местата за настаняване - %	Легла - бр.	Относителен дял на леглата - %	Реализирани нощувки - бр.	Относителен дял на реализираните нощувки - %	Заетост на легловата база - %
Благоевград	287	9	20032	6	1163068	5	25
Бургас	747	24	120986	38	8051983	37	52
Варна	367	12	60494	19	4489301	21	42
Велико Търново	118	4	5297	2	267452	1	14
Видин	36	1	960	0	46478	0	13
Враца	30	1	1049	0	80576	0	23
Габрово	67	2	3393	1	184993	1	16
Добрич	153	5	30230	10	1794550	8	49
Кърджали	36	1	1139	0	87719	0	22
Кюстендил	67	2	3186	1	156173	1	16
Ловеч	84	3	4208	1	224748	1	17
Монтана	27	1	1201	0	63096	0	16
Пазарджик	61	2	4315	1	451009	2	31
Перник	16	1	757	0	31133	0	13
Плевен	29	1	1323	0	87331	0	20
Пловдив	173	5	9393	3	899420	4	27
Разград	16	1	609	0	34822	0	16
Русе	42	1	1616	1	133966	1	24
Силистра	20	1	627	0	32735	0	14
Сливен	82	3	2572	1	104897	0	12
София	104	3	8307	3	560001	3	24
Смолян	275	9	11528	4	568013	3	17
София (столица)	131	4	12232	4	1524633	7	36
Стара Загора	59	2	3843	1	309432	1	24
Търговище	21	1	871	0	65847	0	21
Хасково	39	1	1589	1	107381	0	21
Шумен	55	2	1684	1	83193	0	17
Ямбол	21	1	816	0	94441	0	35

Източник: НСИ.

Добра илюстрация за атрактивността на съответната територия е броят на **реализираните нощувки**. С най-висок относителен дял реализирани нощувки се откроява отново област Бургас (37%), следвана от областите Варна (21%) и Добрич (8%). Сравнително близо до очерталите се като туристически най-развити три области по този показател е и София (столица) със 7% относителен дял на реализираните нощувки. С най-нисък дял в размер под един процент реализирани нощувки са областите Видин, Враца, Монтана, Плевен, Разград, Силистра, Търговище, Шумен, Сливен, Ямбол, Перник и Кърджали.

Оценката на използването на туристическата леглова база получаваме посредством стойностите на нейната средногодишна заетост. Анализът на показателя **заетост на легловата база по области** и съпоставката му с относителния дял на леглата (табл. 7) позволява те да се систематизират в няколко групи:

- Области с нисък относителен дял на легловата база (под един процент) и нисък размер на заетост (под 15%) - Видин, Перник, Сливен и Силистра
- Области с ниска заетост (под средната за страната в рамките до 30%) - Враца, Ловеч, Монтана, Плевен, Велико Търново, Габрово, Разград, Русе, Търговище, Шумен, Стара Загора, Благоевград, Кюстендил, София, Кърджали, Пловдив, Смолян и Хасково
- Области с доближаващо се до средното ниво на заетост (близо до средния размер 30 - 35%) - Ямбол, Пазарджик
- Области с висока заетост (над средната за страната) - Бургас, Варна, Добрич и София (столица). Интересен е фактът, че област Добрич изпреварва област Варна по този показател.

Групата области, които са под средното ниво на средногодишна заетост на легловата база, е най-многобройна. Едва четири области в страната регистрират размер на средногодишна заетост над средната.

Актуален е въпросът за разработването на национално ниво концепция за туристическо райониране на страната, която няма нормативен характер, а цели насочване на усилията към регионалния брандинг. В процес на създаване е и онлайн регистър на туристическите обекти и атракции и интегрирането му с Единната система за туристическа информация. Други поставени приоритети на национално ниво са свързани с популяризирането на България като страна, предлагаща културен туризъм и диверсификация на туристическия продукт.

Тези мерки биха **били ефективни в колаборация** с познаването на мотивите за предприемане на туристически пътувания в страната. Необходимо е познанията да се съчетаят с продукти, които да се предлагат с основното търсене или самостоятелно. По този начин би могло да се постигне известно нивелиране на териториалните диспропорции в туристическите посещения.

За характеризиране на икономическия ефект от използването на туристическата леглова база служат показателите **приходи от нощувки, приходи от една нощувка, приходи от едно лице и брой нощувки на едно лице** (табл. 8).

8. Приходи от една нощувка, приходи от едно лице и брой нощувки от едно лице по области през 2014 година

Области	Приходи от нощувки - лв.	Приходи от една нощувка - лв.	Пренощуващи лица - бр.	Приходи от едно лице - лв.	Нощувки на едно лице - бр.
Благоевград	50107369	43.08	460607	108.79	2.53
Бургас	350180021	43.49	1297569	269.87	6.21
Варна	223526316	49.79	859996	259.92	5.22
Велико Търново	10464109	39.13	172848	60.54	1.55
Видин	1830412	39.38	31317	58.45	1.48
Враца	2198633	27.29	34046	64.58	2.37
Габрово	5316038	28.74	93657	56.76	1.98
Добрич	87316239	48.66	326250	267.64	5.50
Кърджали	3067852	34.97	50625	60.60	1.73
Кюстендил	4592239	29.40	76234	60.24	2.05
Ловеч	7272058	32.36	115349	63.04	1.95
Монтана	2034398	32.24	31334	64.93	2.01
Пазарджик	21090052	46.76	182319	115.68	2.47
Перник	797746	25.62	19826	40.24	1.57
Плевен	3783581	43.32	48138	78.60	1.81
Пловдив	38114096	42.38	418293	91.12	2.15
Разград	1251072	35.93	19942	62.74	1.75
Русе	6259837	46.73	82782	75.62	1.62
Силистра	1264706	38.63	23441	53.95	1.40
Сливен	3507450	33.44	46026	76.21	2.28
Смолян	22119026	38.94	215153	102.81	2.64
София	19478878	34.78	210940	92.34	2.65
София (столица)	109681240	71.94	861512	127.31	1.77
Стара Загора	11774002	38.05	116698	100.89	2.65
Търговище	2062432	31.32	28025	73.59	2.35
Хасково	3729862	34.73	57856	64.47	1.86
Шумен	2421051	29.10	45232	53.53	1.84
Ямбол	3104103	32.87	19893	156.04	4.75

Източник: НСИ.

Абсолютният размер на приходите от нощувки е най-висок в областите Бургас, Варна, Добрич и София (столица). Приходи от туризъм, надвишаващи 10 хил. лв. през 2014 г., има в областите Благоевград, Пловдив, София, Пазарджик, Стара Загора и Велико Търново.

Относителният показател **приход от една нощувка средно за страната** е в размер на 46.01 лева. С най-висока стойност на показателя е област София (столица) - 71.97 лв. от нощувка. Стойности над средния размер на показателя са регистрирани в областите Русе, Варна, Добрич и Пазарджик.

Класирането на водещите области по абсолютен брой пренощували лица се оглавява от област Бургас, следвана от областите София (столица), Варна, Благоевград и Пловдив. С най-малък брой пренощували лица са областите Перник, Ямбол и Разград.

По-нататъшният анализ се допълва с показателя **приходи от едно лице**. Средният размер за страната е 167.90 лева. Дестинациите, при които на един турист се пада най-висок размер похарчени средства, са областите Бургас, Добрич и Варна, а с най-нисък размер е този показател в областите Перник, Шумен и Силистра.

Продължителността на престоя е показател, който дава информация за ефективността на разходите за маркетинг и продажби, което рефлектира върху хотелиерската дейност. Средният брой за страната е 3.65 нощувки на едно лице. Морските дестинации, предлагащи ваканционен рекреационен туристически продукт, регистрират нива над този среден брой - областите Бургас, Добрич и Варна. Област Ямбол също регистрира по-висок от средния брой нощувки от едно лице.

По отношение на регионалната политика туризмът се приема по-скоро като средство отколкото като цел. Разработването на конкурентоспособни пазарни ниши и брандове на отделните области валоризира комбинацията от заведения за пребиваване с природните и антропогенни туристически ресурси в отделните области. Развитието на интелигентни специализации на регионално ниво се мултиплицира и в повече възможности за други индустрии (селско стопанство, хранително-вкусова, култура и др.).

Заклучение

Наличният фонд туристическа леглова база е рамката, която определя капацитета и пространствената структура на туризма на определена територия. Макар и да не е непосредствена цел на туристическите посещения, хотелиерската суперструктура е един от елементите, разкриващ характерния облик на определено туристическо място.

Селектираният комплекс от показатели даде възможност да се открият съществени характеристики на туристическата леглова база в България и да се отграничат различията на ниво статистически район и област. Осъщественият анализ позволява да се направят следните по-значими обобщаващи изводи:

Първо. Периодът на динамично нарастване на туристическата леглова база в страната е приключил и дори се регистрира динамика в посока намаление на заведенията за пребиваване и слабо увеличение на броя на леглата. Тази реалност поставя нови предизвикателства пред конкурентоспособността на хотелиерското предлагане - обслужване, видове услуги, начин на дистрибутиране и други.

Второ. Изследването установи висока степен на едносезонност в използването на туристическата леглова база. Тази ситуация определя страната като дестинация за летен ваканционен туризъм, което, първо, не позволява ефективно натоварване на хотелиерската суперструктура, и второ, поставя туризма в страната в силна зависимост от начина на протичане на летния сезон (например съществуват обективни климатични рискове и др.).

Трето. Въпреки че през анализирания период показателят „процент средногодишна заетост на легловата база” се увеличава, той като цяло е с ниски стойности. Единствено областите Бургас, Варна и Добрич имат процент на средногодишна заетост, доближаваща се до желаното и приемливо равнище. Това налага предприемане на мерки за повишаване на заетостта на легловата база. Усилията за привличане на чужденци в българската туристическа леглова база е икономически по-обосновано. Разходите, които те правят за настаняване и за потребление на стоки и услуги, характерни за туризма, превишават неколккратно размера на тези разходи от български граждани.

Четвърто. Разпределението на туристическата леглова база по статистически райони е силно неравномерно и се проявява още по-категорично на равнище области. Високата степен на различия се потвърждава и от анализа на показателите: приходи от нощувки, брой реализирани нощувки и брой пренощували лица.

Пето. Относителният брой на висококатегорийните заведения за пребиваване нараства през анализирания период. Реализираните нощувки в този тип заведения за пребиваване са с най-висок относителен дял, което е предпоставка за по-добър икономически ефект.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

Дъбева, Т., Н. Апостолов, Г. Луканова (2000). Хотелиерството в Европа - категории, локализации, развитие. Варна.

Закон за туризма. ДВ, бр. 30/26.03.2013 г.

Иванова, П. (2007). Особенности в съвременното развитие на хотелиерството в България. Икономическа мисъл, кн. 3.

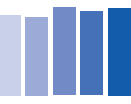
НСИ. Туризмъм 2009 - 2014 г.

Ракаджийска, Св. (2001). Международните туристически пътувания към България в периода на преход към пазарна икономика 1990 - 2000 г. Икономически изследвания, кн. 3.

Рибов, М. и кол. (2010). Туристическа политика. С., Тракия - М.

Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030. Министерство на туризма, С., 2014.

Towards a Set of UNWTO Guidelines. A Closer Look at Tourism: Sub-national Measurement and Analysis.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СЪСТОЯНИЕТО И ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ЛЕГЛОВА БАЗА В БЪЛГАРИЯ

*Петя Иванова**

РЕЗЮМЕ Обект на изследване е динамиката и структурата на туристическата леглова база в България. Проследява се състоянието и използването на туристическата леглова база посредством подходящи показатели, основани на наличната официална статистическа информация. Обхванат е периодът 2009 - 2014 г. и се прилага дедуктивният подход. От анализа на туристическата леглова база в страната като цяло последователно се преминава към нейното изследване на равнище статистически райони (NUTS2) и равнище области (NUTS3). В резултат на анализа се установяват основни характеристики на процеса на количествено изменение на заведенията за пребиваване в България през последните години. Оценява се използването, средногодишната заетост и степента на сезонност на туристическата леглова база. Извеждат се особености в настоящото ѝ състояние, териториално и категорийно разпределение.

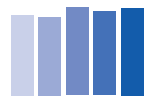
* Доц. д-р, преподавател в катедра „Търговски и туристически бизнес“, СА „Димитър А. Ценов“ - Свищов; e-mail: ivanova@uni-svishtov.bg.

ИССЛЕДОВАНИЕ СОСТОЯНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БАЗЫ КОЕК ТУРИЗМА В БОЛГАРИИ

*Петя Иванова**

РЕЗЮМЕ Объектом исследования являются динамика и структура базы коек туризма в Болгарии. Прослеживается состояние и использование базы коек туризма с помощью соответствующих показателей на основе имеющихся официальных статистических данных. Статья охватывает период с 2009 по 2014 год, и в ней применен дедуктивный подход. От анализа базы коек туризма в целом по стране переходит к ее исследованию на уровне статистических районов (NUTS2) и областей (NUTS3). В результате анализа установлены основные характеристики процесса количественного изменения учреждений пребывания в Болгарии за последние годы. Оценивают использование, среднегодовую занятость и степень сезонности базы коек туризма. Выявлены особенности ее настоящего состояния, как и территориального и категорийного распределения.

* Доц. д-р, преподаватель на Кафедре торговли и туристического бизнеса, Хозяйственная Академия имени Димитра А. Ценова - г. Свиштов; электронная почта: ivanova@uni-svishtov.bg.

RESEARCH ON STATE AND USE OF TOURIST BED PLACES IN BULGARIA

*Petya Ivanova**

SUMMARY Object of the study is the dynamics and structure of tourist bed places in Bulgaria. Monitored is the status and use of tourist bed places through relevant indicators based on available official statistics. Covered is the period 2009 - 2014, and the deductive approach has been applied. From the analysis of tourist bed places in the country as a whole there is a transition to its research at the level of statistical regions (NUTS2) and level of areas (NUTS3). The basic characteristic of the process of quantitative change of the establishments, providing beds in Bulgaria, in recent years is established as a result of the analysis. Assessed is the use, occupancy and average degree of seasonality of tourist bed places. The specifics of its current state, territorial and categorical allocation are pointed out.

* Assoc. Prof., Ph.D. in 'Trade and tourism business', AA 'Dimitar Tzenov' - Svishtov;
e-mail: ivanova@uni-svishtov.bg.

ЕДИН ПРАКТИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА СТРАТИФИКАЦИЯТА НА СЪВКУПНОСТИ¹

Стефан Цонев*

В статията е описан начин за оптимално стратифициране на съвкупността чрез коефициент на вариация с цел излъчване на извадки при едновременно зададен обем и максимална грешка.

В сравнение с простия случаен подбор при еднакъв обем на извадката, стратифицирането на съвкупността дава възможност да се подобри точността на оценката или обратното - същата точност да се постигне с по-малка извадка.

Това е така, защото при стратифициране обемът на извадката не зависи от общото разсейване в съвкупността, а от разсейването в стратите. Съответно, колкото по-хомогенни са стратите, толкова по-малък е обемът на извадката. Но това изискване поражда проблем.

Разделянето на съвкупността на страти, когато се извършва по субективната преценка на изследователя, неизбежно повдига въпроса доколко добре са избрани границите на стратите и дали има и друг вариант, който да е по-подходящ с оглед на поставените цели.

Преди години бях изправен пред въпроса **какви граници на стратите да се използват** при извадковите изследвания на НСИ за вътрешната търговия. На разположение беше списък с около 40 000 търговски обекта с отчетените от тях обороти за предходната година.

При търсенето на подходящ размер на стратите пролича целият субективизъм и трудоемкост на подхода, изискващ проиграването на различни варианти по пътя на пробите и грешките.

Използването на стандартното отклонение не беше добър показател за стратифициране, тъй като разсейване от 10 000 хил. лв. можеше да е твърде голямо за групите магазини с малък оборот, но съвсем приемливо за групите на големите магазини.

* Началник на отдел „Статистика на околната среда и енергетиката”, НСИ; e-mail: stzonev@nsi.bg.

¹ Авторът споделя практическия си опит и няма никакви претенции относно оригиналността на описания подход. Поради това не са цитирани и литературни източници. Допълнителна причина е, че изчислителната техника става масово разпространена в относително по-нови времена.

Оказа се, че проблемът може да се избегне чрез използването на еднакъв коефициент на вариация (отношението на стандартното отклонение към средната аритметична) като критерий за формиране на стратите.

На практика задачата се решава, като списъкът от единиците в съвкупността се сортира възходящо по признака², по който ще се излъчва извадката. След това, започвайки от началото на списъка с добавянето на всяка нова единица, се изчислява коефициент на вариация. При достигане на предварително зададена стойност се формира страта. Следващата единица е първа за новата страта и процедурата се повтаря до формиране на нова страта или до изчерпване на съвкупността.

При наличните сега технологии подходът може да се онагледява чрез използването на Excel или друга подобна програма. За целта е необходим файл, съдържащ колона с единиците от изучаваната съвкупност, сортирани възходящо по признака, който ще се използва за стратификацията.

Създава се съседна колона, където на всеки ред се изчислява коефициент на вариация на базата на стойностите от предходните редове (от началото на таблицата). Когато коефициентът достигне предварително определения размер, се създава страта. Следващият ред става първи за новата страта и изчисленията се повтарят. Отново, след достигане на определения размер на коефициента на вариация, се формира нова страта и така до края на записите.

Най-вероятно съвкупността ще се изчерпи преди да е достигната определената граница на коефициента на вариация - т.е. последната страта, тази с най-големите единици, ще бъде с коефициент по-малък от указания.

При търсенето на отговор на въпроса какъв размер на коефициента на вариация да се използва за стратифициране проличава възможността да се работи едновременно със зададен обем на извадката и размер на максималната грешка.

Това се вижда, ако от следната формула за обема на извадката при **прост случаен подбор**:

$$n = \frac{t^2 \cdot (V\%)^2}{(\Delta\%)^2 + \frac{t^2 \cdot (V\%)^2}{N}} \quad (1)$$

се изведе коефициентът на вариация от едната страна на равенството. Така се получава приблизителна оценка за търсения коефициент на вариация, съответстващ на зададените обем на извадката и максимална грешка:

$$V\% = \sqrt{\frac{(\Delta\%)^2}{t^2 \cdot \left(\frac{1}{n} - \frac{1}{N}\right)}} \quad (2)$$

където:

$V\%$ - търсеният коефициент на вариацията в % ($V\% = 100 \cdot$ стандартното отклонение/средната аритметична);

$\Delta\%$ - зададен размер на максималната грешка на оценката в %;

n - зададен брой на единиците в извадката;

N - брой на единиците в изучавана съвкупност;

² Относно избора по кой от изучаваните признаци да се излъчи извадката има достатъчно литература, поради което той не е предмет на настоящата статия.

t - множител, зависещ от зададеното равнище на значимост -1.96 за 0.05 (5%) и 2.54 за 0.99 (1%) вероятност действителната стойност на оценяваната средна аритметична да бъде извън интервала +/- максималната грешка.

Трябва да се има предвид, че горната формула, използваща само информация за броя на единиците в съвкупността и размера на извадката, дава ориентировъчна стойност за $V\%$, тъй като:

- изчисленият $V\%$ показва каква вариация би трябвало да има една хипотетична съвкупност, за да се получат зададеният обем на извадката и максималната грешка, и то **при прост случаен подбор**³;

- в процеса на изчисленията действителната стойност, при която се формира стратата, е приближение на зададения $V\%$ (само по изключение може да е равна);

- последната страта като правило е с по-малък $V\%$ от зададения, тъй като съвкупността се изчерпва преди достигане на търсената стойност.

Практиката показва, че като правило, при прилагане на оптимален подбор (Jerzy Neuman) полученият по формулата коефициент на вариация води до **по-малък обем** на извадката от този, заложен в изчисленията по формула (2).

Причината е, че **формула (2) не отчита ефекта от стратификацията**, въпреки че го подобрява, особено при оптималния подбор, при който обемът на подизвадките е пропорционален на разсейването в стратите (за разлика от пропорционалния подбор, където обемът на подизвадките е пропорционален на броя на единиците от генералната съвкупност, които са попаднали в съответната страта).

В този случай се налага да се зададе нарастване на коефициента на вариация с някаква стъпка (5 - 10%) и да се повторят изчисленията. Итерациите се повтарят до получаване на търсения обем на извадката. Може да се разработи софтуер, който да автоматизира процеса.

Въобще възможността за получаване на малки извадки при запазена точност може да изглежда привлекателна, но е добре да се има предвид следното:

- обикновено намаляването на обема на извадката (при равни други условия) е съпроводено с нарастване на броя на стратите;

- относително малкият обем на извадката и (или) големият брой на интервалите могат да доведат до увеличаване на очакваната грешка при други изучавани признаци в рамките на същата извадка;

- изгодата от малкия обем на извадката може да се окаже фиктивна поради допълнителните организационни изисквания при провеждане на наблюдението, дължащи се на многобройните групи;

- най-често данните, послужили за изчисленията, се отнасят за период, който е отдалечен от момента на изследването и ако са настъпили значими изменения от случаен характер при малък брой на единиците, то те трудно могат да се компенсират.

Пример: Проведеното през 2007 г. от НСИ пилотно изследване за използването на препарати за растителна защита при производството на пшеница може да илюстрира описания вече метод.

За целта беше използван списък от 14 241 земеделски производители. Зададеният обем на извадката беше общо 500 стопанства, от които 105 с над 1 000 хектара се предвиждаше да се изучат изчерпателно, а останалите 14 136 - с извадка от 395 единици.

³ Ако допуснем, че е възможно да има две съвкупности с приблизително еднакъв брой единици, средна аритметична и стандартно отклонение, това не означава, че броят и големината на стратите ще са еднакви. Причината е, че **границата на стратите зависи от размера на отделната единица**. Съответно използваните във формулата параметри не са достатъчни за определяне на такъв коефициент на вариация, при който да се получи точно търсения обем на извадката чрез стратифициран подбор.

1. Общи характеристики на съвкупността от стопанства, производители на пшеница⁴

Общ брой на стопанствата	14136
Среден размер на стопанството - ха	56.990
Стандартно отклонение - ха	135.552
Коефициент на вариация - %	237.851

При горните характеристики обемът на проста случайна извадка при зададени максимална грешка 5% и равнище на значимост 0.05 ще бъде 5 383 стопанства.

След заместване във формула (2) със съответните стойности за размер на съвкупността от 14 136 единици, извадка от 395 единици, максимална грешка 5% и множител 1.96 получаваме търсения $V\% = 51.4$, или около четири пъти по-малък от фактическия (237.851%).

Както беше посочено, изчисленият $V\%$ е само ориентировъчен и полученият след изчисленията за оптимален подбор обем на извадката се оказва по-малък от търсения - 233 срещу 395.

Търсеният обем на извадката се получи след 6 итерации, изискващи нищожно изчислително време. Резултатите са показани в табл. 2.

2. Последователност на изчисленията до получаване на необходимия обем на извадката

№ на итерацията	Зададен коефициент на вариация %	Брой страти	Обем на извадката
1	51.4	6	233
2	61.4	4	315
3	66.4	4	339
4	68.0	4	385
5	69.0	4	409
6	68.5	4	394

В резултат на изчисленията с $V\% = 68.5$ се получи следното разпределение на съвкупността по страти, което е показано в табл. 3.

⁴ Всички последващи изчисления са направени с написана от автора на статията компютърна програма.

3. Данни за генералната съвкупност и извадката, получена при стратификация със зададен коефициент на вариация 68.5%

№	Групи до (ха)	Данни за съвкупността преди провеждане на наблюдението					
		брой стопанства в генералната съвкупност	земя в групата от генералната съвкупност (ха)	среден размер земя на ферма от генералната съвкупност (ха)	стандартно отклонение в стратата от генералната съвкупност	коефициент на вариация (%) в групата от генералната съвкупност	брой стопанства в извадката
1	4.717	7087	12083	1.70	1.17	68.50	8
2	45.000	4026	61811	15.35	10.56	68.80	39
3	527.730	2679	492775	183.94	125.94	68.47	309
4	998.640	344	238941	694.60	122.18	17.59	38
	Общо за извадката	14136	805611	56.99	135.55	237.85	394
5	Наблюдавани изчерпателно >1 000 ха	105	216216	2059.20	4548.87	220.90	105
	Общо	14241	1021827	71.75	445.76	621.25	499

След приключване на изследването и обработката на данните, се получиха резултати, показващи разликите между действителните характеристики на съвкупността и тези, използвани за определяне на обема на извадката (табл. 4).

4. Характеристики на изучаваната съвкупност след провеждане на изследването

№	Групи до (ха)	Данни за съвкупността, получени от извадката, след провеждане на наблюдението					
		брой стопанства в генералната съвкупност	брой анкетираны в извадката	общо земя в групата от извадката (ха)	среден размер на земята (ха)	стандартно отклонение	коефициент на вариация (%) в групата от извадката
1	4.717	7087	10	15.29	1.53	0.82	53.82
2	45.000	4026	37	655.02	17.70	11.40	64.40
3	527.730	2679	307	59171.78	192.74	129.73	67.31
4	998.640	344	37	26280.90	710.29	129.00	18.16
	Общо за извадката	14136	391	86123	59.62		
5	Наблюдавани изчерпателно >1 000 ха	94	94	132347	1407.95	506.56	35.98
	Общо	14230	485	218470	68.53		

По причини, които не са предмет на коментар в статията, характеристиките на съвкупността след провеждане на наблюдението се оказаха различни от тези, използвани във фазата на планиране.

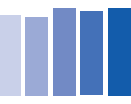
Независимо от това, както се вижда от приложените таблици, общите резултати са в рамките на планираните грешки по отношение на земята и силно корелирания с нея добив на пшеница - под 5% (табл. 5).

5. Основни резултати от проведеното изследване (Извадка+изчерпателно)

	Оценка	Максимална грешка - %
Среден размер на земята - ха	68.53	4.30
Среден добив на пшеница - кг/ха	2106.28	4.45
Употребени фунгициди средно - кг/ха	7.46	17.79
Употребени хербициди средно - кг/ха	8.94	26.45
Употребени инсектициди средно - кг/ха	1.87	48.96

Грешките на оценките на употребените препарати за растителна защита са значително по-големи, тъй като техните количества (измерени в активно вещество на хектар) варират много повече от добивите на пшеница на хектар. За сравнение, съгласно данни на Министерството на земеделието средният добив на пшеница за същия период (2007 г.) е 2 197 кг/ха.

При грешките на оценките за площите са използвани формулите за **оптимален** подбор, докато за останалите показатели, по които не е извършена стратификация, са използвани формулите за **пропорционален** подбор и грешка на частно.

ЕДИН ПРАКТИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА СТРАТИФИКАЦИЯТА НА СЪВКУПНОСТИ

*Стефан Цонев**

РЕЗЮМЕ В статията е описан начин за оптимално стратифициране на съвкупността чрез коефициент на вариация с цел излъчване на извадки при едновременно зададен обем и максимална грешка.

Този подход използва множество итерации и е приложим при наличието на изчислителна техника.

Предложена е и формула за приблизително изчисление на търсения коефициент на вариация.

Като пример са дадени резултатите от извадково изследване за употреба на пестициди в селското стопанство.

* Началник на отдел „Статистика на околната среда и енергетиката”, НСИ; e-mail: stzonev@nsi.bg

ОДИН ПРАКТИЧЕСКИЙ ПОДХОД ДЛЯ СТРАТИФИКАЦИИ СОВОКУПНОСТЕЙ

*Стефан Цонев**

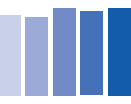
РЕЗЮМЕ В статье описывается способ для оптимальной стратификации совокупности с использованием коэффициента вариации, с целью подбора выборок при одновременно заданном объеме и максимальной ошибке.

Этот подход использует множество итераций и может применяться при наличии вычислительной техники.

Предлагается также и формула для приблизительного вычисления требуемого коэффициента вариации.

В качестве примера представлены итоги выборочного обследования об использовании пестицидов в сельском хозяйстве.

* Начальник отдела „Статистика окружающей среды и энергетики”, НСИ; электронная почта: stzonev@nsi.bg.

A PRACTICAL APPROACH FOR STRATIFICATION OF POPULATION

*Stefan Tsonev**

SUMMARY This article describes means for optimal stratification of population by a coefficient of variation for the purpose of broadcast of excerpts in simultaneously set volume and a maximum error.

This approach uses multiple iterations and is applicable in the presence of computing equipment.

Proposed is a formula for approximate estimation of the desired coefficient of variation.

The results of a sample survey of pesticide use in agriculture are provided as an example.

* Head of 'Environmental Statistics and Energy' department, NSI; e-mail: stzonev@nsi.bg.

СРАВНЯВАНЕ НА ФИЗИЧЕСКИЯ ОБЕМ НА БРУТНИЯ ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ И ЦЕНОВИТЕ РАВНИЩА МЕЖДУ ДЪРЖАВИТЕ В ЕВРОПА

*Жейна Барболова**

Стандартизираните национални сметки дават кохерентна макроикономическа рамка на цялата икономика, отчитайки ръста на brutния вътрешен продукт (БВП) в различни периоди - **времеви сравнения.**

Официалните валутни курсове не са подходящи за международни сравнения, тъй като те се определят от търсенето и предлагането на валутните пазари и в тях освен ценовите различия рефлектират и други елементи (международни валутни трансакции, разлика в лихвените проценти и други). Те не могат да отразят покупателната сила на валутата на националните пазари, а много от стоките и услугите не участват в международната търговия. Превърната с официален валутен курс, стойността на БВП остава в номинално, а не в реално изражение. Друг недостатък на официалните валутни курсове е, че те надценяват обема на БВП в страните с високи ценови равнища и го подценяват в държавите с по-ниски нива на цените (т.е. „ножицата“ между богатите и бедните се разтваря).

С въвеждането на единната европейска валута - еврото, стана възможно прякото сравняване на цените в държавите от еврозоната. Поради различното ценово равнище в отделните страни обаче еврото има различна покупателна способност във всяка една от тях. Освен това половината европейски държави имат своя национална валута, различна от еврото.

* Държавен експерт, отдел „Статистика на потребителските цени и паритети на покупателната способност“, НСИ;
e-mail: JBarbolova@nsi.bg.

За да се получат чисти индекси на физическия обем, е необходимо използването на специфични обменни курсове, които, превръщайки националната валута в единна условна валута, показват колко стоки и услуги купува местната валута в рамките на страната.

Тези конструирани от статистиците специфични обменни курсове и ценови дефлатори на БВП представляват реални ценови съотношения и са известни като **паритети на покупателната способност (ППС)**. Те служат за превръщане на стойностните показатели от национална валута в единна условна парична единица, наречена **стандарт на покупателна способност (СПС)**, изравняваща покупателната сила на различните национални валути в европейските страни.

Изчисляването на паритетите на покупателната способност представлява крачка към сравняването на икономическото благосъстояние между отделните страни - **пространствени сравнения**.

Основните свойства на многостранните паритети на покупателната способност са:

1. **Съизмеримост** (Commensurability) - инвариантни спрямо мерната единица за количество
2. **Инвариантност** по отношение на базисната страна (Base country invariance)
3. **Транзитивност** (Transitivity) - всеки индиректен ППС между двойка страни, изчислен посредством трета страна, винаги се равнява на прекия многостранен паритет между тези страни
4. **Характерност** (Characteristicity) - паритетите за дадена страна отразяват спецификите в структурата на входящата информация за нея.

Програма за европейски сравнения

През юни 1979 г. XXVII пленарна сесия на Конференцията на европейските статистици (КЕС) одобри идеята за **европейски сравнения** в рамките на осъществявания от 1968 г. Проект за международни сравнения (ПМС). Страните бяха районираны на континентален принцип, а 1980 г. беше избрана за базисна година.

В началото на 80-те години Евростат и ОИСР разработиха съвместна програма за изчисляване на паритети на покупателната способност, целяща регулярното и навременно сравнение на БВП и равнищата на цените в държавите - членки на ЕС, и членуващите в ОИСР страни. Така беше създадена самостоятелната Програма за европейски сравнения (ПЕС). Впоследствие обхватът ѝ беше разширен с държави, нечленуващи в нито една от двете организации, а след 1990 г. повечето страни с централно планирана икономика също се присъединиха към нея.

Република България се включи в ПЕС през 1993 г. като партньор на останалите страни с икономика в преход и Австрия, играеща ролята на мост при сравняването им с развитите пазарни икономики в Европа.

От 1999 г. като елемент от политиката на присъединяване към ЕС страните, кандидатстващи за членство в ЕС, между които и Р България, се включиха пълноправно в работата по ПЕС под егидата на Евростат.

Програмата за европейски сравнения е естествено продължение на националните сметки, при което анализът на БВП и основните стойностни показатели се извършва в пространствен вместо в динамичен разрез. Нейната главна цел е измерване на различията както в ценовите равнища на стоки и услуги, така и в икономическото развитие между страните в Европа.

Многостранните сравнения се подчиняват на четири условия:

- **Еднозначно дефиниране на БВП** (единна методология) - Европейска система за национални сметки (ESA, рев. 2010)
- **Еднакви цени** с тези, използвани за оценката на БВП - изчерпателност
- **Еднозначно отчитане в единна валута** - стандарт на покупателната способност
- **Еднозначно измерване на ценовото равнище** - директно сравняване посредством паритетите на покупателната способност.

Правна основа на Програмата за европейски сравнения

Като основание за работата първоначално бяха използвани следните нормативни актове:

- Регламенти относно функционерите в Европейската комисия (Регламент № 3830/91) и Приложение XI от Регламента във връзка с персонала, включен в Регулация на Съвета (ЕС, ECSC, EURATOM) 2805/2000
- Регламенти на Съвета за структурните фондове (Регламент № 1260/99, Регламент № 1267/99)
- Други документи.

По решение на Работната група по ППС в Евростат, чийто пълноправен член е и Република България, бяха разработени специфични нормативни документи, включващи и Методологическо ръководство за изчисляване на ППС:

- Регламент (ЕО) № 1445/2007 на Европейския парламент и на Съвета за установяване на общи правила за предоставяне на основна информация относно паритетите на покупателна способност, както и за тяхното изчисление и разпространение

- Регламент (ЕС) № 193/2011 на Комисията за прилагане на Регламент (ЕО) № 1445/2007 на ЕП - контролира качеството на входящата информация и на резултатите
- Регламент (ЕС) № 2015/1163 на Комисията от 15 юли 2015 г. за прилагане на Регламент (ЕО) № 1447/2007 и на Съвета по отношение на списъка на основните групи за ППС.

Понастоящем в рамките на Програмата за европейски сравнения се изчисляват годишни ППС за 28 държави - членки на ЕС, за 6 балкански страни и 3 страни - членки на Европейската асоциация за свободна търговия (ЕАСТ).

Пресмятането на ППС става на два етапа: на ниво елементарна група се изчисляват непрегледени ценови съотношения (паритети), които впоследствие се претеглят и агрегират до ниво БВП. За всяка двойка страни се изчисляват по два паритета:

Първият е геометрична средна от ценовите съотношения за оценените и в двете страни продукти, които са представителни за базисната страна.

Вторият е геометрична средна от съотношенията на оценените и в двете страни продукти, които са представителни за сравняваната страна.

$$L_{AB} = \prod_{i \in R_A} \left[\frac{p_{iB}}{p_{iA}} \right]^{n_A} \quad (1a)$$

$$P_{AB} = \prod_{i \in R_B} \left[\frac{p_{iB}}{p_{iA}} \right]^{n_B} \quad (1б)$$

където:

A е базисната, B е сравняваната страна;

i - даден продукт, оценен и в двете страни;

p_{iA} - цената на продукт i в страната A ;

p_{iB} - цената на продукт i в страната B ;

L_{AB} - ППС тип Ласпер;

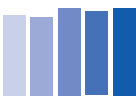
P_{AB} - ППС тип Пааше.

Геометричната средна от тези два паритета се приема за единствен паритет на покупателната способност между двете сравнявани страни:

$$F_{AB} = \sqrt{L_{AB} P_{AB}} \quad (1в)$$

където:

F_{AB} е ППС тип Фишер.

Следвайки описаната процедура, за всяка елементарна група се получава по една матрица от бинарни ППС, които са нетранзитивни, т.е. когато се сравняват три страни A , B и C , съотношението на паритетите между A и C и между B и C е различно от паритета между A и B : $ППС_{AC} / ППС_{BC} \neq ППС_{AB}$. В много случаи въпросната матрица е непълна поради невъзможност да се изчислят преки ППС за всяка двойка страни. Ето защо за онези двойки страни, за които липсват преки паритети, се изчисляват непреки паритети посредством трета държава:

$${}_C ППС_{AB} = ППС_{AC} / ППС_{BC}.$$

Липсващите паритети се попълват в резултат на геометрично осредняване на всички съществуващи непреки паритети:

$${}_C F_{AB} \equiv F_{AC} / F_{BC}.$$

Матрицата се превръща в транзитивна чрез прилагане на т.нар. EKS метод¹, като преките паритети, изчислени по Фишер, се заместват със средна геометрична от самите тях на квадрат и всички съответстващи непреки паритети. Генерализирана за повече от три държави $N = \{A, B, C, \dots\}$, EKS процедурата позволява изчисляване на транзитивни ППС за всяка двойка страни като геометрична средна от преки и непреки ППС тип Фишер, с които се заместват ППС тип Фишер за отделните двойки страни:

$$EKS_{jk} = \left\{ F_{jk}^2 \cdot \prod_{l \neq j,k}^N \frac{F_{jl}}{F_{kl}} \right\}^{\frac{1}{N}} = \left\{ F_{jk}^2 \cdot \prod_{l \neq j,k}^N F_{jk} \right\}^{\frac{1}{N}} \quad j, k, l \in N$$

Освен постигнатата транзитивност на резултатите от прилагания EKS метод получените паритети (EKS ППС) се отклоняват възможно най-малко от оригиналните бинарни паритети тип Фишер, или с други думи, този метод минимизира девиацията

$$\Delta = \sum_{j \in N} \sum_{k \in N} \left(\log EKS_{jk} - \log F_{jk} \right)^2 = \min.$$

¹ Методът е наречен така от Ласло Дрекслер в „Weighting of index numbers in multilateral comparisons”, The Review of Income and Wealth, March 1973, на имената на Éltető, Köves и Szulc, които независимо един от друг са препоръчали неговото прилагане.

и удовлетворява условието за характеристичност (characteristicity). Степента, до която ЕКС паритетите се различават от оригиналните ППС тип Фишер за дадена двойка страни, зависи от степента на хомогенност на ценовите структури в сравняваните страни в групата.

Тук следва да се отбележи, че **транзитивното многостранно сравнение между две държави се влияе както от ценовата, така и от количествената информация за всички останали страни партньори.** В резултат относителното позициониране на държавите се променя, когато съставът на страните в групата се измени. Това налага стандартизиране на матрицата с ЕКС-S паритети, при което всеки паритет се разделя на геометричната средна от всички ППС в колоната, където той се намира.

Тъй като в Европейския съюз международните сравнения се използват както за административни нужди, така и с аналитична цел, е необходимо да има само един официален набор от резултати. Затова още през 1980 г. Евростат и ОИСР се споразумяха официалните резултати за държавите - членки на ЕС, да остават неизменни и тогава, когато те се включват в сравнения с по-широк кръг страни, например с тези от ОИСР - т.нар. **споразумение за неизменност („fixity convention“).**

Неизменността на резултатите се постига, като изчислените паритети на ниво „основни групи“ (basic headings) за част от сравняваните държави - в случая 28 членки на ЕС, заместват паритетите в получените резултати за всички 37 участващи в сравнението страни.

За да се постигне неизменност и на паритетите за нечленуващите в ЕС-28 страни, ППС за държавите от ЕС-28 се изчисляват два пъти: **първо** - само от данните за тях, и **втори път** - като се използват данните за всички 37 страни - партньори по ПЕС.

По-нататък паритетите за страните извън ЕС-28, изчислени в рамките на всичките 37 страни партньори, се преизчисляват, умножавайки ги със съотношението между геометричните средни от двата сета паритети за членуващите в ЕС-28 държави.

Евростат провежда сравненията ежегодно и изчислява паритети на покупателната способност и свързаните с тях стойностни показатели, докато ОИСР - на всеки три години, поради което съвместните сравнения се организират също през три години.

Необходими данни за изчисляване на ППС, предоставяни на Евростат от НСИ

- Потребителски цени на избрани и точно дефинирани продукти/услуги
- Цени на краен купувач за избрани инвестиционни стоки (машини и строителство)
- Разходни тегла на БВП, разбити до ниво „елементарни групи“
- Наеми, количествена и качествена информация за жилищата
- Заплати по избрани професии и длъжности в държавния сектор

- Индекси на потребителските цени (ИПЦ) и пространствени коефициенти (за превръщане на цените в столицата в средногодишни национални цени)
- Обменни курсове, сравнявани с ППС (за изчисляване на индекси на ценови равнища)
- Бакшиши за избрани услуги и ДДС за инвестиционни стоки
- Средногодишно население.

Честота на подготовка и изпращане в Евростат на входяща национална статистическа информация, необходима за изчисляване на ППС и свързаните с тях стойностни показатели

• Годишно:

- Потребителски стоки и услуги (пролет и есен) в 3-годишен цикъл
- Болнични услуги
- Количествени сметки на строително-монтажни работи (СМР) за избрани условни строителни обекти
- Друга национална статистическа информация:
 - Разходи за крайно използван БВП за 250 елементарни групи
 - Жилищни наеми
 - Заплати в държавния сектор по избрани професии
 - Индекс на потребителските цени
 - Фактори за пространствено ажустиране на цените, събирани в столицата.

• Всяка втора година:

- Машини и съоръжения.

За постигане на съпоставимост на резултатите събираните цени следва да отговарят на определени условия, съблюдавани стриктно от всички страни партньори, по-конкретно да бъдат:

- **За съпоставими** продукти (идентични или еквивалентни)
- **За представителни** продукти в рамките на дадена елементарна група:
 - съществен относителен дял на продукта в групата
 - типично ценово равнище по отношение на общото за групата равнище
- **Съвместими** с цените, използвани в националните сметки за оценяване на използвания БВП.

Подборът и съгласуването на стоките представители, за които се регистрират цени, също трябва да отговарят на определени условия:

- **Характерност** - еднаква стока във всички страни партньори (equi-characteristicity)

- **Представителни** (за страната и за елементарната група) - маркират се със звездичка:
 - по-ниско ценово равнище, близко до средното за елементарната група
 - по-голямо относително тегло в групата
- **Непредставителни** (представителни поне за една друга страна) - имат по-високо равнище на цени от средното за групата
- **Дефинирани по еднакъв начин** (с еквивалентни или идентични технико-икономически параметри) на две нива:
 - Структурна продуктова дефиниция (SPD=structured product definition)
 - Продукт (Item).

За изчисляване на паритетите се използват два типа тегла:

- **Квази разходни тегла** - използват се под нивото на елементарните групи и отчитат представителността на оценяваните продукти
- **Експлицитни тегла** - използват се на ниво агрегати и отчитат разходите от използвания БВП.

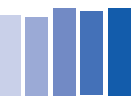
В резултат от проведените европейски сравнения Евростат изчислява и разпространява следните показатели:

- **Паритети на покупателната способност** (EC=100) (purchasing power parities - PPPs) - реални курсове за превръщане на стойностните показатели от национална валута в единна валута. Представени в стандартизирана форма към държавите - членки на ЕС=1, те се наричат „стандартни на покупателната способност”, т.е. евро в реално изражение (условна средна валута).
- **Индекси на равнища на цени** (EC=100) (Price Level Indices- PLIs) - съотношение между ППС и официалните валутни курсове (национална валута/евро) за всяка страна спрямо средното за ЕС равнище
- **Реални разходи за използвания БВП** в стандарти на покупателната способност - общо и на човек (GDP in PPS)
- **Индекси на физическия обем** на реалния БВП (общо и на човек) (Volume Indices - VIs).

След като бъдат валидирани националните статистически данни и получените резултати за 37 страни за година **T** бъдат одобрени от всички страни - партньори по ПЕС, те се публикуват по график:

От Евростат:

- **T+6 месеца** - експресни данни
- **T+12 месеца** - предварителни резултати, базирани на предварителни данни за цените и теглата

- **T+24 месеца** - крайни резултати (базирани на окончателни цени от наблюденията и окончателни тегла от националните сметки.

От Евростат и ОИСР:

- Резултати за по-широк кръг страни след приключване на всеки 3-годишен цикъл от наблюдения.

Паритетите на покупателната способност и свързаните с тях показатели се използват за:

- **Икономически анализи** - международни сравнения на икономическото развитие, физически обеми и ценови равнища, продуктивност, бедност

- **Икономическа и социална политика на ЕС** - структурните фондове се разпределят въз основа на показателя БВП на човек от населението, преизчислен в ППС

- **Административни цели** - привеждане в съответствие на заплатите на функционерите и пенсионерите извън седалището на ЕС с тези в Брюксел

В заключение следва да се отбележи, че в някои региони стойностите на БВП на човек от населението биха могли значително да се влияят от потоците ежедневно мигрираща работна сила. Нетните миграционни потоци от ежедневно приходеща работна сила в тези региони увеличава продукцията до равнище, което не може да бъде достигнато от местното активно население в дадения регион. Съответният ефект се наблюдава и в регионите с ежедневно мигрираща извън тях работна сила.

Едновременно с това потребителите на тази статистическа информация трябва да имат предвид и следните ограничения в приложението ѝ:

1. Статистически достоверна е само на високо ниво на агрегиране
2. Подреждането на страните според БВП на човек от населението не е свършено стриктно
3. Внимателно трябва да се използва при сравнения във времето
4. Ръстът на БВП в постоянни цени, изчисляван от националните сметки, и имплицитният ръст на БВП, превърнат чрез ППС в реално изражение, **не могат** да бъдат еднакви.

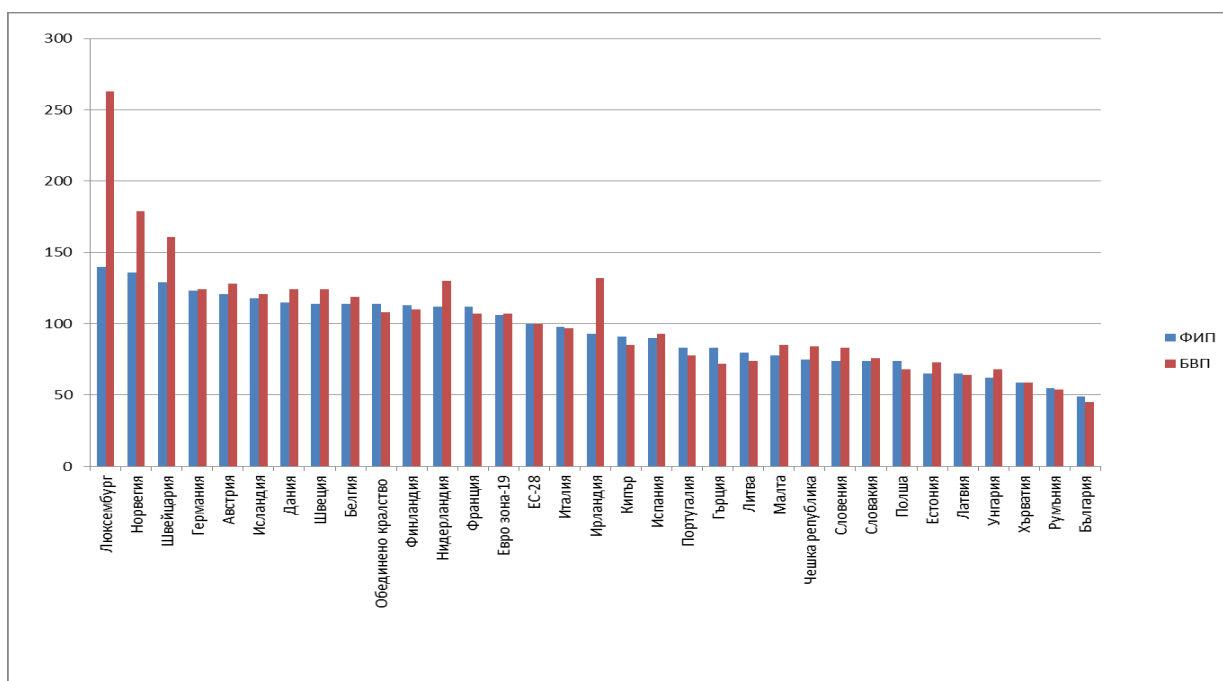
Експресни резултати за 2014 година

Първите оценки за физическия обем на БВП на човек от населението, изразен в стандарти на покупателната способност, през 2014 г. варират между държавите - членки на ЕС, от 45% (България) до 263% (Люксембург) спрямо средното равнище в ЕС-28=100. Страната ни попада в групата на балканските държави с индекси на физическия обем на БВП на човек под 50% от ЕС-28.

Въпреки че БВП на човек от населението най-често се използва като индикатор за икономическото развитие на дадена страна, той не е единственият такъв показател.

Фактическото индивидуално потребление (ФИП) на човек от населението например дава по-ясна картина на благосъстоянието в отделните страни. То обхваща действително потребените стоки и услуги от индивидите, независимо дали са заплатени от домакинствата, от държавата, или от нетърговски институции, обслужващи домакинствата. През 2014 г. физическият обем на ФИП в държавите - членки на ЕС, варира от 49% в България до 140% в Люксембург от средното му равнище за ЕС-28=100.

Фиг. 1. Индекси на физическия обем на фактическото индивидуално потребление и БВП на човек от населението в страните от ЕС и ЕФТА в СПС, 2014 г., ЕС-28=100 (експресни данни)

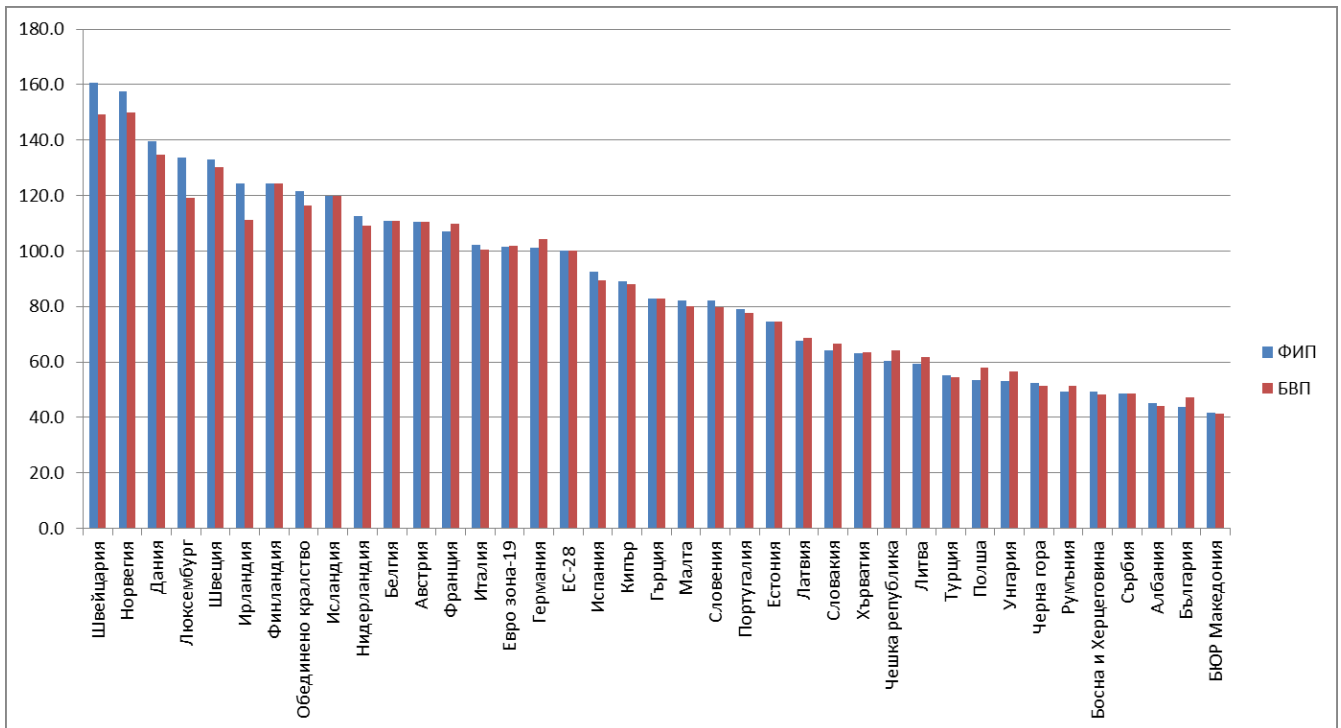

Източник: Евростат, юни 2015 г.

През 2014 г. ценовите равнища на потребителските стоки и услуги в рамките на държавите от Европейския съюз се различават значително. Най-високото равнище на цените за фактическо индивидуално потребление се наблюдава в Дания (139.7%) спрямо средното за ЕС ниво, следвана от Люксембург (133.8%), Швеция (133.1%), Ирландия (124.5%) и Финландия (124.4%). Значително под средното за ЕС-28 е равнището на цените в България (43.9%).

Между сравняваните 37 европейски страни най-високо ценово равнище се наблюдава в Швейцария (154%). В Норвегия с най-високо равнище на цените са групите: „Алкохолни напитки и тютюн“ (239%), „Ресторанти и хотели“ (176%) и „Храни и безалкохолни напитки“ (169%). Сред държавите - членки на ЕС, алкохолът е най-скъп в Ирландия (170%), а хотелите и ресторантите (147%) и храните и безалкохолните напитки (139%) - в Дания. Най-високи ценови равнища в България се наблюдават за потребителската електроника (91%), за личните транспортни средства (83%), за облеклото (79%) и за храните и безалкохолните напитки (70%).

Фиг. 2. Индекси на равнища на цени на БВП и фактическо индивидуално потребление в страните от ЕС и ЕФТА в СПС, 2014 г., ЕС-28=100 (експресни данни)

Източник: Евростат, юли 2015 г.

**1. Индекси на равнища на цени за крайните потребителски разходи на домакинствата,
2014 г., (ЕС-28=100) (експресни данни)**

	Общо	Ранг	Храни и безалкохолни напитки	Ранг	Алкохолни напитки и тютюневи изделия	Ранг	Облекла	Ранг	Потребителска електроника	Ранг	Лични транспортни средства	Ранг	Ресторанти и хотели	Ранг
Швейцария	154	1	153	2	119	8	122	3	94	28	105	9	152	2
Норвегия	148	2	169	1	239	1	127	2	108	7	150	2	176	1
Дания	138	3	139	3	121	7	120	5	109	4	151	1	147	3
Швеция	125	4	119	7	131	6	121	4	100	18	101	16	136	4
Финландия	123	5	123	6	136	5	114	6	105	10	112	6	128	6
Обединено кралство	122	6	106	15	165	4	104	10	108	6	102	13	113	10
Ирландия	121	7	115	9	170	3	92	21	100	19	108	8	127	7
Люксембург	120	8	119	8	86	20	99	15	91	33	94	19	107	13
Исландия	117	9	127	4	172	2	139	1	148	1	121	3	129	5
Ниделандия	111	10	97	19	106	10	101	13	100	17	117	4	115	9
Белгия	109	11	111	11	98	12	105	8	108	8	104	11	116	8
Франция	108	12	107	13	108	9	102	11	101	16	104	10	112	11
Австрия	107	13	124	5	90	15	95	18	98	22	103	12	107	14
Италия	102	14	112	10	95	13	104	9	98	24	99	17	109	12
Германия	102	15	109	12	89	17	101	14	95	26	96	18	97	15
ЕС-28	100		100		100		100		100		100		100	
Испания	93	16	93	20	86	19	85	29	95	25	101	15	88	18
Кипър	89	17	106	14	95	14	89	25	111	3	89	21	96	16
Гърция	86	18	99	17	89	16	89	26	102	15	91	20	84	20
Словения	83	19	99	18	83	24	94	19	103	13	87	23	86	19
Малта	83	20	100	16	101	11	94	20	116	2	101	14	89	17
Португалия	81	21	89	22	85	21	91	24	95	27	114	5	76	23
Естония	79	22	88	24	83	23	105	7	105	11	86	26	80	21
Латвия	72	23	87	25	84	22	101	12	99	20	87	24	77	22
Словакия	69	24	88	23	78	25	97	17	92	30	84	31	67	27
Хърватия	67	25	90	21	77	26	86	27	105	12	89	22	72	26
Чешка република	64	26	81	27	72	29	85	30	85	37	75	37	54	31
Литва	64	27	78	28	73	28	99	16	99	21	85	28	65	28
Турция	61	28	84	26	87	18	63	37	87	35	110	7	74	24
Унгария	57	29	76	30	65	31	70	35	91	34	84	30	51	33
Черна гора	57	30	77	29	57	33	92	22	102	14	86	25	62	29
Полша	56	31	61	36	74	27	84	32	85	36	83	34	72	25
Румъния	54	32	68	35	72	30	86	28	107	9	86	27	52	32
Сърбия	53	33	74	32	53	34	92	23	94	29	83	32	50	34
Босна и Херцеговина	53	34	74	31	50	35	85	31	98	23	84	29	57	30
Албания	50	35	69	34	45	36	66	36	108	5	77	36	42	36
България	48	36	70	33	58	32	79	33	91	32	83	33	46	35
БЮР Македония	47	37	58	37	38	37	76	34	92	31	82	35	40	37

Източник: Eurostat Newsrelease June 2015.

СРАВНЯВАНЕ НА ФИЗИЧЕСКИЯ ОБЕМ НА БРУТНИЯ ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ И ЦЕНОВИТЕ РАВНИЩА МЕЖДУ ДЪРЖАВИТЕ В ЕВРОПА

*Жейна Барболова**

РЕЗЮМЕ Стандартизираните национални сметки дават кохерентна макроикономическа рамка на цялата икономика на дадена страна, отчитайки ръста на БВП в различни периоди - т.нар. времеви сравнения.

Същевременно за целите на международните сравнения на основни стойностни показатели официалните валутни курсове не са подходящи, тъй като те се определят от търсенето и предлагането на валутните пазари и в тях освен ценовите различия рефлексират и други елементи (международни валутни трансакции, разлика в лихвените проценти и други).

С оглед получаване на чисти индекси на физическия обем е необходимо използването на специфични обменни курсове, които, превръщайки националната валута в единна условна валута, показват колко стоки и услуги купува местната валута в рамките на страната. Изчисляването на паритети на покупателната способност (ППС) представлява крачка към сравняването на икономическото благосъстояние между отделните страни - т.нар. пространствени сравнения.

Разгледани са накратко историята, правната основа, методологията и развитието на работата и оповестяването на резултатите от Програмата за европейски сравнения (ПЕС) - естествено продължение на националните сметки, при което анализът на БВП и основните стойностни показатели се извършва в пространствен вместо в динамичен разрез. Нейната главна цел е измерване на различията както в ценовите равнища на стоки и услуги, така и в икономическото развитие между страните в Европа.

Направен е и кратък анализ на експресните резултати за сравняваните физически обеми и относителните ценови равнища в 37 европейски страни - партньори по ПЕС, през 2014 година.

* Държавен експерт, отдел „Статистика на потребителските цени и паритети на покупателната способност”, НСИ; e-mail: JBarbolova@nsi.bg.

СОПОСТАВЛЕНИЕ ФИЗИЧЕСКОГО ОБЪЕМА ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА И УРОВНЕЙ ЦЕН МЕЖДУ ГОСУДАРСТВАМИ В ЕВРОПЕ

*Жейна Барболова**

РЕЗЮМЕ Стандартизированные национальные счета обеспечивают когерентную макроэкономическую рамку всей экономики данной страны, учитывая рост ВВП в различные периоды – так называемые темпоральные сопоставления.

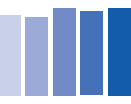
В то же время официальные курсы валют не являются подходящими для целей международных сопоставлений основных стоимостных показателей, поскольку они определяются соотношением спроса и предложения на валютных рынках, и в них наряду с разницей в ценах отражаются и другие элементы, такие как международные валютные трансакции, разница в процентных ставках и другие.

Для получения чистых индексов физического объема требуется использование специфических курсов обмена, которые преобразуют национальную валюту в единую условную валюту, показывают сколько товаров и услуг можно приобрести местной валютой внутри страны. Расчет паритетов покупательной способности (ППС) является шагом к сопоставлению экономического благосостояния между отдельными странами – так называемым. пространственным сопоставлениям.

Кратко обсуждаются история, правовые основы, методология, развитие работы и оглашение результатов Программы европейских сопоставлений (ПЕС) в качестве естественного продолжения национальных счетов, при котором анализ ВВП и основных стоимостных показателей осуществляется в пространственном вместо в динамическом разрезе. Основной целью Программы является измерение различий как в уровнях цен товаров и услуг, так и в экономическом развитии между странами в Европе.

Также проделан краткий анализ экспрессных результатов в отношении сопоставляемых физических объемов и относительных уровней цен в тридцати семи европейских стран - партнеров в рамках ПЕС в 2014 году.

* Государственный эксперт, отдел „Статистика потребительских цен и паритеты покупательной способности”, НСИ; электронная почта: JBarbolova@nsi.bg.

COMPARING THE PHYSICAL VOLUME OF THE GROSS DOMESTIC PRODUCT AND PRICE LEVELS BETWEEN COUNTRIES IN EUROPE

*Jeyna Barbolova**

SUMMARY Standardized national accounts provide a coherent macroeconomic framework of the entire economy of a country, taking into account GDP growth in different periods – i.e. time comparisons.

Meanwhile for official exchange rates are not suitable for international comparisons of key value indicators because they are determined by supply and demand in the currency markets and apart from price difference other elements are reflected in them (international currency transactions, difference in interest rates, etc.).

In order to obtain pure indices of the physical volume it is necessary to use specific exchange rates, which converting the national currency into a single currency show how many goods and services are purchased in local currency within the country. The calculation of purchasing power parities (PPP) is a step towards comparing economic welfare between countries – i.e. spatial comparisons.

In brief are discussed history, legal basis, methodology and work development and disclosure of the results of the European Comparison Programme (PES) - a natural extension of national accounts in which the analysis of GDP and the main value indicators takes place in spatial rather than dynamic cross-section. Its main objective is measuring the differences in both price levels of goods and services as well as in economic development between countries in Europe.

A brief analysis of the express results is made for comparing physical volumes and relative price levels in 37 European countries - partners in PES in 2014.

* State Expert, 'Statistics on consumer prices and purchasing power parities' Department, NSI; e-mail: JBarbolova@nsi.bg.

ПОЛЗИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ОТ ПРОЦЕСА НА ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ В НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

Ива Тодорова^{}, Вихър Георгиев^{**}*

1. Въведение

Процесът на реструктуриране представлява промяна в броя, статута и обхвата на компетенциите и/или отговорностите на териториалните звена и прилежащите им структури в дадена организация. Този процес е приоритет в стратегическото развитие на публичната администрация в Република България в периода до 2020 г. с оглед постигане на оптималното ѝ функциониране и намаляване на административната тежест за гражданите и бизнеса.

Съгласно Стратегията за развитие на държавната администрация (2014 - 2020 г.) и Пътната карта към Стратегията съществуващата структура на администрацията не създава предпоставки за достигане на необходимите нива на ефективност, като една от причините за това е големият брой административни структури.

^{*} Директор на отдел „Консултантски услуги в публичния сектор“, „КПМГ България“ ООД; e-mail: itodorova@kpmg.com.

^{**} Доктор - европейски изследвания, старши консултант в отдел „Консултантски услуги в публичния сектор“, „КПМГ България“ ООД; e-mail: vggeorgiev@kpmg.com.

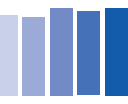
Настоящата статия представя резултатите от проект „Модернизиране на организацията и функционирането на Националния статистически институт (НСИ)”, финансиран по Оперативна програма „Административен капацитет”. Основната цел на проекта е подобряване на ефективността на НСИ чрез модернизация на организацията и функционирането на Института, което е в синхрон със стратегическите цели, отнасящи се до публичните структури в Република България. Статията разглежда предизвикателствата, които влияят върху организационното развитие на НСИ, основните елементи на Модела за организационно оптимизиране и ползите от изпълнението на мерките, предвидени в Модела.

През април 2015 г. екипът на НСИ и екипът на KPMG очертаха основните роли и отговорности на двете страни за успешното изпълнение на проекта.

През периода 3 април - 30 юни 2015 г. екипът на KPMG изпълни следните основни задачи и етапи:

- Задача 1. Извършване на функционален анализ на НСИ чрез прилагане на Единна методология за функционален анализ
 - Етап 1.1. Планиране и подготовка на функционалния анализ
 - Етап 1.2. Провеждане на функционалния анализ
 - Етап 1.3. Приключване на функционалния анализ
- Задача 2. Разработване на модел за организационно оптимизиране, включително предложения за усъвършенстване на нормативната уредба
 - Етап 2.1. Изготвяне на модел за организационно оптимизиране
 - Етап 2.2. Усъвършенстване на нормативната уредба и вътрешните нормативни актове
 - Етап 2.3. Провеждане на обучение за служителите на НСИ и органите на статистиката
- Задача 3. Изпълнение на дейности за информация и публичност
 - Етап 3.1. Провеждане на стартираща и заключителна конференция
 - Етап 3.2. Разработване на информационни материали
 - Етап 3.3. Изготвяне на прессъобщения

Ролята на проекта, и по-конкретно на резултатите от проведения функционален анализ и разработения модел за организационно оптимизиране, е да подпомогне реализирането на

организационна промяна в НСИ в изпълнение на стратегическите цели съгласно национални и европейски стратегически документи - Стратегия за развитие на държавната администрация (2014 - 2020 г.), Стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2014 - 2020 г., Стратегия за развитие на Националната статистическа система на Република България, 2013 - 2017 г., Регламент (ЕС) № 99/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 15 януари 2013 г. относно Европейската статистическа програма за периода 2013 - 2017 година.

2. Предизвикателства, които влияят върху организационното развитие на НСИ

Предизвикателствата пред Националната статистическа система и НСИ, идентифицирани в Стратегията за развитие на НСС, са обусловени от няколко ключови фактора: ориентиране към променящите се потребности от статистическа информация на обществото; производство на статистически данни с доказано качество и в съответствие с международните стандарти; ефективност на разходите.

Тези взаимобвързани фактори са резултат от зараждащи се мегатенденции в глобален мащаб като засилващата се роля на гражданите в управлението, технологичния напредък и новите възможности за обмен на информация и прозрачност в управлението, по-високите очаквания към публичните и частните институции, икономическата глобализация и ограничените ресурси.

По този начин основните предизвикателства, които стоят пред организационното развитие на НСИ и които са обособени в Стратегията за развитие на НСС, се изразяват най-общо в три аспекта: нарастване на потребностите от статистическа информация, наличие на други източници на информация и стремеж към намаляване на натовареността на респондентите без компромис в качеството на статистическата информация.

Нарастване на потребностите от статистическа информация

В прехода от индустриално към информационно общество, в което решенията се основават на информиран избор, потребностите на държавното управление и обществото от комплексна и многоаспектна статистика са все по-високи.

По отношение на макроикономическата среда статистиката с високо качество и обхват е необходимо условие за създаване и оценка на политики и програми, основаващи се на

фактите (evidence-based policy), във връзка с икономическата политика, социалната политика, политиката за опазване на околната среда и развитие на зелена икономика и други. По този начин качествената информация спомага за идентифициране на области за подобрене в провежданите политики (пилотни или не) и разработване на политики и програми, основани на анализ на наличните данни и отговарящи на нуждите на средата за постигане на стратегическите цели.

Не по-малко важна е и ролята на прецизната и своевременна статистика за микроикономиката. Бизнес статистиката предоставя по-голяма увереност при вземането на стратегически и оперативни решения в бизнеса, позволяващи на фирмите да бъдат гъвкави в своята сфера на дейност, да анализират „голямата картина”, да разработят своите стратегии за развитие, качество и пласмент на продукцията.

В допълнение, комплексната и прецизна статистика спомага за развитие на социалната област като цяло, както и на науката и иновациите, което е основен приоритет на ниво Европейски съюз (ЕС) за постигане на устойчив и основаващ се на знанието растеж („Европа 2020”).

Наличие на други източници на информация

Диверсификацията на наличните източници на информация обуславя необходимостта от утвърждаване на официалната статистика като източник на качествена статистическа информация - повишаване на престижа на статистиката и подобряване на комуникацията със заинтересованите страни. Това предизвикателство може да бъде преодоляно посредством използване на съвременни информационни и комуникационни технологии (ИКТ) за разпространение на статистическата информация и повишаване на статистическата култура на потребителите към предлаганите данни в информационното пространство.

Намаляване на натовареността на респондентите

Натовареността на респондентите е предизвикателство пред НСИ. Ключов фактор за намаляване на натовареността е ефективното използване на съвременните ИКТ при събиране, обработка и разпространение на информацията, включително предоставяне на набор от ключови е-услуги, както и моделиране на статистическия процес.

Управлението на мерките, дейностите и проектите (project management) за преодоляване на горепосочените ограничения, управлението на процеса на промяната посредством своевременна комуникация с вътрешните и външните заинтересовани страни (change management), оценката на необходимостта и обезпечеността с ресурси, както и осигуряването на устойчивост на извършените структурни промени, са сред предизвикателствата пред успешната организационна промяна на НСИ.

3. Основни елементи на Модела за организационно оптимизиране

С оглед преодоляване на изброените предизвикателства пред организационното развитие на НСИ и осигуряване на съответствие със стратегическите цели на национално и европейско ниво в рамките на проект „Модернизиране на организацията и функционирането на НСИ” екипът на KPMG разработи Модел за организационно оптимизиране, основаващ се на преглед на текущото състояние на НСИ и добрите международни практики.

Визията на Модела за организационно оптимизиране е насочена към изчерпателно и логически обвързано представяне на предлаганите организационни промени. Основните мерки са групирани в тематични области, а времевият хоризонт за изпълнение е до 2018 година.

Основните тематични области, в рамките на които са идентифицирани конкретни мерки за организационното развитие на НСИ, са организационна структура и функции, стратегическо управление, основни работни процеси, човешки ресурси и ИКТ. Мерките, предвидени в Модела за организационно оптимизиране, са обвързани и се допълват с цел успешното реструктуриране на НСИ в съответствие с интегрирания модел на статистическия бизнес процес.

По отношение на времеви хоризонт, мерките от петте тематични области са групирани в три фази, както следва:

Фаза 1
Декември 2015 г.

Фаза 3
Декември 2018 г.

Фаза 2
Декември 2016 г.

Фаза 1

- Реорганизация на териториалния обхват на ТСБ и обособяване на 6 консолидирани ТСБ
- Структуриране на отдели „Обща администрация“ в центровете на ТСБ
- Териториалните отдели се фокусират върху събирането и първичното валидиране на данните
- Въвеждане на отдалечени работни места (VRN)
- Въвеждане на транспортни решения за мобилност на служителите
- Сключване на договори за ИРМ по места (анкетвори)
- Изготвяне на план и пилотна програма за реализиране на интегрирания модел на статистическия бизнес процес на НСИ
- Адаптиране на съществуващите ИТ системи и решения с оглед на реструктурирането на ТСБ
- Предпроектно проучване за въвеждане на интегрирани системи за обработване на данни
- Създаване на Модел на информационната архитектура на НСИ
- Развитие на Интернет портала на НСИ

Фаза 2

- Промяна на организационната структура на ЦУ на НСИ
- Въвеждане на Система от индикатори за измерване и управление на изпълнението в НСИ
- Одобряване на Стратегия за управление и развитие на човешките ресурси
- Въвеждане на система за отчитане на работното време (таймпийт)
- Извършване на анализ на компетентностите и потребностите от обучение на служителите
- Анализиране и дизайн на работни процеси в обхвата на проучванията/публикациите в пилотната програма за реализиране на интегрирания модел на статистическия бизнес процес
- Одобряване на Стратегия за ИКТ на НСИ
- Стартиране на проект за въвеждане на интегрирани системи за обработване на данни
- Разработване на иновативни инструменти за разпространение на статистическа информация онлайн
- Разработване на други информационни системи, бази данни и приложения

Фаза 3

- Създаване на центрове за компетентност в ТСБ, на които се възлагат национални задачи по вид изследване или по етап на статистическия бизнес процес
- Специализация при задачите на организационните звена на ТСБ
- Укрепване на административния капацитет в центъра на ТСБ
- Пилотно прилагане на концепцията за интегрирания модел на статистическия бизнес процес
- Стандартизиране на организационните процеси относно реализирането на целия статистически бизнес процес на НСИ в съответствие с унифицирани принципи и процедури
- Введена система за управление на качеството, основана на EFQM модела
- Въвеждане в експлоатация на удебазирани приложения за събиране на данни
- Въвеждане в експлоатация на интегрирани системи за обработка на данни

Тематична област 1: Организационна структура и функции

По отношение на предвидените мерки, отнасящи се до организационната структура и функциите на НСИ, основните акценти са поставени върху реорганизацията на структурите и процесите, свързани с управлението на ИКТ, разпространението на статистическата информация, както и пререструктурирането на териториалните статистически бюра (ТСБ).

Във връзка с реорганизацията на ИКТ екипът на KPMG препоръчва да се структурира дирекция „Информационни системи и инфраструктура” на пряко подчинение на председателя на НСИ предвид стратегическото значение на функциите на дирекцията. Функциите на дирекция „Информационни системи и инфраструктура” следва да се ориентират към въвеждането на интегрирания модел на статистическия бизнес процес на НСИ, който ще бъде разгледан по-подробно в тематичната област „Основни работни процеси”. Значимостта на информационните и комуникационните ресурси и поставянето им на пряко подчинение на председателя на НСИ произтичат от предизвикателствата и възможностите, свързани с напредъка в технологиите и стремежа за намаляване на натовареността на респондентите и ползвателите на статистическа информация.

По отношение на мярката, свързана с промени в разпространението на статистическата информация, следва да се има предвид, че утвърждаването на официалната статистика като източник на качествена статистическа информация е процес, който трябва да се управлява с конкретна визия, цели и инструменти. Във връзка с това екипът на KPMG препоръчва да се създаде единна дирекция, предоставяща статистическа информация и услуги за потребителите. Това е и добра практика, типична за структурите с функции, аналогични на функциите на НСИ, в множество държави - членки на ЕС, и отговаряща на съвременните предизвикателства пред развитието на НСИ.

Сред функциите на дирекцията се открояват планиране и координация на информационните дейности на НСИ, разработване и поддържане на онлайн услуги за потребителите и респондентите, изготвяне на Издателски план на НСИ в съответствие с Националната статистическа програма, поддържане на дигитални бази данни, подпомагане на потребителите на статистическа информация като част от дейността на мрежата от центрове в държавите - членки на ЕС (ESDS Network), координация на дейността по проучване на обществените потребности от статистическа информация и други.

Във връзка с третата основна препоръка - реструктуриране на ТСБ, следва да се отбележи, че в периода на преход и включване в Европейската статистическа система условията на събиране на статистически данни се променят радикално, като са установени нови изисквания и отговорности за управленското ниво на НСИ. В този смисъл модернизирването на организацията не се налага само като външно изискване, а като необходимост от адаптиране на организационната структура на НСИ към реалностите на пазарната икономика и демографските процеси в Република България.

От друга страна, по-нататъшното развитие на системата за събиране на данни в съответствие с изискванията на ЕС, доминиращата роля на информационните технологии в статистическите работни процеси и въвеждането на обща рамка за управление на качеството на статистическите данни водят до необходимостта от цялостна реорганизация на териториалните звена на НСИ. В допълнение, значителното и бързо намаляване на бюджета на НСИ като външно ограничение допринася за разработването на програмата за териториална консолидация.

Важно е да се отбележи, че регионалното реструктуриране на териториалните дирекции на НСИ не променя изцяло функционалния модел на организацията, но способства за въвеждането на нови управленски практики. То позволява освобождаването на ресурси от общата администрация в досегашните ТСБ и укрепва капацитета на специализираната администрация, като осигурява по-голяма гъвкавост при планиране и управление на ресурсите в новосъздадените регионални ТСБ.

Разпределението на ресурсите при териториалната консолидация изисква въвеждането на система за оперативно планиране и отчитане на дейността, както и промяна на някои съществуващи управленски практики относно оперативното управление на ресурсите на специализираната администрация в ТСБ. За целите на процеса на консолидация е необходимо хармонизираното измерване на капацитета и изпълнението в ТСБ.

Предложението на KPMG за консолидиране на териториалните бюра предвижда установяване на 6 нови консолидирани ТСБ въз основа на Класификацията на териториалните единици за статистически цели в България (NUTS). Оптимизирането на организационната структура на НСИ чрез окрупняване на няколко ТСБ в консолидирано ТСБ, което оперира на територията на няколко административни области, е подход, който ще позволи да се минимизират изведените в анализа на текущото състояние и Модела

диспропорции между отделните ТСБ и групи ТСБ. Това ще доведе до по-гъвкаво използване преди всичко на специализираната администрация и оптимизиране на общата администрация, включително промяна на съотношението между тях при установяването на окрупнените ТСБ.

Териториалната консолидация на ТСБ изисква реорганизация на структурата и функциите на консолидираните 6 териториални структури на НСИ. От гледна точка на времевия хоризонт на консолидацията се очертават три основни етапа на териториалната консолидация. Първият етап представлява преструктуриране на общата администрация в ТСБ и създаване на териториални отдели. Вторият етап се състои в преструктуриране на статистическата дейност в окрупнените ТСБ, а на третия етап се възлагат национални задачи на ТСБ.

В рамките на първия етап следва да се възложат функции на обща администрация на единно звено (отдел) „Обща администрация“ в състава на консолидираното ТСБ (в центъра на съответния регион). По-конкретно, сред стъпките, които трябва да се изпълнят на този първи етап, се открояват нормативно обезпечаване на предвидените промени, разработване на унифицирани организационни схеми и вътрешни правила/процедури, провеждане на конкурентен подбор за директор на новосформираната структура, административни и технически дейности като пренастройване на режима на функциониране на деловодната система АИС „Документооборот“ с оглед осигуряване на нормално движение на документи и информация между териториалните отдели на ТСБ.

Вторият етап е препоръчително да приключи до края на 2016 г., тъй като преструктурирането на статистическата дейност в ТСБ е средносрочен процес, обхващащ няколко взаимнообвързани стъпки. Предложението на КРМГ за детайлно разпределение на функциите на специализираната администрация между териториалните отдели (бившите ТСБ) и съответно териториалния отдел в центъра на консолидираното ТСБ е представено подробно в Модела за организационно оптимизиране. На високо ниво териториалните отдели извън центъра на консолидираното ТСБ следва да се фокусират върху събирането и първичното валидиране на данните в рамките на интегрирания модел на статистическия бизнес процес.

В допълнение, планирането на ресурси на специализираната администрация в ТСБ следва да се извършва общо за ТСБ от директора с оглед осигуряването на гъвкаво

управление на ресурсите по отношение на статистическите изследвания, които позволяват обмен и оперативно прегрупиране на ресурсите на териториалните отдели. С цел въвеждане на елементите на интегрирания модел на статистическия бизнес процес в рамките на окрупнените ТСБ в териториалния отдел в центъра на ТСБ е необходимо да се определят отговорници за отделните статистически изследвания (или групи изследвания), които отговарят за събирането и валидирането на данни за съответните изследвания за целия регион. Поетапно следва да се извърши специализация при възлагане на задачите на организационните звена на специализираната администрация в центъра на ТСБ, за да се осигури надежден контрол върху качеството на работата на териториалните отдели, както и ефективна комуникация с отделите на специализираната администрация на Централното управление (ЦУ).

В рамките на третия етап е препоръчително реструктурирането на статистическата дейност в ТСБ да приключи до края на 2018 г. със създаването на центрове за компетентност в ТСБ, на които да се възлагат национални задачи.

Първоначално е необходимо да се извърши анализ на капацитета на окрупнените ТСБ с оглед възлагането на национални задачи по вид изследване или по елемент на статистическия бизнес процес на НСИ. Анализът на капацитета следва да отчете напредъка при въвеждането на нови ИКТ, необходимостта от адекватно обезпечаване на елементите на интегрирания модел на статистическия бизнес процес в ТСБ и изискванията на въведената рамка за управление на качеството.

След извършването на анализа и идентифицирането на съответните ТСБ следва да се определят административни звена (центрове за компетентност) в ТСБ, на които се възлагат национални задачи.

Ключов фактор за успешното създаване и функциониране на центрoвете за компетентност е разработването на детайлен план за действие, който да обхваща конкретните стъпки за реализация, сред които са прецизно определяне на функциите на центъра за компетентност, дизайн на комуникационните и координационните връзки между ЦУ, центъра за компетентност и останалите ТСБ по отношение на изпълнението на съответните национални задачи, мерки за укрепване на капацитета на центъра за компетентност и пилотно тестване.

Тематична област 2: Стратегическо управление

Тематичната област „Стратегическо управление” засяга мерки в подкрепа на въвеждането на интегрирания модел на статистическия бизнес процес в НСИ, който включва реструктуриране на териториалните единици. Предвижда се въвеждане и прилагане на Процедура за стратегическо и оперативно планиране и отчитане на дейността, която да дефинира процеса на планиране на различни нива, разработване на система от индикатори за измерване и управление на изпълнението в НСИ, разработване на план и отчет за дейността на ТСБ за съответната година, разработване на методика за определяне на финансовата стойност (цената) на едно статистическо изследване.

Тематична област 3: Основни работни процеси

Основен акцент в организационното развитие на НСИ е въвеждането на интегрирания модел на статистическия бизнес процес на Института. Въвеждането на интегрирания модел има за цел да повиши ефикасността на работните процеси в НСИ, като се запази тяхната ефективност и се създадат възможности за прилагане на иновации и нови ИКТ решения, ориентирани към потребностите на външните заинтересовани страни. Повишаването на ефикасността може да бъде постигнато чрез:

- Оптимизиране и стандартизиране на работните процеси
- Специализация при задачите на организационните звена в ЦУ и ТСБ
- Консолидиране и унифициране на ИТ решенията
- Оптимизиране на способите за събиране на данни - еднократно събиране с повишена добавена стойност, ако данните могат да се използват в множество изследвания
- Максимално използване на вече събрани данни - включване на административни източници на данни, които са налице в регистри на държавната администрация
- Минимизиране на използването на „скъпи” методи за събиране на данни, т.е. от респонденти
- Минимизиране на разходите за събиране на данни и намаляване на натовареността на респондентите.

В допълнение, препоръчително е в НСИ да се изгради система за управление на качеството, основана на EFQM модела. Ключови стъпки за изграждане на системата за управление на качеството са процесът по самооценка - процедурите и разпределението на

задачите се анализират критично, за да се идентифицира потенциалът им за усъвършенстване по отношение на изискванията за качество и да се предприемат мерки за промяна на базата на методите за управление на статистическия бизнес процес, както и провеждане на интердисциплинарни работни семинари, които да послужат за генератор на идеи и мотивация за усъвършенстване, тестване и препроектиране на работни процеси, продукти и услуги.

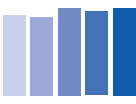
Във връзка с административната тежест е препоръчително НСИ да разработи прецизиран инструмент за измерване на административната тежест въз основа на модела на стандартните разходи (МСР, на английски език Standard Cost Model, SCM), както и да предвижда редовна оценка на реалната стойност на спестените административни разходи за бизнеса въз основа на оптимизиране на работните процеси и въвеждане на нови ИКТ.

Тематична област 4: Човешки ресурси

Човешките ресурси в НСИ са ключов фактор за постигане на многоаспектна, качествена и прецизна статистика и са предпоставка за организационното развитие на НСИ и въвеждането на интегрирания статистически бизнес модел. Във връзка с това в Модела за организационно развитие са предвидени мерки за управление и развитие на човешкия капитал в НСИ: от изготвяне на проект на Стратегия за управление и развитие на човешките ресурси, управление на знанието (въвеждане на компетентностни профили на служителите, общ подход за управление на знанието, ефективни и ефикасни обучения) и управление на натовареността на служителите до годишно проучване на удовлетвореността на служителите в НСИ.

Тематична област 5: Информационни и комуникационни технологии

Мерките, които КРМГ препоръчва за постигане на оптимално използване на ИКТ ресурсите, създават възможности за интеграцията на информационната архитектура в методологията на статистическите изследвания, което ще допринесе за подобряване на системата за производство на статистика. Мерките са насочени към осигуряване на адекватна среда за въвеждане на интегрирания модел и към преминаване в дългосрочен план към т.нар. подход „интегриран склад за данни” (на английски език integrated data

warehouse), при който се предвижда интегрирано проектиране на системата за събиране, обработка и разпространение на информация.

По-конкретно, KPMG препоръчва ИКТ ресурсите да се планират стратегически посредством създаване на модел на информационната архитектура на НСИ и стратегия за обезпечаване на интегрирания модел на статистическия бизнес процес и разработване на иновативни инструменти за събиране и разпространение на информация онлайн.

Мерките, предвидени в петте тематични области, имат за цел да доведат до значими резултати в производството на статистическа информация.

4. Основни ползи от изпълнението на мерките, предвидени в Модела за организационно оптимизиране

Мерките, предвидени в Модела за организационно оптимизиране, целят повишаване на ефективността, ефикасността и качеството на статистическия процес. Сред предимствата, за които ще допринесат мерките като цяло и процесът на реструктуриране като част от общата визия на модела, са подобряване на процеса на управление, възлагане и оценка на изпълнението на целите на ТСБ и на контрол от страна на ЦУ. Това ще бъде постигнато посредством демаркация на функциите на Централното управление и ТСБ в рамките на интегрирания модел на статистическия бизнес процес и специализация в конкретни работни процеси.

Опростяването на връзките между ЦУ и ТСБ ще допринесе също така за ясно определяне на целите и очакваните резултати на различните нива, оптимизиране на извършваните работни процеси, пълноценно използване на човешките ресурси и оптимизираните и интегрирани информационни системи. Чрез дефиниране на конкретните бизнес процеси, за които отговарят различните звена, могат да бъдат унифицирани и процедурите за изпълнение на конкретните функции с цел осигуряване на консистентно качество по всяко време и във всички териториални структури.

Въвеждането на интегрирания модел на статистическия бизнес процес е сред основните предимства на предложените мерки и представлява спойката между отделните елементи на модела. Интегрираният модел, приложен успешно в повече от 50 статистически организации в световен мащаб, способства за ясно дефиниране и описание на статистическите процеси по последователен начин, за бенчмарк на процесите вътре в

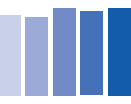
организацията, за вземане на по-добри решения в рамките на статистическия производствен процес и разпределяне на ресурсите в зависимост от потребностите по ефективен начин.

Ползите от предвидените мерки включват и подобряване на административния капацитет чрез реализиране на организационни мерки, целящи по-нататъшното му развитие, по-висока степен на обезпеченост на ръководната функция на директорите на ТСБ и по-ефективно и ефикасно управление на ресурсите чрез намаляване на броя на общата администрация.

5. Заключение

Немалко предизвикателства стоят пред организационното развитие на НСИ. Те са продиктувани от тенденции както в световен, така и в национален план. Новите технологии позволяват безпрецедентно ниво на самоорганизация на гражданите, което води до нови предизвикателства пред публичните структури. Те се изразяват в по-високи очаквания по отношение на получаването на своевременни, качествени и добре комуникирани статистически продукти.

Националният статистически институт на Република България може да се справи с високите очаквания на заинтересованите страни посредством проактивно модернизиране на Института. А това може да бъде извършено чрез въвеждане на интегрирания модел на статистическия бизнес процес, който да способства за реорганизацията и оптимизирането на структурата, функциите, процесите и ресурсите (човешки, финансови, материални, ИКТ), за да се постигне визията на НСИ - статистически продукти и услуги за всички потребители с високо качество, произведени по хармонизирани европейски методологии и стандарти и съгласно принципите на Кодекса на европейската статистическа практика.

БИБЛИОГРАФИЯ

Пътна карта за изпълнение на Стратегията за развитие на държавната администрация 2015 - 2020 г.

Регламент (ЕС) № 99/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 15 януари 2013 година относно Европейската статистическа програма за периода 2013 - 2017 г.

Стратегия „Европа 2020“.

Стратегия за развитие на Националната статистическа система на Република България, 2013 - 2017 г.

Стратегия за развитие на държавната администрация (2014 - 2020 г.).

Стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2014 - 2020 г.

Evaluation, policy learning and evidence-based policy-making, Anderson I, 2002.

Future State 2030: The Global Megatrends Shaping Governments, KPMG International Cooperative, 2013.

ПОЛЗИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ОТ ПРОЦЕСА НА ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ В НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

Ива Тодорова^{}, Вихър Георгиев^{**}*

РЕЗЮМЕ В статията са разгледани предизвикателствата, които влияят върху организационното развитие на НСИ за периода до 2020 г., както и основните елементи и ползи на Модела за организационно оптимизиране, който цели преодоляване на идентифицираните предизвикателства. Предизвикателствата пред организационното развитие на НСИ се състоят в нарастване на потребностите от статистическа информация на заинтересованите страни, диверсификация на наличните източници на данни и намаляване на товареността на респондентите. Те са обусловени от зараждащи се мега-тенденции в глобален план като засилващата се роля на гражданите в управлението, технологичния напредък и новите възможности за обмен на информация, по-високите очаквания към институциите и ограничените бюджетни ресурси. В Модела за организационно оптимизиране се предвиждат мерки, групирани в три хронологични фази и пет тематични области, включително организационна структура и функции, стратегическо управление, основни работни процеси, човешки ресурси и информационни и комуникационни технологии (ИКТ). Отправната точка за по-нататъшната модернизация на НСИ е осъзнаването на необходимостта от оптимизация на дейността с оглед на предизвикателствата и възможностите за развитие, а крайната точка - ефективен и ефикасен Национален статистически институт, функциониращ в синхрон с нуждите на заинтересуваните страни въз основа на интегрирания модел на статистическия бизнес процес.

^{*} Директор на отдел „Консултантски услуги в публичния сектор“, „КПМГ България“ ООД; e-mail: itodorova@kpmg.com.

^{**} Доктор - европейски изследвания, старши консултант в отдел „Консултантски услуги в публичния сектор“, „КПМГ България“ ООД; e-mail: vggeorgiev@kpmg.com.

ПРЕИМУЩЕСТВА И ВЫЗОВЫ С ПРОЦЕССА ПЕРЕСТРУКТУРИЗАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНОМ СТАТИСТИЧЕСКОМ ИНСТИТУТЕ

Ива Тодорова^{}, Вихр Георгиев^{**}*

РЕЗЮМЕ В статье рассматриваются вызовы, которые влияют на организационное развитие НСИ на период до 2020 года, а также и основные элементы и преимущества Модели организационной оптимизации, направленной на преодоление выявленных проблем. Вызовы перед организационным развитием НСИ состоят в нарастании потребностей в статистической информации заинтересованных сторон, диверсификации имеющихся источников данных и уменьшении нагрузки на респондентов.

Они определяются развивающимися мега-тенденциями в глобальном масштабе, как повышением роли граждан в управлении, технологическим прогрессом и новыми возможностями для обмена информацией, более высокими ожиданиями к институтам и ограниченными бюджетными ресурсами. В Модели организационной оптимизации предусматриваются меры, сгруппированные в трех хронологических этапах и пяти тематических областях, таких как: организационная структура и функции, стратегическое управление, основные процессы работы, человеческие ресурсы и информационные и коммуникационные технологии (ИКТ). Отправным пунктом для дальнейшей модернизации НСИ является осознание необходимости в оптимизации деятельности в свете вызовов и возможностей для развития, а конечным пунктом - эффективный и действенный Национальный статистический институт, функционирующий в гармонии с потребностями заинтересованных сторон на основе интегрированной модели статистического бизнес-процесса.

* Директор отдела „Консультативные услуги в публичном секторе“, „КПМГ Болгария“ ООО, электронная почта: itodorova@kpmg.com.

** Доктор в области европейских исследований, старший консультант в отделе „Консультативные услуги в публичном секторе“, „КПМГ Болгария“ ООО, электронная почта: vggeorgiev@kpmg.com.

BENEFITS AND CHALLENGES OF THE RESTRUCTURING PROCESS IN THE NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE

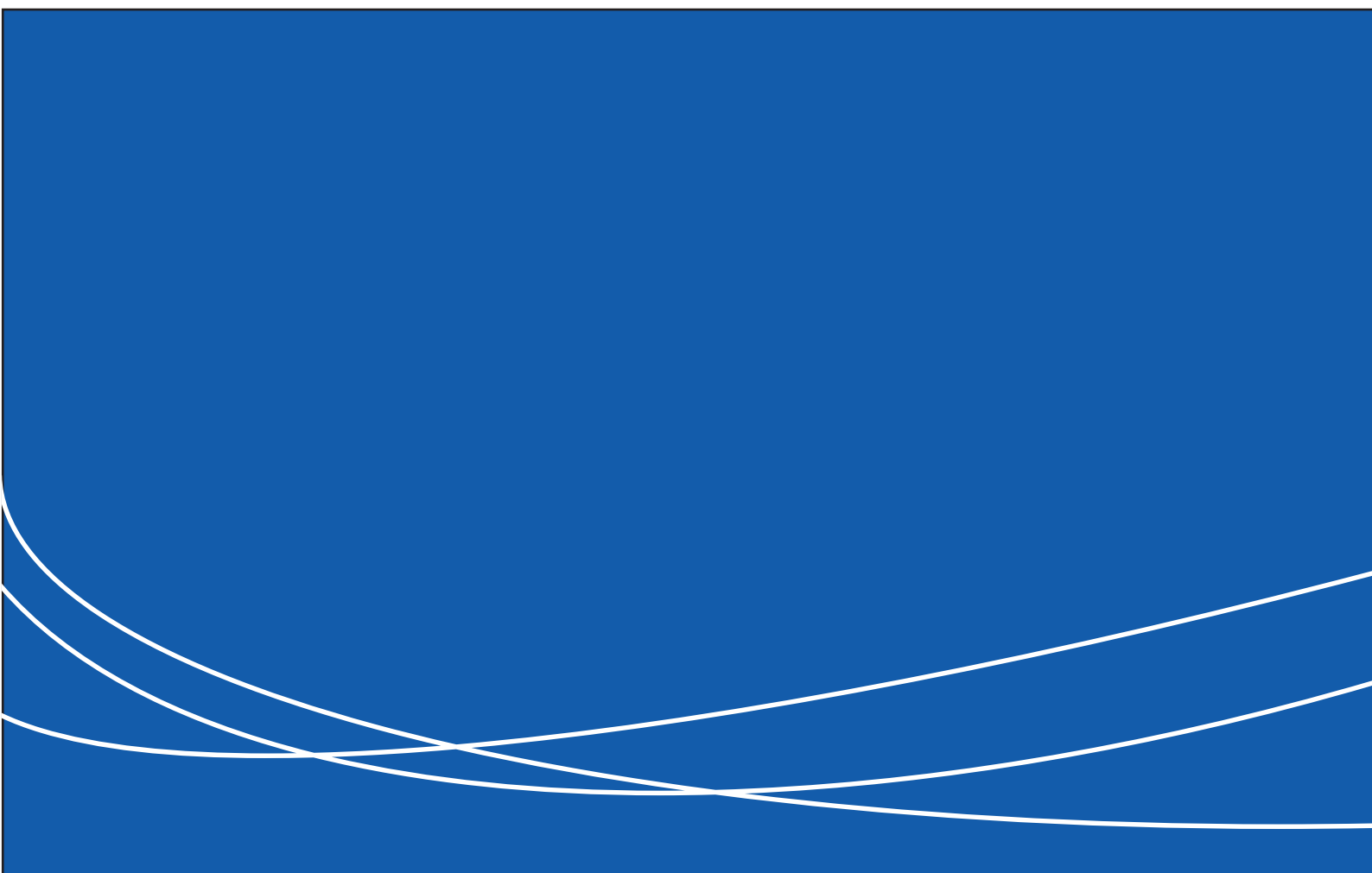
*Iva Todorova**, *Vihar Georgiev***

SUMMARY The article deals with the challenges that affect the organizational development of the NSI for the period until 2020, as well as the main elements and benefits of the model for organizational optimization, aiming to overcome the identified challenges. Organizational development challenges before the NSI consist of increase in the statistical information needs of stakeholders, diversification of the available data sources and reduction of the burden on respondents. They are globally determined by the emerging mega-trends as the increasing role of citizens in the management, technological advances and new opportunities for information exchange, higher expectations for institutions and limited budgetary resources. In the model for organizational optimization are planned measures grouped into three chronological phases and five thematic fields, including organizational structure and functions, strategic management, basic business processes, human resources and Information and Communication Technologies (ICT). The starting point for further modernization of the NSI is the awareness of the need for optimization of activities in view of the challenges and opportunities for development, and the final point - effective and efficient National Statistical Institute, functioning in harmony with the needs of the stakeholders on the basis of the integrated model the statistical business process.

* Head of 'Consultancy services in the public sector', 'KPMG Bulgaria' LTD; e-mail: itodorova@kpmg.com.

** Doctor - European Studies, senior consultant in the 'Consulting services in the public sector' department, 'KPMG Bulgaria' LTD; e-mail: vggeorgiev@kpmg.com.

**ИНФОРМАЦИИ, РЕЦЕНЗИИ,
КОНСУЛТАЦИИ**

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПРОВЕДЕНА МЕЖДУНАРОДНА СРЕЩА

*Милен Колев**

В периода 2 - 3 юли 2015 г. в гр. Люксембург се състоя заседание на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс. Организатори на срещата бяха статистическият офис на Европейската комисия - Евростат, и Европейската централна банка (ЕЦБ).

Участваха представители на всички държави - членки на Европейския съюз (ЕС), на страните - кандидатки за членство в ЕС, на Европейската централна банка и на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.

Цел на срещата и основни резултати

Комитетът по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс е създаден с Решение на Съвета през февруари 1991 г. с цел сътрудничество и дефиниране на общи позиции в областта на финансовата статистика на държавите - членки на Европейския съюз, при подготовката на общ паричен съюз.

На 1 януари 1994 г. Комитетът получава официално статут на комисия на Европейския съюз. Комитетът се стреми да играе активна роля в гарантиране на високото качество, статистическата надеждност и публичната достъпност на статистическите данни относно процедурите за свръхдефицита и дълга. През юни 1998 г. е създадена Европейската централна банка, но въпреки това Комитетът по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс остава действащ орган, като е потвърдена ролята му в процеса на сътрудничество между Европейската комисия и Европейската централна банка.

* Началник на отдел „Нефинансови национални сметки”, НСИ; e-mail: mkolev@nsi.bg.

На срещите на Комитета участват по двама представители на държавите - членки на ЕС - по един представител от статистическите институции и от централните банки. Представителите на страните кандидатки са със статут на наблюдатели.

По време на заседанията на юбилейното 50-о заседание на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс бяха разгледани и обсъдени въпроси, свързани с:

- Доклад за качеството на статистическите показатели, залегнали в основата на таблиците за макроикономическите дисбаланси (МИД).

В своите Закljučения относно статистиката на ЕС през 2014 г. ЕКОФИН (Съвет по икономически и финансови въпроси, състоящ се от икономическите и финансовите министри на 28-те държави - членки на Европейския съюз) приветства тясното сътрудничество на Европейската статистическа система (ЕСС) и Системата от централни банки на ЕС (ЕСЦБ) при осигуряване на надеждността на статистическите данни, стоящи в основата на таблиците за МИД, и насърчи двете статистически системи, за да се даде приоритет на съвместната работа и на работната програма, предложена от подкомисията по статистика.

Комуникацията за осигуряване на качеството на статистическите данни, стояща в основата на процедурата за макроикономическите дисбаланси, включва няколко инициативи за подобряване на Мониторинга на качеството на статистиката на МИД, организирани около „подхода на три нива”. Двете статистически системи се съгласиха да се подготви доклад за годишна оценка на качеството на статистиките в основата на показателите на таблиците за МИД, комуникиращи с ключовите послания на Европейския парламент и на Съвета относно надеждността и съпоставимостта на статистическите данни, основните показатели за МИД и очертаващите действия на национално и европейско равнище за справяне с най-значимите проблеми с качеството на оценките. Евростат и Главна дирекция „Статистика” на ЕЦБ са подготвили първата оценка на качеството на статистиките в основата на показателите на МИД, известен още и като доклад на ниво I в контекста на подхода на три нива. След това докладът е изпратен на Изпълнителния комитет и до членовете на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс за коментари. По този начин, след тези два кръга от коментари и редакционни предложения, вече има консолидирана версия. Докладът съдържа ключови послания относно надеждността и съпоставимостта на статистическите данни и отразява основните аспекти и рамки за осигуряване на качеството в различни статистически домейни, релевантни за МИД. Беше

предложено и прието докладът да се изпрати на Европейския статистически форум и след това да се представи на Икономическия и финансов комитет за включване в „Есенния статистически пакет“.

- Комитетът по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс реши да сформира техническа група за изследване и предоставяне на информация за идентификатора на бизнес единиците, релевантни за производството на статистическа информация. Мандатът включва изследване на взаимоотношенията между идентификаторите, използвани в EuroGroups регистъра (EGR) и Register Institutions and Affiliates Database (управляваният от Европейската централна банка Регистър на институциите и база данни за свързаните с тях органи (RIAD) е приложение, достъпно за всички членове на ЕСЦБ, и е предназначен да съдържа и обновява референтни данни на (финансови) организационни единици основно за целите на статистическите дирекции на националните централни банки), Legal Entity Identifier (идентификатор на юридическите единици, LEI) и други, които са от значение за производството на парична, финансова статистика и статистика на платежния баланс.

В рамките на Европейската статистическа система и Европейската система на централните банки EGR и RIAD са съществуващи системи, които вече са в експлоатация за идентифицирането на бизнес единици, както и за отношенията между единиците. Поради това групата фокусира работата си по инициативата за новата система Глобална LEI (GLEIS) с цел да проучи възможностите за използването и за производството на статистическа информация. В рамките на GLEIS групата е разгледала основно използването на ниво I (идентифициране на единици), тъй като тя вече е минал етап, оставяйки ниво II (организационни връзки в/на предприятието) за по-късен етап (анализ трябва да бъде извършен след преминаването в оперативен етап - в момента се планира за края на 2015 година). В допълнение, групата е разгледала възможното използване на GLEIS съвместно с EGR и RIAD.

Групата е имала две срещи през април и юни 2015 г. и представя на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс резюме на окончателния доклад, който да бъде разпространен по-късно (в края на юли).

Новият GLEIS е инициатива, стартирана през 2011 г. от Съвета за финансова стабилност (FSB) с мандат от G-20. Целта е да се улесни координацията между регулаторните органи чрез създаване на глобален идентификатор на юридическите единици.

Става дума за референтен код, който идентифицира еднозначно юридически обособени структури, занимаващи се с финансови трансакции.

LEI се основава на два основни принципа - уникалност (на всяка единица се определя само един уникален LEI) и изключителност (юридическо лице, което е получило един LEI, не може да получи още един). В допълнение, този LEI се свързва с набор от референтни данни.

Групата отбелязва няколко предимства за използване на данните GLEIS за изготвянето на статистически данни:

- Уникална идентификация на единици не само в рамките на ЕС, но и в световен мащаб
- Намаление на сложността и непоследователността при свързването на информация от различни източници на национално, европейско или световно равнище, или свързването на данни от други (пазарни) доставчици на данни
- Публично и свободно достъпни данни за използване за всякакви цели, включително в областта на статистиката
- Достъпност от всички отчетни единици, като по този начин се увеличава консистентността в отчетените данни.

Въз основа на тези предимства групата идентифицира някои статистически данни, които понастоящем се произвеждат от националните статистически институти и/или националните централни банки, които ще се възползват от LEI: платежен баланс, преки чуждестранни инвестиции или статистика на ценните книжа.

В същото време групата посочи две основни ограничения.

- Настоящият обхват не е пълен и не покрива всички необходими субекти за статистически цели, но обхватът се разраства на дневна база. Това е пряко свързано с действащите правни изисквания за използване на LEI, който се фокусира върху финансови и търговски институции. Ако се приложи изискване за пълно организационно покритие, ще трябва да се проведе по-нататъшно преразглеждане на подхода на правоприлагането и свързаните с това правила. Регулаторното сътрудничество ще бъде основна предпоставка за постигането на пълно прилагане и покритие. Това ще означава, че ЕС, националните и местните власти по света ще трябва задължително да участват в процеса.
- От друга страна, LEI данните трябва да се използват заедно със съществуващите данни и следователно ще са необходими разходи за интеграция, които ще се отразят и върху текущите информационно-технологични (ИТ) системи.

Групата също така обсъди основните условия, които трябва да изпълни GLEIS за използване на LEI при изготвянето на статистически данни, както и някои възможни действия, които биха могли да бъдат предприети от ЕСС и ЕСЦБ.

- LEI трябва да има пълно географско покритие, тъй като това би било в съответствие със зоната на статистическия интерес. ЕСС и ЕСЦБ като властимащи органи биха могли да помогнат за постигането на по-добро покритие, като включат изискване за LEI в своите правни актове.

- LEI трябва да отговарят на изискванията за качество на информацията за статистически цели. ЕСС и ЕСЦБ могат да подобрят данните за LEI, като ги използват и осигурят обратна връзка със съответните местни органи, отговарящи за регистрацията на единиците.

Сегашната GLEI концепция за обществено благо трябва да бъде продължена и в бъдеще, като ЕСС и ЕСЦБ следва да наблюдават по-нататъшното развитие в управлението и политиката на GLEIS, за да гарантират активността на процеса.

- Управлението на GLEIS трябва да бъде поддържащо за статистическите нужди на ЕСС и ЕСЦБ, които следва да бъдат проактивни за осигуряване на нуждите от статистически данни и поддържане на бъдещото развитие. Една от областите на сътрудничество би могла да бъде споделянето на подходи и опити относно организационните данни, които вече са включени в инициативата RIAD.

- Използването на стандартни правила и инструменти за съвпадение и обединяване на масиви от данни трябва да бъде насърчавано и в идеалния случай споделяно между статистическите и регулаторните организации. ЕСС и ЕСЦБ като органи, отговарящи за националните бизнес регистри, следва да си сътрудничат с местните органи с цел осигуряване на съгласуваност между данните в GLEIS и данните, събирани на национално ниво.

Групата също така очерта възможните начини за свързване на информацията LEI с наличните в данните EGR и RIAD (например зареждането на пълната информация за LEI и прикрепените референтни данни).

В допълнение, някои технически аспекти ще трябва да бъдат по-внимателно проучени преди да се премине към изпълнение, включително общите разходи и необходимостта от ИТ промени. В този контекст групата обсъди опита на зареждане на LEI в базата от данни Централизирана сигурност (система на ЕСЦБ), където резултатите показват, че данните са консистентни и на по-високо ниво на качество в сравнение с другите организационни идентификатори, използвани в момента.

И накрая, групата разгледа евентуалните бъдещи възможности и предизвикателства пред GLEIS. Фазата ниво II на GLEIS, която би следвало да обхване глобалните данни за организационните връзки на единиците, ще бъде голямо предизвикателство за статистиците. Преди това обаче ще трябва да се справим с въпроси като: дефиниране на взаимовръзките, начини за използване, достъпност до информацията, управление на качеството на данните и регистрацията.

- Инициативите за стандартизация на данните на МВФ са създадени в средата на 90-те години с цел повишаване на прозрачността на данните и за промоциране на добрите статистически системи. SDDS плюс е създаден през 2012 г. и стартира през ноември 2014 г., за да се допълнят съществуващите стандарти за данни, по-специално специалният стандарт за разпространение на данни (SDDS). Осем страни, седем от които са държави - членки на ЕС, вече се придържат към SDDS плюс. Във връзка с разглеждането на въпроса за координираното въвеждане в практиките на страните на общи инициативи, засягащи процесите на глобализацията, бяхме запознати с въпросника за SDDS плюс.

Този въпросник е продължение на въпросника от 2014 г. и има за цел да предостави съвети и подкрепа за държавите - членки на ЕС, относно най-ефективните пътища за въвеждане и преминаване към SDDS плюс стандарта. Той ще послужи като обща информационна база на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс и неговите резултати могат да дадат насоки за Европейски план за действие за SDDS плюс. Въпросникът се състои от три части:

- Част А съдържа някои общи въпроси към всички държави членки
- Част В съдържа въпроси към седемте държави членки, които вече се придържат към SDDS плюс
- Част С съдържа въпроси към другите държави членки.

Крайният срок за получаване на отговори по въпросника е 30.10.2015 година.

- Анализ и проследяване на резултатите от въпросника за напредъка при прилагането на координирана политика за ревизии, препоръчана от Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс през 2012 година.

През юни 2009 г. Евростат и Главна дирекция „Статистика” на ЕЦБ представиха предложение за обща политика за ревизия на платежния баланс/международната инвестиционна позиция (ПБ/МИП) и на националните

сметки (НС). Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс изрази пълна подкрепа на предложението. През юли 2012 г. равносметката на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс показва, че повечето страни биха могли да осъществят предложения план изцяло или за определени позиции през 2014 г., или не много покъсно. В резултат на това Комитетът по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс препоръча хармонизираната европейска политика за ревизии да се осъществи за ПБ/МИП и националните сметки до септември 2014 година. Тази политика е в съответствие с насоките на ЕСС относно политиката на контрол за основните европейски икономически показатели, които бяха публикувани през 2013 година.

Беше договорено да продължи да се следи прилагането на политиката за ревизии, като се вземат под внимание трудностите с ресурсното осигуряване, посочени от някои държави - членки на ЕС, които биха могли да им попречат да хармонизират политиките си на ревизия в различните домейни. С оглед на това Комитетът по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс разпространи нов въпросник на 4 февруари 2015 година. Този въпросник е продължение на предишните въпросници (актуализиран последно през юни 2013 г.), като е леко преработен, за да се вземе предвид сегашното състояние в тази област.

Резултатите от изследването могат да бъдат обобщени, както следва:

От 28 държави - членки на ЕС, 27% (7/26) са приложили общоевропейската политика на ревизиране за тримесечни и годишни рутинни ревизии, 46% (12/26) са я въвели частично, а 27% (7/26) не са я приложили. Извън 12-те държави, които са я въвели частично, седем са посочили, че работят активно за обща политика за НС и ПБ и пет са докладвали, че нямат конкретни планове. Няколко страни смятат, че ограничените ресурси са пречка за пълното координиране във всички области на ревизия.

Втората част на Въпросник 2015 акцентира върху хармонизирането на основни (benchmark) ревизии на статистически данни в държавите членки. Според резултатите 19 респонденти (от общо 29) подкрепят идеята за координация на основните ревизии. От тях 7 подкрепят категорично и 12 изразяват някои съмнения за практическото прилагане, по-специално в краткосрочен план. По-скептичните респонденти подчертаха полезността в някои случаи да се подобри качеството, без да се чака определена дата.

Като се имат предвид различните мнения по този въпрос, по-нататъшната работа би следвало да се насочи към намиране на подходящ до максимално възможна степен баланс между хармонизация и гъвкавост. По отношение на стандартите, определени от Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс, специално създадената работна група планира да осъществи пленарната си среща през юли 2015 г., за да преразгледа препоръките в тази област с оглед търсене на по-голяма гъвкавост, ако и когато това е необходимо.

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПРОВЕДЕНА МЕЖДУНАРОДНА СРЕЩА

*Милен Колев**

РЕЗЮМЕ В периода 2 - 3 юли 2015 г. в гр. Люксембург се състоя заседание на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс.

Организатори на срещата бяха статистическият офис на Европейската комисия - Евростат, и Европейската централна банка.

Участваха представители на всички държави - членки на Европейския съюз (ЕС), на страните - кандидатки за членство в ЕС, на Европейската централна банка и на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.

По време на заседанията на Комитета по парична и финансова статистика и статистика на платежния баланс бяха разгледани и обсъдени въпроси, свързани с:

- Доклад за качеството на статистическите показатели, залегнали в основата на таблиците за макроикономическите дисбаланси

- Решение за сформирание на техническа група за изследване и предоставяне на информация за идентификатора на бизнес единиците, релевантни за производство на статистическа информация

- Инициатива за стандартизация на данните на МВФ - SDDS плюс.

Участниците в заседанието бяха запознати с предложение за въпросник, резултатите от който ще предоставят съвети и подкрепа за държавите - членки на ЕС, относно най-ефективните пътища за въвеждане и преминаване към SDDS плюс стандарта.

* Началник на отдел „Нефинансови национални сметки”, НСИ; e-mail: mkolev@nsi.bg.

ИНФОРМАЦИЯ О ПРОВЕДЕННОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ ВСТРЕЧЕ

*Милен Колев**

РЕЗЮМЕ В период с 2 по 3 июля 2015 года в городе Люксембург состоялось заседание Комитета по денежной и финансовой статистике, и статистике платежного баланса.

Организаторами встречи были статистическая служба Европейской комиссии (Евростат), и Европейский центральный банк.

Во встрече приняли участие представители всех государств-членов Европейского союза (ЕС), стран-кандидатов в члены ЕС, Европейского центрального банка и Организации экономического сотрудничества и развития.

В ходе заседания Комитета по денежной и финансовой статистике, и статистике платежного баланса были рассмотрены и обсуждены вопросы, связанные с:

- Докладом о качестве статистических показателей, заложенных в основе таблиц о макроэкономических дисбалансах.

- Решением о создании технической группы для исследования и предоставления информации об идентификаторе бизнес-единиц, имеющих отношение к производству статистической информации.

- Инициативой о стандартизации данных МВФ „SDDS плюс”.

Участники в заседании были ознакомлены с предложением анкеты, в результате которой будут предоставляемы консультации и поддержка государствам-членам ЕС в отношении наиболее эффективных способов введения и перехода к стандарту „SDDS плюс”.

* Начальник отдела „Нефинансовые национальные счета”, НСИ; электронная почта: mkolev@nsi.bg.

INFORMATION ON CONDUCTED INTERNATIONAL MEETING

*Milen Kolev**

SUMMARY In the period 2 - 3 July 2015 in Luxembourg was conducted a meeting of the Committee on Monetary and financial statistics and balance of payments statistics. Organizers of the meeting were the statistical office of the European Commission - Eurostat, the European Central Bank.

Representatives of all Member - States of the European Union (EU) countries - candidates for EU membership, the European Central Bank and the Organisation for Economic Cooperation and Development took part in the meeting.

During the meetings of the Committee on Monetary and financial statistics and balance of payments statistics were reviewed and discussed issues related to:

- Report on the quality of statistical indicators underlying the tables of macroeconomic imbalances
- Decision to form a technical group to study and provide information on the identifier of the business units relevant to the production of statistical information
- Initiative for standardization of data the IMF - SDDS plus. Participants in the meeting were presented with a proposal for a questionnaire, the results of which will provide advice and support to countries - EU member states on the most effective ways to implement and transition to SDDS plus standard.

* Head of 'Non-financial national accounts', NSI; e-mail: mkolev@nsi.bg.

НА ВНИМАНИЕТО НА АВТОРИТЕ

Статиите, предложени на редакцията на сп. „Статистика”, трябва да бъдат оригинални, непубликувани в други издания.

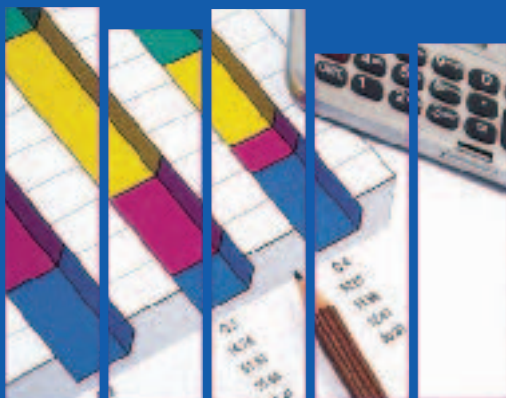
По решение на Редколегията на авторите се предоставя възможност статиите им да бъдат публикувани или на български, или на английски език. За целта е необходимо авторът, който желае статията му да бъде публикувана на английски език, да представи в редакцията ръкописи и съответни файлове и на български, и на английски език при спазване на посочените изисквания и за двата ръкописа. Авторите трябва да имат предвид, че английският текст ще бъде публикуван без редакционна намеса, което означава, че те носят пълна отговорност за коректността на превода.

Статиите, придружени от кратко резюме на български и на английски език и номерата на научната област от JEL класификацията, се представят в редакцията на сп. „Статистика”. Текстът трябва да бъде на Word, а графиките - Excel, със задължително приложени данни. Формулите в текста и тези на самостоятелен ред (без числата в тях) трябва да бъдат задължително курсивни (Italic). Ако графиките са дадени отделно, в текста трябва да се посочи точното им място. Авторите носят отговорност за коректността на данните и цитатите. Ръкописите трябва да са придружени от трите имена, научната степен и звание, точния адрес, телефона, длъжността, мястото на работа и електронния адрес (e-mail) на автора.

Поместването на статия на страниците на списанието не означава, че предложенията и евентуалните критични бележки, които авторът отправя, се споделят от Редакционната колегия или от ръководството на Националния статистически институт.

Редакцията на сп. „Статистика” би приветствала различни инициативи на читателската аудитория под формата на дискусии на страниците на списанието, научно-професионални „реплики” по повод на отпечатана статия, самостоятелни кореферати по повдигнатата тема - изобщо всяка инициативност по теми и проблеми на науката и практиката на статистическите изследвания от сферата на българската и европейската статистика.

Редакция на списание „Статистика”

**СТАТИСТИКА
STATISTICS**

3/2015

www.nsi.bg